

Ιστορία Προσανατολισμού Γ΄ Λυκείου

Πανελλαδικές Εξετάσεις

2016 – 2024

Περιεχόμενα

2016	1
2016 Επαναληπτικές	4
2016 Ομογενών	8
2017	11
2017 Επαναληπτικές	15
2017 Ομογενών	19
2018	22
2018 Επαναληπτικές	26
2018 Ομογενών	30
2019	33
2019 Επαναληπτικές	36
2019 Ομογενών	40
2020 Νέο Σύστημα	43
2020 Παλιό Σύστημα	46
2020 Επαναληπτικές (Νέο Σύστημα)	49
2020 Επαναληπτικές (Παλιό Σύστημα)	52
2020 Ομογενών (Νέο Σύστημα)	55
2020 Ομογενών (Παλιό Σύστημα)	57
2021	60
2021 Επαναληπτικές	64
2021 Ομογενών	67
2022	69
2022 Επαναληπτικές	73
2022 Ομογενών	76
2023	79
2023 Επαναληπτικές	82
2023 Ομογενών	85
2024	88
2024 Επαναληπτικές	91
2024 Ομογενών	94

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Κόμμα του Γ. Θεοτόκη
- β. Προσωρινή Κυβέρνησις της Κρήτης (1905)
- γ. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής.

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

- α. Το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα δεν προέκυψαν ταξικά κόμματα στην Ελλάδα.
- β. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος παραιτήθηκε από τη θέση του ως Υπουργού Δικαιοσύνης της Κρητικής Πολιτείας στις 18 Μαρτίου 1901.
- γ. Τον Φεβρουάριο του 1913 πραγματοποιήθηκε η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.
- δ. Το κόστος των Βαλκανικών πολέμων κλόνησε την εθνική οικονομία.
- ε. Οι προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης να αποτρέψει την κρίση του 1932 εξάντλησαν τα αποθέματα της χώρας σε χρυσό και συνάλλαγμα.

ΘΕΜΑ Β1

Να αναφέρετε τους φορείς οργάνωσης της παλιννόστησης και τις συνθήκες που βρήκαν οι πρόσφυγες του πρώτου διωγμού (1914-1918), όταν επέστρεψαν στις εστίες τους.

ΘΕΜΑ Β2

Ποια εμπόδια αντιμετώπισε η αστική αποκατάσταση των προσφύγων κατά τη δεκαετία του 1920;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α. στην ασάφεια του ελληνικού συντάγματος του 1864, ως προς την ανάθεση της εντολής για σχηματισμό κυβέρνησης, και στο πρόβλημα που αυτή προκαλούσε
- β. στη ρύθμιση με την οποία επιχειρήθηκε η επίλυση του προβλήματος και στις συνέπειές της στο κοινοβουλευτικό σύστημα.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Λίγες μέρες μετά το όργιο της εκλογικής νοθείας, στις 29 Ιουνίου 1874, τυπώνεται στην εφημερίδα Καιροί το πολιτικό Κατηγορώ του Χαρίλαου Τρικούπη, υπό τον οικείο πλέον τίτλο «Τις πταίει;». [...] [Σύμφωνα με τον Τρικούπη] αποκλειστικός υπεύθυνος της παρατεταμένης πολιτικής κρίσης που μαστιάζει τον τόπο είναι ο θρόνος, «το στοιχείον εις το οποίον διά της διαστροφής των συνταγματικών ημών θεσμών συνεκεντρώθη ολόκληρος η εξουσία». Ο Τρικούπης αποδοκιμάζει οποιαδήποτε άλλη εκδοχή, που θα επέρριπτε ευθύνες στο λαό ή στα πολιτικά κόμματα: για το Μεσολογγίτη πολιτικό, το μεν έθνος βρίσκεται μπροστά στο δίλημμα «της υποταγής εις την αυθαιρεσίαν ή

της επανάστασής», οι δε πολιτικοί είναι ανίκανοι να αντικρούσουν τον απόλυτα μοναρχικό τρόπο διακυβέρνησης που έχει επιλέξει το στέμμα, εκτός από αυτούς που συνηγορούν και υποθάλλουν τη βασιλική αυταρχικότητα.

Η αιχμηρή πολιτική θέση του Τρικούπη ολοκληρώνεται με το εξής συμπέρασμα: ο σχηματισμός κυβερνήσεων πλειοψηφίας και η διαμόρφωση δικομματικού συστήματος είναι η μόνη θεραπεία της νόσου, αυτή που απομακρύνει το έθνος από την επαναστατική, λανθασμένη και ριψοκίνδυνη, κατά την άποψή του, προοπτική.

N. Μαρωνίτη, «Η εποχή του Γεωργίου Α΄. Πολιτική ανανέωση και αλτρωτισμός», Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τ.5, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2003, σ. 14.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Όπως πλήρης υπήρξεν ο προς τα δικαιώματα του λαού περί την εκλογήν των βουλευτών σεβασμός της κυβερνήσεώς μου, ούτως ενδελεχής θέλει είσθαι η παρ' εμού αναγνώρισις των από του γράμματος και του πνεύματος του συντάγματος στηριζομένων προνομίων των εκλεκτών του Έθνους. Αι προνομία αύται της Βουλής ανταποκρίνονται προς καθήκοντα επιβαλλόμενα εις αυτήν. Απαιτών ως απαραίτητον προσόν των καλουμένων παρ' εμού εις την κυβέρνησιν του τόπου την δεδηλωμένην προς αυτούς εμπιστοσύνην της πλειοψηφίας των αντιπροσώπων του Έθνους, απεκδέχομαι* ίνα η Βουλή καθιστά εφικτήν την ύπαρξιν του προσόντος τούτου, ου άνευ αποβαίνει αδύνατος η εναρμόνιος λειτουργία του πολιτεύματος.

*απεκδέχομαι: προσδοκώ.

Βασιλικός λόγος στη Βουλή, 11 Αυγούστου 1875, στο Βιβλίο μαθητή Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, Γ΄ Τάξη Γενικού Λυκείου, Αθήνα, ΙΤΥΕ «Διόφαντος», 2015, σ. 79.

ΘΕΜΑΔ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε στις νομοθετικές ρυθμίσεις του 1870-1871 και του 1917 για την επίλυση του αγροτικού ζητήματος στην Ελλάδα, και ειδικότερα:

- α. στους στόχους και το περιεχόμενο των ρυθμίσεων
- β. στην υλοποίησή τους.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Οι λόγοι που ωθούν την κυβέρνηση Κουμουνδούρου στη σημαντική αυτή θεσμική μεταβολή είναι πολλαπλοί.

α) Λόγοι οικονομικοί: Με την αγροτική μεταρρύθμιση του 1871 το κράτος επιχειρεί να επαυξήσει τα δικά του έσοδα από τα ποσά της εξαγοράς, όπως και των τραπεζών και των εμπορικών ομάδων, καθώς έρχεται να ενισχύσει τις φυτείες και το μικρό ή μεσαίο οικογενειακό κλήρο. Με την επέκταση των εξαγωγών του αγροτικού προϊόντος των φυτειών, οι εμπορικές ομάδες θα δουν μια ταχεία ανάπτυξή τους, ενώ ταυτόχρονα θα ενισχυθεί ο ρόλος τους στη δανειοδότηση των τρεχουσών αναγκών των νέων τώρα μικροπαραγωγών.

Με την παραχώρηση της δημόσιας γης, το κράτος θα στερηθεί το 25% της ακαθάριστης παραγωγής, αλλά θα αποκτήσει νέες πηγές εσόδων, τους φόρους και τους δασμούς, που θα επιβληθούν στο αυξημένο τώρα αγροτικό προϊόν των φυτειών, καθώς θα έχουμε μια επέκταση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και αύξηση της παραγωγής.

β) Λόγοι κοινωνικοί: Αν και δεν υπάρχει κάποιο συγκροτημένο κίνημα ακτημόνων, οι καταπατήσεις των εθνικών και εκκλησιαστικών γαιών εκ μέρους μη κληρούχων ή μικροϊδιοκτητών σε διάφορες περιοχές της χώρας, ιδιαίτερα στην Πελοπόννησο, που δημιουργούν εστίες εντάσεων, συνηγορούν για την προικοδότηση αυτών των κοινωνικών ομάδων με «λαχίδια»* εθνικής γης. [...]

Το όλο εγχείρημα μπορούμε να το δούμε ως ένα μέρος της όλης προσπάθειας του Α. Κουμουνδούρου, που αγκαλιάζει την περίοδο 1860-1880 και αποσκοπεί με την ανάπτυξη της γεωργίας [...] στην προώθηση της εκβιομηχάνισης στην Ελλάδα.

* λαχίδια: τεμάχια γης.

Θ. Καλαφάτης, «Η αγροτική οικονομία. Όψεις της αγροτικής ανάπτυξης», Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τ.5, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2003, σ. 72.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Πρόθεση των Φιλελευθέρων ήταν να ενισχύσουν το εθνικό φρόνημα των χωρικών, βασικής πηγής οπλιτών για τους επερχόμενους πολέμους, αλλά και να ενισχύσουν την έλξη που ασκούσε το ελληνικό εθνικό πρόγραμμα μεταξύ των ποικίλων χριστιανικών πληθυσμών της Βόρειας Ελλάδας. Η ρητή υπόσχεση μιας εκτεταμένης αγροτικής μεταρρύθμισης εντάσσεται στην πολιτική αυτή, η οποία είχε άμεσα θετικά αποτελέσματα και προς τις δύο κατευθύνσεις. Αρχικά, η απαλλοτρίωση των τσιφλικιών (ειδικώς βεβαίως των χριστιανών γαιοκτημόνων) προβλεπόταν να γίνει εκουσίως, με διάφορα προγράμματα χρηματοδότησης των ακτημόνων αγοραστών και με αργούς ρυθμούς. Η όξυνση, όμως, των ενδοαστικών συγκρούσεων και ο Διχασμός του πολιτικού κόσμου έσπρωξε την Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης να υιοθετήσει ένα πιο ριζοσπαστικό πρόγραμμα υποχρεωτικής απαλλοτρίωσης.

Σ. Δ. Πετμεζάς, «Αγροτική οικονομία. Τα όρια του μοντέλου αγροτικής ανάπτυξης του 19ου αιώνα», στο Χ. Χατζηωσήφ (επιμ.), Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα. Όψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας 1900-1940, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2009, σ. 219.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Η λύση που επελέγη ήταν η αναπαραγωγή, στη Βόρειο Ελλάδα, του νοτιοελλαδικού κοινωνικού προτύπου, το οποίο στηριζόταν στη μικρή ιδιοκτησία και την οικογενειακή αγροτική εκμετάλλευση. Το πρότυπο αυτό είχε αποδειχτεί αρκετά επιτυχημένο, αν όχι από οικονομική οπωσδήποτε από πολιτική άποψη, καθώς είχε συμβάλει [...] στη σταθεροποίηση της κρατικής εξουσίας και του πολιτεύματος.

Η διανομή γης ήταν το κυριότερο όπλο που διέθετε το ελληνικό κράτος προκειμένου να νομιμοποιήσει την κυριαρχία του στη Βόρειο Ελλάδα. [...]

Η αγροτική μεταρρύθμιση άρχισε τελικά να υλοποιείται από το 1923 και ύστερα [...]. Η γη που διένειμε τότε το κράτος ανήκε προηγουμένως κυρίως σε Τούρκους και Βουλγάρους που είχαν αποχωρήσει, στο πλαίσιο της ανταλλαγής των πληθυσμών, αλλά και σε έλληνες μεγαλογαιοκτήμονες.

Α. Φραγκιάδης, Ελληνική οικονομία 19ος – 20ός αιώνας. Από τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση της Ευρώπης, Αθήνα, Νεφέλη 2007, σσ. 130-131.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Εθνικές γαίες
- β. Εθνικόν Κομιτάτον
- γ. Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας.

ΘΕΜΑ Α2

Να αντιστοιχίσετε σωστά τα γράμματα (ιστορικά γεγονότα) της **στήλης Α** με τους αριθμούς (χρονολογίες) της **στήλης Β** (περισσεύουν τρεις χρονολογίες).

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
α. Ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος	1. 1878
β. Συνθήκη του Λονδίνου	2. 1881
γ. Προσάρτηση της Θεσσαλίας και της Άρτας	3. 1909
δ. Κίνημα στο Γουδί	4. 1912
ε. Ίδρυση του Σ.Ε.Κ.Ε.	5. 1913
	6. 1918
	7. 1925
	8. 1927

ΘΕΜΑ Β1

Να αναφερθείτε στον τρόπο επιλογής του Αλέξανδρου Ζαΐμη ως αρμοστή της Κρήτης και στο έργο που αυτός επιτέλεσε (Σεπτέμβριος 1906 – Μάιος 1908).

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφέρετε:

- α. τα μέσα τα οποία διέθεσε το ελληνικό κράτος στην Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων,
- β. την παράμετρο της διάκρισης των προσφύγων σε αστούς και αγρότες, την οποία έλαβε υπόψη η Επιτροπή, για την αποκατάστασή τους.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗΘΕΜΑ Γ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να συγκρίνετε τα ελληνικά συντάγματα του 1844 και του 1864 ως προς:

- α. τη μορφή του πολιτεύματος,
- β. το δικαίωμα ψήφου και την εκλογική διαδικασία,
- γ. τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ο Εκλογικός Νόμος [με βάση το σύνταγμα του 1844] καθιέρωνε την εκλογή των βουλευτών με πλειοψηφικό σύστημα δύο γύρων, που θα διεξαγόταν με άμεση, σχεδόν καθολική, και μυστική ψηφοφορία. Δικαίωμα ψήφου δινόταν στους πολίτες (άρρενες) ηλικίας 25 ετών συμπληρωμένων, «έχοντας προσέτι ιδιοκτησίαν τινά εντός της επαρχίας, όπου έχουσι την πολιτικήν διαμονήν των, ή εξασκούντας εν αυτή οποιονδήποτε επάγγελμα, ή ανεξάρτητον επιτήδευμα». Εξαιρούνταν «α) Οι διατελούντες υπό ανάκρισιν επί κακουργήματι, β) Οι προσκαίρως ή διά παντός στερηθέντες κατά συνέπειαν δικαστικής αποφάσεως του δικαιώματος του ψηφοφορείν, γ) Οι στερούμενοι της ελευθέρας διαχειρίσεως της περιουσίας των». Κάθε πολίτης διέθετε μία ψήφο και όφειλε αυτοπροσώπως να ασκήσει το δικαίωμά του και όχι με αντιπρόσωπο.

Ν. Διαμαντούρος, «Περίοδος Συνταγματικής Μοναρχίας», στο Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΓ', Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1977, σ. 112.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

[...] η σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες είναι αναγκαία για να αναφανεί η ιδιοτυπία της ελληνικής πολιτικής οργάνωσης. Έτσι, π.χ. η καθολική ψηφοφορία θεσπίζεται στη Γερμανία το 1871, [...] στην Ελβετία το 1874, στην Ισπανία το 1890, στο Βέλγιο το 1893, στη Νορβηγία το 1898, στην Αυστρία το 1907, στη Σουηδία το 1909, στην Ολλανδία το 1917 και στην Ουγγαρία το 1918. Στην Αγγλία επίσης η διεύρυνση του εκλογικού δικαιώματος είναι πολύ αργόρρυθμη. Μέχρι το 1832 οι εκλογείς δεν ξεπερνούσαν τις 430.000 [...] Το 1865 μόλις ξεπερνάνε το εκατομμύριο, για να πλησιάσουν τα δύο μετά την εκλογική μεταρρύθμιση του 1867. Μόνο τον εικοστό αιώνα θα ολοκληρωθεί η διαδικασία της διεύρυνσης της δημοκρατίας. Αλλά ακόμα και το 1911, 41% των ενήλικων ανδρών δεν είχαν ακόμα δικαίωμα ψήφου. [...] Έτσι, το Σύνταγμα του 1864 θεσπίζει οριστικά τον κοινοβουλευτισμό με την κατάργηση όλων των ενδιάμεσων αντιπροσωπευτικών βαθμίδων, των χωριστών εκλογικών σωμάτων και των διπλών ή τριπλών κοινοβουλίων, που σε πολλές χώρες αποδυνάμωναν τελείως τη δημοκρατική λειτουργία.

Κ. Τσουκαλάς, Κοινωνική Ανάπτυξη και Κράτος. Η συγκρότηση του δημόσιου χώρου στην Ελλάδα, δ' έκδ., Αθήνα, Θεμέλιο, 1989, σσ. 303 και 305.

Σημείωση: τα κείμενα Α και Β αποδόθηκαν στο μονοτονικό.

ΘΕΜΑΔ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα και τον πίνακα που ακολουθούν, να αναφερθείτε:

- α.** στις θετικές συνέπειες των Βαλκανικών πολέμων για την Ελλάδα
- β.** στο πρόβλημα που προέκυψε από την ενσωμάτωση των Νέων Χωρών, σχετικά με την εθνολογική σύσταση του πληθυσμού της χώρας
- γ.** στη διευθέτηση αυτού του προβλήματος κατά την περίοδο 1920-1928.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα ήταν στο τέλος των Βαλκανικών πολέμων βαριά χρεωμένη, η οικονομία της παρουσίασε κάποιο δυναμισμό που εξηγείται από την εμπιστοσύνη και αισιοδοξία που δημιούργησαν οι

στρατιωτικές επιτυχίες στους Έλληνες για το μέλλον. Η εμπιστοσύνη αυτή φάνηκε επίσης στη σταθερότητα της δραχμής, που διατήρησε την ονομαστική της αξία, με την αύξηση των καταθέσεων στην Εθνική Τράπεζα και των αποθεμάτων χρυσού, τη διατήρηση του ισοζυγίου πληρωμών στο εξωτερικό εμπόριο και τη σχετική σταθερότητα του εισοδήματος που προερχόταν από αυτό.

Γ. Λεονταρίτης, «Οικονομία και κοινωνία από το 1914-1918», στο Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΕ΄, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1978, σ. 84.

Σημείωση: το κείμενο Α αποδόθηκε στο μονοτονικό.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ο Κωνσταντίνος Ρακτιβάν, τον Οκτώβριο του 1912, ορίζεται ως αντιπρόσωπος της ελληνικής κυβέρνησης για τον συντονισμό της προσωρινής διοίκησης των καταληφθεισών [Νέων] Χωρών, εγκαθίσταται στη Θεσσαλονίκη και δηλώνει:

«Να προσενεχθώ* προς πάσας τας εθνικότητας εν ισότητι και δικαιοσύνη, να σεβασθώ τα δικαιώματα των ατόμων και να εργασθώ διά την ευημερίαν όλων των κατοίκων της χώρας ταύτης [Μακεδονίας] αδιακρίτως. Αύται εισίν άλλως τε και αι γενικαί αρχαί, αίτινες κρατούσι και καθοδηγούσι την διοίκησιν εν Ελλάδι, ώστε πάντα ταύτα δεν είναι δι' εμέ νέα. [...].

Καταλήγων δηλώ αύθις κατηγορηματικώς ότι ειλικρινεστάτη επιθυμία μου είναι να ίδω αποκαθισταμένους αδελφικούς δεσμούς μεταξύ των διαφόρων στοιχείων, άτινα κατοικούσι την χώραν ταύτην [Μακεδονία], δεσμούς βασιζομένους τουλάχιστον επί της κοινότητος των συμφερόντων και απολύτου ισότητος, μεθ' ης θέλουσι κυβερνάσθαι...».

Κ. Ρακτιβάν, Έγγραφα και σημειώσεις εκ της πρώτης Ελληνικής Διοικήσεως της Μακεδονίας 1912-1913, επιμ. Κ. Θ. Δημαράς, Θεσσαλονίκη, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, 1951, σσ. 39-43, στο Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τ. 6, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2003, σσ. 66-67.

*Να προσενεχθώ: να συμπεριφερθώ.

ΠΙΝΑΚΑΣ

Οι δέκα δήμοι της χώρας με τη μεγαλύτερη αναλογία προσφύγων στο συνολικό πληθυσμό τους (1928)

ΠΟΛΗ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ
Δράμα	70,2%
Καβάλα	56,9%
Σέρρες	50,4%
Θεσσαλονίκη	47,8%
Μυτιλήνη	46,8%
Ξάνθη	41,4%
Πειραιάς	40%

Ηράκλειο	35,9%
Χίος	35,7%
Κομοτηνή	34,1%

Βιβλίο μαθητή Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, Γ' Τάξη Γενικού Λυκείου, Αθήνα, ΙΤΥΕ «Διόφαντος», 2015, σ. 167.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Εκλεκτικοί
- β. Λαϊκό κόμμα (1910)
- γ. Ηνωμένη Αντιπολίτευσις

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη.

- α. Η πιο γνωστή περιοχή της μεταλλευτικής δραστηριότητας στον ελλαδικό χώρο υπήρξε, όπως και στην αρχαιότητα, το Λαύριο.
- β. Η Τράπεζα της Ελλάδος ιδρύθηκε το 1841.
- γ. Μέχρι τη δεκαετία του 1880 η μόνη σιδηροδρομική γραμμή που είχε κατασκευαστεί στην Ελλάδα ήταν αυτή που συνέδεε την Αθήνα με τη Θεσσαλονίκη.
- δ. Με την άφιξή τους στην Ελλάδα, οι πρόσφυγες του 1922 εφάρμοσαν την αμειψισπορά και την πολυκαλλιέργεια στον τομέα της γεωργίας.
- ε. Η Συμφωνία της Αγκυρας (10 Ιουνίου 1930) προέβλεπε, μεταξύ άλλων, την αμοιβαία απόσβεση των οικονομικών υποχρεώσεων Ελλάδας και Τουρκίας.

ΘΕΜΑ Β1

Ποιο ήταν το πρόγραμμα του Χαρίλαου Τρικούπη για τον εκσυγχρονισμό της χώρας και ποιες προσπάθειες έγιναν για την υλοποίησή του;

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφερθείτε στο έργο της πρώτης κυβέρνησης της Κρητικής Πολιτείας, για το διάστημα των δύο πρώτων ετών μετά τη συγκρότησή της.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗΘΕΜΑ Γ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται:

- α. να αναφερθείτε στους τομείς των επενδύσεων, που πραγματοποιήσαν οι ομογενείς, κατά τη δεκαετία του 1870 στην Ελλάδα και
- β. να προσδιορίσετε τα χαρακτηριστικά των επενδύσεων αυτών.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

[...] Η «Κλειώ» της Τεργέστης θριαμβολογεί και συγκρίνει τους ομογενείς κεφαλαιούχους με τους Τουρκομάχους ήρωες του '21. Το παράδειγμά της ακολουθούν και άλλες εφημερίδες της εποχής, πιστεύοντας ότι οι ομογενείς θα

πετύχουν την οικονομική ανάπτυξη της χώρας με μέσο την εκβιομηχάνιση. Ο ενθουσιασμός αυτός προκαλείται με την ίδρυση τραπεζών, στις αρχές της δεκαετίας του 1870. Το παροικιακό κεφάλαιο όμως δε δικαίωσε ούτε στο ελάχιστο αυτές τις θριαμβολογίες. [...] Η επιχειρηματική της [δηλαδή της διασποράς] παράδοση ήταν έντονα εμπορική και εντελώς ξένη προς τη βιομηχανική δραστηριότητα. Επομένως, ο τομέας στον οποίο οι ομογενείς δε θα επενδύσουν ούτε κεφάλαια ούτε τις προσόδους από τις χρηματιστικές τους εργασίες στην Ελλάδα θα είναι ο βιομηχανικός. Το παροικιακό κεφάλαιο προσανατολίστηκε σε μη παραγωγικές επενδύσεις, όπως στην αγορά αγροτικής και αστικής γης, στο εμπόριο, στα δημόσια έργα, και στις τραπεζικές και χρηματιστηριακές δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες αυτές των ομογενών κατέγραψαν και τα χαρακτηριστικά των επενδύσεών τους. Οι περισσότερες επενδύσεις ήταν κατάλληλες για εύκολη, ασφαλή ρευστοποίηση και μεταφορά του κεφαλαίου στο εξωτερικό σε επικίνδυνες ή αβέβαιες καταστάσεις.

Σ. Τζόκας, Ανάπτυξη και Εκσυγχρονισμός, σ. 36-38, στο Αξιολόγηση των μαθητών της Γ΄ Τάξης του Ενιαίου Λυκείου στο μάθημα Θέματα της Νεοελληνικής Ιστορίας, τ.Α΄, ΥΠΕΠΘ. (Κ.Ε.Ε.), Αθήνα 1999, σ.77.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

[...] Υπήρχαν έτσι οι μεγάλες εμπορικές δουλειές σε μια χώρα ελεύθερου εμπορίου, μια δραστηριότητα που σήμαινε μικρές εγχώριες υποχρεώσεις, εύκολα εξαγόμενα κεφάλαια και μεγάλα ποσοστά κέρδους. Υπήρχαν μεταλλευτικές παραχωρήσεις με εξαιρετικούς όρους. Υπήρχαν τραπεζικές και χρηματιστικές επιχειρήσεις σε μια παρθένα αγορά που διψούσε για κεφάλαια και όπου επιτόκια ύψους 30-60% ήταν συνηθισμένο φαινόμενο σε εποχές που τα διεθνή επιτόκια περιορίζονταν σε 2,5-4,5%. Υπήρχε η ναυτιλία, όπου η αλλαγή της σημαίας είναι ασφαλιστική δικλείδα σ' εποχές εγχώριας κρίσης και μέσο εκβιασμού σ' εποχές παγκόσμιας ευφορίας. Υπήρχαν τα αστικά ακίνητα σε μια πρωτεύουσα με εκπληκτική πληθυσμιακή ανάπτυξη, όπως και οι τεράστιες αγροτικές εκτάσεις, οι αγορασμένες σε ευνοϊκές τιμές.[...]

Γ. Δερτιλής, Κοινωνικός μετασχηματισμός και στρατιωτική επέμβαση (1880-1909), σ.59-65, στο Αξιολόγηση των μαθητών της Γ΄ Τάξης του Ενιαίου Λυκείου στο μάθημα Θέματα της Νεοελληνικής Ιστορίας, τ.Α΄, ΥΠΕΠΘ (Κ.Ε.Ε.), Αθήνα 1999, σ.80.

ΘΕΜΑ Δ1

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α.** στις συνθήκες ζωής των προσφύγων μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, κατά το πρώτο διάστημα της άφιξής τους στην Ελλάδα και
- β.** στην προσωρινή στέγαση αυτών, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Οι συνθήκες άφιξης, η σωματική ταλαιπωρία, η κακή διατροφή, η υποτυπώδης στέγαση σε συνδυασμό με την απουσία ύδρευσης και αποχέτευσης και ο ψυχικός τραυματισμός επιβάρυναν την υγεία των προσφύγων. Η θνησιμότητα μεταξύ των προσφύγων, ιδιαίτερα κατά τους πρώτους μήνες, ήταν πολύ υψηλή. Αυξημένη κατά πολύ ήταν και η βρεφική θνησιμότητα, καθώς οι κακουχίες οδηγούσαν σε πρόωρους τοκετούς και αποβολές. Ιδιαίτερη

μέριμνα δόθηκε στην αντιμετώπιση των επιδημικών και μολυσματικών ασθενειών, όπως ήταν η ευλογιά, ο εξανθηματικός τύφος, η γρίπη, τα τραχώματα. [...]

N . Ανδριώτης, «Οι πρόσφυγες. Η άφιξη και τα πρώτα μέτρα περίθαλψης», Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τ.7, Αθήνα , Ελληνικά Γράμματα , 2003, σ. 81.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

[...] Στις εφημερίδες της 2ας Σεπτεμβρίου, [1922] πλάι στις ειδήσεις για τη «Σμύρνη που καίγεται», τους «χριστιανούς που σφαγιάζονται» και τον Βενιζέλο που «αγωνίζεται να σώσει τη Θράκη», διαβάζουμε στα ψιλά γράμματα ότι στο Υπουργείο Δικαιοσύνης «μελετάται η τροποποίηση του ενοικιοστασίου», στο σημείο που αφορά στην υπενοικίαση των δωματίων. Ακόμη, στο Ελεύθερον Βήμα παρουσιάζεται από τις πρώτες κιόλας μέρες «προσφορά δωματίου εντός κατοικίας», αλλά υπό τον εξής όρο: το δωμάτιο προσφέρεται «για ενοικίαση από οικότροφο προσφυγοπούλα». Τα δείγματα αυτά είναι προάγγελοι, κατά κάποιον τρόπο, των επικείμενων επιτάξεων. [...] Κι έτσι, έντεκα μόλις μέρες αργότερα, στις 22 Νοεμβρίου, έρχεται νέο ΝΔ [Νομοθετικό Διάταγμα] βάσει του οποίου ο Υπουργός Περιθάλψεως, αν κρίνει ανεπαρκή την προσωρινή στέγαση, εξουσιοδοτείται να επεκτείνει την επίταξη και επί ακινήτων κατοικουμένων ή οπωσδήποτε χρησιμοποιούμενων. Από τη στιγμή αυτή, το προσφυγικό ζήτημα αφορά άμεσα κάθε Έλληνα κάτοικο. Κανείς πλέον δεν μπορεί να μείνει απαθής.

Ο Χένρυ Μοργκεντάου [Αμερικανός διπλωμάτης] τώρα δηλώνει: «Και το τελευταίο ελληνικό νοικοκυριό άνοιξε διάπλατα τις πόρτες του και δέχτηκε κάποιους πρόσφυγες. Στην Αθήνα πάνω από πέντε χιλιάδες δωμάτια σε ιδιωτικά σπίτια προσφέρθηκαν σε πρόσφυγες». Ο αριθμός μένει να εξακριβωθεί. Μεγάθη σε εθνικό επίπεδο είναι δύσκολο να βρεθούν. Σε άλλα κείμενα της εποχής αναφέρονται οχτώ χιλιάδες δωμάτια. [...]

Βίκα Δ. Γκιζελή , «Επίταξις ακινήτων κατοικουμένων ή οπωσδήποτε χρησιμοποιούμενων », στο συλλογικό τόμο , Ο ξεριζωμός και η άλλη πατρίδα , Επιστημονικό Συμπόσιο , εκδ . Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας , Αθήνα 1997, σ σ.71-72 και 72-74, στο Αξιολόγηση των μαθητών της Γ ' Τάξης του Ενιαίου Λυκείου στο μάθημα Θέματα της Νεοελληνικής Ιστορίας , τ.Β ' , ΥΠΕΠΘ (Κ.Ε.Ε.), Αθήνα 2000, σ σ.192-194.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Εκλεκτικοί
- β. Στρατιωτικός Σύνδεσμος
- γ. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής

ΘΕΜΑ Α2

Να αντιστοιχίσετε σωστά τα γράμματα (διπλωματικές πράξεις) της **στήλης Α** με τους αριθμούς (ρυθμίσεις) της **στήλης Β** (περισεύει ένα στοιχείο από τη στήλη Β):

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
α. Συνθήκη του Λονδίνου (1913)	1. Παραχώρηση στην Ελλάδα της Δυτικής Θράκης από τη Βουλγαρία
β. Συνθήκη του Βουκουρεστίου (1913)	2. Παραίτηση του σουλτάνου από όλα τα δικαιώματά του στην Κρήτη
γ. Συνθήκη του Νεϊγύ (1919)	3. Εξαίρεση από την ανταλλαγή των μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης
δ. Συνθήκη των Σεβρών (1920)	4. Αμοιβαία απόσβεση των οικονομικών υποχρεώσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας
ε. Συμφωνία της Αγκυρας (1930)	5. Υπαγωγή της περιοχής της Σμύρνης σε ελληνική διοίκηση για πέντε χρόνια
	6. Τερματισμός των Βαλκανικών πολέμων

ΘΕΜΑ Β1

- α. Ποια ήταν τα χαρακτηριστικά των κομμάτων κατά το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα και πώς ήταν οργανωμένη η βάση τους;
- β. Με ποια κριτήρια επιλέγονταν οι υποψήφιοι βουλευτές και ποια ήταν η κοινωνική τους προέλευση κατά το ίδιο χρονικό διάστημα;

ΘΕΜΑ Β2

- α. Γιατί η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ) έδωσε προτεραιότητα στη γεωργία;
- β. Για ποιους λόγους προτιμήθηκαν η Μακεδονία και η Δυτική Θράκη για την εγκατάσταση των προσφύγων;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α.** στις διεθνείς εξελίξεις του 1908 που επηρέασαν την πορεία του Κρητικού Ζητήματος και στις σχετικές αντιδράσεις των Κρητών,
- β.** στις αντιδράσεις των Μεγάλων Δυνάμεων και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (Τουρκίας) που προκάλεσαν οι ενέργειες των Κρητών.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Χειρόγραφη προκήρυξη του Ελευθερίου Βενιζέλου:

Τρίτη μεσονύκτιον 22 Σεπτεμβρίου 1908

Αγαπητοί συμπατριώται,

Της Βουλγαρίας ανακηρυχθείσης εις Βασίλειον, ανάγκη αμέσως αύριον να κηρύξωμεν και ημεείς την ένωσιν. Παραλάβετε όσους περισσοτέρους δύνασθε αόπλους και έλθετε αύριον εις Χανιά έως τας 2 μ.μ. Ζήτω το Έθνος, ζήτω η ένωσις.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Διάγγελμα της Κυβερνήσεως της Κρήτης:

Προς τον Λαόν της Κρήτης

Αγαπητοί συμπατριώται,

Ιερόν καθήκον επέβαλεν και εις τον λαόν και εις την κυβέρνησιν να λύσωσι και τον τελευταίον δεσμόν τον κωλύοντα την πλήρη ανεξαρτησίαν της αγαπητής μας πατρίδος και να κηρύξωμεν την ένωσιν της Κρήτης μετά της Μητρος Ελλάδος. Τα κωλύματα, άτινα παρενεβάλλον το μέχρι τούδε εις την αγαθήν θέλησιν των Προστατίδων Δυνάμεων, [...] ήρθησαν εντελώς, διότι από προχθές ο τηλεγράφος μας ανήγγελεν ότι η μεν Βουλγαρία ανεκηρύχθη εις ανεξάρτητον Βασίλειον, η δε Βοσνία και Ερζ εγοβίνη προσαρτάται εις την Αυστροουγγαρίαν. [...]

Εναπόκειται ήδη εις πάντας ημάς να δείξωμεν ότι είμεθα άξιοι του μεγάλου επιτελεσθέντος βήματος, τηρούντες μετά ζήλου την δημοσίαν τάξιν και περιφρουρούντες μετά πατρικής μερίμνης τα συμφέροντα των συμπατριωτών μας Μουσουλμάνων.

Έχομεν ακράδαντον πεποίθησιν ότι ο Κρητικός Λαός, ο οποίος εις τας κρίσιμους περιστάσεις ανεφάνη πάντοτε πιστός εκτελεστής του καθήκοντός του δεν θα υστερήση σήμεραν τούτου.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Το Ενωτικό Ψήφισμα της Κυβερνήσεως της Κρήτης:

Η Κυβέρνησις της Κρήτης, διερμηνεύουσα το αναλλοίωτον φρόνημα του Κρητικού Λαού, κηρύσσει την ανεξαρτησίαν της Κρήτης και την ένωσιν αυτής μετά της Ελλάδος, όπως μετ' αυτής αποτελέση αδιαίρετον και αδιάσπαστον Συνταγματικόν Βασίλειον. [...]

Εντέλλεται εις τας Αρχάς της νήσου, όπως, συμφώνως τω Ψηφίσματι τούτω, εξακολουθήσωσι ν' ασκώσι τα καθήκοντα της υπηρεσίας των. Εγένετο εν Χανίοις τη 24η Σεπτεμβρίου 1908.

Στέλλα Κ. Αλιγιζάκη, Η επαναστατική προκήρυξη της 22 Σεπτεμβρίου 1908, Συμβολή στην Κρητική Ιστορία της περιόδου της Αυτονομίας, Αθήνα 1982, σ. 71 και 89-90, στο Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, Γ΄ Λυκείου, βιβλίο καθηγητή.

ΚΕΙΜΕΝΟ Δ

Η αντίδραση των προστάτιδων Δυνάμεων απέναντι στην επαναστατική πρωτοβουλία του κρητικού λαού δεν ήταν απόλυτα αρνητική. Οι τέσσερις κυβερνήσεις, μετά από ολιγοήμερες διαβουλεύσεις, έσπευδαν να τονίσουν ότι «δεν θα απείχον του να αποβλέψουν μετ' ευμενείας προς την συζήτησιν του ζητήματος τούτου μετά της Τουρκίας, εάν η τάξις διατηρηθή εν τη νήσω και εξασφαλισθή η προστασία του μουσουλμανικού πληθυσμού». [...] Οι Νεότουρκοι εθνικιστές, μετά την αναγκαστική υποχώρηση απέναντι στη Βουλγαρία (:ανακήρυξη της σε ανεξάρτητο βασίλειο) και στην Αυστρο - Ουγγαρία (:προσάρτηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης), αναζητούσαν στη ματαίωση της ενωτικής λύσεως το έρεισμα μιας πρώτης διπλωματικής επιτυχίας. [...] Πίσω από την παράταση των διαπραγματεύσεων δεν ήταν πλέον δύσκολο να διαφανεί η επιφυλακτικότητα αρχικά και η υπαναχώρηση στη συνέχεια των προστάτιδων Δυνάμεων. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο, η Τουρκία έκρινε σκόπιμο να ζητήσει και την πλήρη διευκρίνιση των ευρωπαϊκών προθέσεων. [...]

Η ουσιαστική εντούτοις απεμπόληση της διαπραγματευτικής διαδικασίας με άμεσο στόχο την ένωση δεν ανέστειλε την εφαρμογή της αποφάσεως των Δυνάμεων να αποσύρουν από τη Μεγαλόνησο τα υπόλοιπα στρατεύματά τους. [...] Στις 30 Ιουνίου οι εκπρόσωποι των Δυνάμεων συνόδευσαν την επαναβεβαίωση της 24ης Ιουλίου 1909 σαν ημέρα αποχωρήσεως των τελευταίων αγγμάτων τους, με την εξαγγελία της σταθερής τους προθέσεως να προστατεύσουν, αν παραστεί ανάγκη, τη μουσουλμανική μειονότητα και να διαφυλάξουν πιστά την έννομη τάξη και τα επικυριαρχικά δικαιώματα του σουλτάνου.

* Το κείμενο αποδόθηκε στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία του.

Κ. Σβολόπουλος, «Η Κρητική Πολιτεία από το 1899 ως το 1909», στο Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμ. ΙΔ', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, σ. 214-215.

ΘΕΜΑΔ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα και τον πίνακα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α. στην εξέλιξη των ναυτικών κέντρων από τη δεκαετία 1821-1830 έως το 1870,
- β. στην περίπτωση της Σύρου και στους λόγους ανάπτυξής της κατά την ίδια περίοδο.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

[...] Στην διάρκεια της Επανάστασεως είχε καταστραφή μεγάλο ποσοστό των πλοίων, αλλά ένας ισχυρός πυρήνας περισώθηκε. Αν και η Ύδρα και οι Σπέτσες είχαν χάσει αντίστοιχα τα 78% και 50% του εμπορικού τους ναυτικού, στο τέλος του αγώνα η πρώτη διέθετε ακόμη 100 πλ οία συνολικής χωρητικότητας 10.240 τόννων και οι Σπέτσες είχαν 50 πλοία 10.324 τόννων, όλα από 30 τόννους και πάνω. Με την αποκατάσταση της ειρήνης ιδρύθηκαν νέα ναυπηγεία σε πολλά νησιά και λιμάνια η ναυπηγική έγινε μια από τις σημαντικότερες βιομηχανίες του νεοσύστατου κράτους. [...]

Μετά την Επανάσταση, η Σύρος και αργότερα ο Πειραιάς έγιναν τα κύρια εμπορικά κέντρα με τα πιο δραστήρια ναυπηγεία. Από το 1827 μέχρι το 1834 ναυπηγήθηκαν στην Σύρο πάνω από 260 πλοία.

* Το κείμενο αποδόθηκε στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία του.

Γ. Λεονταρίτης, Ελληνική εμπορική ναυτιλία, Ε.Μ.Ν.Ε. Μνήμων, Αθήνα 1981, σ. 62-63.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Σε κύριο ναυτιλιακό κέντρο της δυτικής Ελλάδας αναδεικνύεται η μικρή κωμόπολη σφηνωμένη σε μια γωνιά των βόρειων ακτών του Κορινθιακού κόλπου, το Γαλαξίδι. Πραγματοποιώντας μια πραγματικά εντυπωσιακή οικονομική άνθηση, το Γαλαξίδι, μέσα σε μία τριακονταετία, μεταξύ 1840 και 1870, πενταπλασιάζει το στόλο του. Το 1870, τη χρονιά της κορύφωσής του, διαθέτει 320 μεγάλα ιστιοφόρα και σχεδόν προκαλεί την αδιαμφισβήτητη κυρίαρχο του Αιγαίου, τη Σύρο, η οποία την ίδια χρονιά διαθέτει 700 ιστιοφόρα. Αποτελεί το κύριο ναυπηγικό κέντρο της δυτικής Ελλάδας και στηρίζει όλη του την ευημερία στην παραγωγή και εκμετάλλευση ιστιοφόρων.

ΠΙΝΑΚΑΣ: Ελληνικά ναυτικά κέντρα με ποντοπόρα φορτηγά ιστιοφόρα

	1840	1870
Γαλαξίδι	64	319
Σύρος	90	700
Σπέτσες	26	211
Ύδρα	24	119
Πειραιάς	1	49

Τζελίνα Χαρλαύτη, «Ναυτιλία», στο Κ. Κωστής – Σ. Πετμεζάς (επιμ.), Η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας τον 19ο αιώνα, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006, σ. 438 και 437.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Το διαμετακομιστικό εμπόριο αποτέλεσε την πρώτιστη οικονομική δραστηριότητα στη Σύρο σε όλη την περίοδο της ακμής της. Σπουδαία συμμετοχή στο συνολικό εμπόριο της πόλης είχαν και οι εισαγωγές, οι οποίες σαφώς υπερτερούσαν σημαντικά των εξαγωγών που πραγματοποιούνταν από τους συριανούς εμπόρους. Στην ουσία η Σύρος υπήρξε αφενός η αγορά διοχέτευσης των δυτικών και ανατολικών προϊόντων προς την Ανατολή και τη Δύση αντίστοιχα και αφετέρου ο τόπος εισόδου των εξωτερικών αγαθών προς την ελληνική ενδοχώρα. [...] Το εμπόρευμα που είχε παραγγελθεί από τον ερμουπολίτη έμπορο ερχόταν στη Σύρο για να κατατεθεί στην αποθήκη διαμετακόμισης (transit).

Το ναυπηγείο της πόλης ήταν ένας από τους ζωτικότερους τομείς της τοπικής οικονομίας. Η πλούσια δραστηριότητά του οφείλεται στην παρουσία των ψαριανών και χίων ναυπηγών. [...] Στο πλευρό τους είχαν ένα πολυάριθμο εργατικό δυναμικό, το οποίο παρείχε ειδικευμένη εργασία. [...] Το συνολικά εργαζόμενο προσωπικό του ναυπηγείου ανέρχονταν σε πάνω από 1.000 άτομα. [...] Αν υπολογίσουμε ότι ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Ερμούπολης το 1850 ήταν 7.650 άτομα, τότε ο αριθμός των απασχολούμενων στο ναυπηγείο της πόλης υποδεικνύει τη μεγάλη σπουδαιότητα που είχαν οι ναυπηγικές εργασίες στη Σύρο. [...]

Β. Καρδάσης, «Η Σύρος σταυροδρόμι της Ανατολικής Μεσογείου », στο Γ.Β. Δερτιλής - Κ. Κωστής (επιμ.), Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας (18ος – 20ός αιώνας), Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα, 1991, σ. 329, 325 και 332.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων/συμφωνιών:

- α. Φεντερασιόν
- β. Οργανικός νόμος (1900)
- γ. Συμφωνία Μουρνιών Κυδωνίας

ΘΕΜΑ Α2

Να αντιστοιχίσετε σωστά τα ονόματα πολιτικών αρχηγών (στήλη Α) με τους πολιτικούς σχηματισμούς (στήλη Β) (περισσεύουν δύο στοιχεία από τη στήλη Β).

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
α. Δημήτριος Βούλγαρης	1. Αγγλικό κόμμα
β. Δημήτριος Γούναρης	2. Γαλλικό κόμμα
γ. Επαμεινώνδας Δεληγιώργης	3. Εθνικόν Κομιτάτον
δ. Ιωάννης Κωλέττης	4. Εθνικό κόμμα
ε. Κυριακούλης Μαυρομιχάλης	5. Ομάδα Ιαπόνων
	6. Ορεινοί
	7. Πεδινοί

ΘΕΜΑ Β1

- α) Ποια ήταν η οικονομική λειτουργία της Εθνικής Τράπεζας κατά τα πρώτα χρόνια μετά την ίδρυσή της;
- β) Ποιοι ήταν οι λόγοι ίδρυσης της Τράπεζας της Ελλάδος και ποιος ήταν ο ρόλος της στη διαχείριση των δημοσίων οικονομικών της χώρας μέχρι τις αρχές του 1932;

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφερθείτε στους φορείς που ανέλαβαν το έργο της περίθαλψης των προσφύγων κατά το διάστημα 1914-1921.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να αναφερθείτε στη διάσταση γηγενών και προσφύγων:

- α. στον οικονομικό τομέα
- β. στον κοινωνικό τομέα
- γ. στον πολιτικό τομέα

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Γηγενείς και πρόσφυγες

Καθ' όλη τη δεκαετία του 1920 ο προσφυγικός κόσμος υπήρξε η σταθερότερη, συμπαγέστερη και μαζικότερη εκλογική βάση της βενιζελικής παράταξης. (Κατά προέκταση, δε, επειδή η μεγάλη πλειονότητα των προσφύγων εγκαταστάθηκαν στη βόρεια Ελλάδα, στις λεγόμενες Νέες Χώρες, οι περιοχές αυτές κατέστησαν εκλογικό φέουδο των βενιζελικών.) Χαρακτηριστικό είναι πως απειροελάχιστοι πρόσφυγες φιλοξενήθηκαν όλο αυτό το διάστημα σε συνδυασμούς αντιβενιζελικών κομμάτων (και αυτό, όποτε και στο βαθμό που έγινε, προκαλούσε ενδοπαρταξιακές αντιρρήσεις και γκρίνιες)... Πως υπήρχαν προσφυγικά εκλογικά τμήματα ή τμήματα σε προσφυγικές συνοικίες, όπου δεν βρισκόταν ούτε μια ψήφος (!) για κόμμα της αντιβενιζελικής πολιτικής οικογένειας... Και πως, τουλάχιστον στις εκλογές του 1926, παρά το αναλογικό εκλογικό σύστημα με το οποίο αυτές διεξήχθησαν, ο αντιβενιζελισμός θα είχε αποσπάσει άνετη απόλυτη πλειοψηφία, εάν ψήφιζαν μόνο οι γηγενείς...

Θανάσης Διαμαντόπουλος, 10 και μία δεκαετίες πολιτικών διαιρέσεων. Οι διαιρετικές τομές στην Ελλάδα την περίοδο 1910-2017, 2ο τεύχος, Η δεκαετία του 1920, Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο, 2017, σ.78.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΦΙΞΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. Έρθε αμερικάνικο καταδρομικό και πήρε τους υπόλοιπους δικούς μας. Αυτοί ήταν περισσότεροι από μας. Τους πήγε στη Ρόδο. Απ' εκεί έγινε αχταρμάς [μεταφορά] σε ελληνικό πλοίο που τους μετέφερε στην Ελλάδα, στις Σπέτσες.

Εδώ οι Παλαιοελλαδίτες, οι βασιλικοί, δε μας φέρθηκαν καθόλου καλά. Μας έλεγαν τουρκόσπορους και άλλα προσβλητικά λόγια. Δε μας χώνευαν, γιατί ήμασταν βενιζελικοί. Κοροϊδεύανε εμάς που σαν τουρκόφωνοι δυσκολευόμασταν να μιλήσουμε ελληνικά. [...]

Μαρτυρία Νικολάου Μάρκογλου από την Αλάγια της νότιας Μικράς Ασίας. Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Η Έξοδος, τ. 2, Αθήνα 1982, σ. 509.

2. Μας έφεραν στην Κέρκυρα, μας έβαλαν στο φρούριο, στις εκεί παράγκες. Μεγάλο Σάββατο ήτανε. Έρχεται ένας αέρας και τις παίρνει τις παράγκες. Τί να κάνουμε; Πήγαμε στην εκκλησία του Αϊ-Γιώργη, εκεί κοντά. [...]

Στην αρχή δεν ταιριάζαμε με τους Κερκυραίους. Άλλες συνήθειες αυτοί, άλλες συνήθειες εμείς. Γλώσσα δεν ξέραμε, δεν μπορούσαμε να συνεννοηθούμε μαζί τους. Μετά όμως τα φτιάξαμε. Πολλά συνοικέσια έγιναν Κερκυραίοι πήραν προσφυγοπούλες.

Μαρτυρία Ελένης Μαναήλογλου από το Ικόνιο. Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Η Έξοδος, τ. 2, σ. 349. Στο σχολικό βιβλίο Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, Γ' Γενικού Λυκείου, Θεωρητικής Κατεύθυνσης, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ», 2014, σ.166.

ΘΕΜΑ Δ1

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να αναφερθείτε:

- α. στα οικονομικοκοινωνικά, πολιτικά και θεσμικά αίτια που οδήγησαν στο στρατιωτικό κίνημα στο Γουδί, και στο πώς αυτά εκφράστηκαν μέσα από τα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου.
- β. στον ρόλο του Στρατιωτικού Συνδέσμου στην προώθηση του νομοθετικού έργου της Βουλής μέχρι τη διάλυση αυτού.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Τα άρθρα στον Τύπο αυτής της περιόδου είναι πολύ διαφωτιστικά. Ένα κύριο άρθρο του Γαβριηλίδη, γραμμένο πριν από το κίνημα, λέει: [...] «Η Ειρηνική Επανάσταση πρόκειται λοιπόν να εκτοπίσει την κρατούσαν διεφθαρμένη ολιγαρχία, διά την οποίαν δεν υπάρχουν συμφέροντα αγροτικά, ούτε συμφέροντα εμπορικά, ούτε συμφέροντα βιομηχανικά, ούτε συμφέροντα κτηματικά, ούτε συμφέροντα εξυγιάνσεως και ρωμαλεώσεως¹ της φυλής, ούτε συμφέροντα εθνικά, ούτε ανάγκαι στρατού και στόλου πραγματικού....».

* Βλάσης Γαβριηλίδης, Εκδότης της Εφημερίδας Ακρόπολις

1. ενίσχυσης, ισχυροποίησης

Γιώργος Δερτιλής, Κοινωνικός μετασχηματισμός και στρατιωτική επέμβαση, 1880-1909, Αθήνα, Εξάντας, 1977, σ.180.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η δυσαρέσκεια των αξιωματικών εναντίον του διαδόχου Κωνσταντίνου, που σωβούσε από το 1897, αναζωπυρώθηκε το 1908-09 από μια ποικιλία παραγόντων για τους οποίους δεν ήταν βέβαια πάντοτε υπεύθυνος ο θρόνος.

Τα πλήγματα, που δέχθηκε η εθνική οικονομία το 1908 από την αδυναμία διαθέσεως των γεωργικών προϊόντων και από μια κακή συγκομιδή [...] Η άκαιρη επιβολή νέων φόρων από την κυβέρνηση εξάλλου έκανε ακόμη πιο δύσκολη τη θέση των τάξεων [...]. Η οικονομική δυσπραγία έθιξε όλους τους μισθωτούς και συνεπώς τους αξιωματικούς, που επίσης βασίζονταν συνήθως σε οικογενειακούς πόρους για να συμπληρώσουν το εισόδημά τους. Έτσι στους εθνικούς λόγους για τη δυσαρέσκεια των αξιωματικών προστέθηκαν ακόμα και επαγγελματικοί και οικονομικοί.

Θάνος Βερέμης, «Το Στρατιωτικό κίνημα του 1909», Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ.ΙΔ', Νεώτερος Ελληνισμός από το 1881 ως το 1913, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1977, σ. 259.

*Τα κείμενα αποδόθηκαν στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία τους.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

«Προς την Α.Μ. τον Βασιλέα, την Κυβέρνησιν και τον Ελληνικόν Λαόν,

Η πατρίς μας ευρίσκεται υπό δυσχερεστάτας περιστάσεις, το δε επίσημον κράτος υβρισθέν και ταπεινωθέν, αδυνατεί να κινηθή προς άμυναν των δικαίων του... Ο Σύνδεσμος των αξιωματικών του Εθνικού Στρατού της Ήφρας και του Ναυτικού... προβαίνει εις την υποβολήν ιεράς παρακλήσεως προς τον Βασιλέα... και προς την Κυβέρνησιν του, όπως

ολοψύχως επιδοθώσιν εις την άμεσον και ταχείαν ανόρθωσιν των κακώς εν γένει εχόντων, ιδία δε των του Στρατού και του Ναυτικού... πρέπει, χάριν αυτού του συμφέροντος της Δυναστείας, όπως ο τε Διάδοχος και οι Βασιλόπαιδες, απόσχωσι της ενεργού και διοικητικής εν τω στρατώ και τω ναυτικώ υπηρεσίας [...] Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος ποθεί όπως η Θρησκεία μας υψωθή εις τον εμπρέποντα ιερόν προορισμόν της, όπως η Διοίκησης της Χώρας καταστή¹ χρηστή και έντιμος, όπως η Δικαιοσύνη απονέμηται ταχέως μετ' αμεροληψίας και ισότητος προς άπαντας εν γένει τους πολίτας αδιακρίτως τάξεως, όπως η Εκπαίδευσις του Λαού καταστή λυσιτελής² δια τον πρακτικόν βίον και τας στρατιωτικάς ανάγκας της Χώρας, όπως η ζωή, η τιμή και η περιουσία των πολιτών εξασφαλισθώσιν, και τέλος όπως τα οικονομικά ανορθωθώσι...».

¹ γίνει

² ωφέλιμη, χρήσιμη

Γιάννης Κορδάτος: Ιστορία της νεώτερης Ελλάδας, τ. Ε', σ. 114-117, στο σχολικό βιβλίο Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, Γ' Γενικού Λυκείου, Θεωρητικής Κατεύθυνσης, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ», 2014, σ. 88.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων/συμφωνιών:

- α. Φεντερασιόν
- β. Οργανικός νόμος (1900)
- γ. Συμφωνία Μουρνιών Κυδωνίας

ΘΕΜΑ Α2

Να αντιστοιχίσετε σωστά τα ονόματα πολιτικών αρχηγών (στήλη Α) με τους πολιτικούς σχηματισμούς (στήλη Β) (περισσεύουν δύο στοιχεία από τη στήλη Β).

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
α. Δημήτριος Βούλγαρης	1. Αγγλικό κόμμα
β. Δημήτριος Γούναρης	2. Γαλλικό κόμμα
γ. Επαμεινώνδας Δεληγιώργης	3. Εθνικόν Κομιτάτον
δ. Ιωάννης Κωλέττης	4. Εθνικό κόμμα
ε. Κυριακούλης Μαυρομιχάλης	5. Ομάδα Ιαπόνων
	6. Ορεινοί
	7. Πεδινοί

ΘΕΜΑ Β1

Ποιος ήταν ο θεμελιωτής και πρώτος διοικητής της Εθνικής Τράπεζας και ποια ήταν η οικονομική λειτουργία της τα πρώτα χρόνια μετά την ίδρυσή της;

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφερθείτε στους φορείς που ανέλαβαν το έργο της περίθαλψης των προσφύγων κατά το διάστημα 1914-1921.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να αναφερθείτε στη διάσταση γηγενών και προσφύγων:

- α. στον οικονομικό τομέα
- β. στον κοινωνικό τομέα
- γ. στον πολιτικό τομέα

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Γηγενείς και πρόσφυγες

Καθ' όλη τη δεκαετία του 1920 ο προσφυγικός κόσμος υπήρξε η σταθερότερη, συμπαγέστερη και μαζικότερη εκλογική βάση της βενιζελικής παράταξης. (Κατά προέκταση, δε, επειδή η μεγάλη πλειονότητα των προσφύγων εγκαταστάθηκαν στη βόρεια Ελλάδα, στις λεγόμενες Νέες Χώρες, οι περιοχές αυτές κατέστησαν εκλογικό φέουδο των βενιζελικών.) Χαρακτηριστικό είναι πως απειροελάχιστοι πρόσφυγες φιλοξενήθηκαν όλο αυτό το διάστημα σε συνδυασμούς αντιβενιζελικών κομμάτων (και αυτό, όποτε και στο βαθμό που έγινε, προκαλούσε ενδοπαραταξιακές αντιρρήσεις και γκρίνιες)... Πως υπήρχαν προσφυγικά εκλογικά τμήματα ή τμήματα σε προσφυγικές συνοικίες, όπου δεν βρισκόταν ούτε μια ψήφος (!) για κόμμα της αντιβενιζελικής πολιτικής οικογένειας... Και πως, τουλάχιστον στις εκλογές του 1926, παρά το αναλογικό εκλογικό σύστημα με το οποίο αυτές διεξήχθησαν, ο αντιβενιζελισμός θα είχε αποσπάσει άνετη απόλυτη πλειοψηφία, εάν ψήφιζαν μόνο οι γηγενείς...

Θανάσης Διαμαντόπουλος, 10 και μία δεκαετίες πολιτικών διαιρέσεων. Οι διαιρετικές τομές στην Ελλάδα την περίοδο 1910-2017, 2ο τεύχος, Η δεκαετία του 1920, Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο, 2017, σ.78.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Μας έφεραν στην Κέρκυρα, μας έβαλαν στο φρούριο, στις εκεί παράγκες. Μεγάλο Σάββατο ήτανε. Έρχεται ένας αέρας και τις παίρνει τις παράγκες. Τί να κάνουμε; Πήγαμε στην εκκλησία του Αϊ-Γιώργη, εκεί κοντά. [...] Στην αρχή δεν ταιριάζαμε με τους Κερκυραίους. Άλλες συνήθειες αυτοί, άλλες συνήθειες εμείς. Γλώσσα δεν ξέραμε, δεν μπορούσαμε να συνεννοηθούμε μαζί τους. Μετά όμως τα φτιάξαμε. Πολλά συνοικέσια έγιναν Κερκυραίοι πήραν προσφυγοπούλες.

Μαρτυρία Ελένης Μαναήλογλου από το Ικόνιο. Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Η Έξοδος, τ. 2, σ. 349. Στο σχολικό βιβλίο Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, Γ' Γενικού Λυκείου, Θεωρητικής Κατεύθυνσης, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ», 2014, σ.166.

ΘΕΜΑ 1

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να αναφερθείτε:

- α.** στα οικονομικοκοινωνικά, πολιτικά και θεσμικά αίτια που οδήγησαν στο στρατιωτικό κίνημα στο Γουδί
- β.** στο πώς αυτά εκφράστηκαν μέσα από τα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Η δυσαρέσκεια των αξιωματικών εναντίον του διαδόχου Κωνσταντίνου, που σωβούσε από το 1897, αναζωπυρώθηκε το 1908-09 από μια ποικιλία παραγόντων για τους οποίους δεν ήταν βέβαια πάντοτε υπεύθυνος ο θρόνος.

Τα πλήγματα, που δέχθηκε η εθνική οικονομία το 1908 από την αδυναμία διαθέσεως των γεωργικών προϊόντων και από μια κακή συγκομιδή [...] Η άκαιρη επιβολή νέων φόρων από την κυβέρνηση εξάλλου έκανε ακόμη πιο δύσκολη τη θέση των τάξεων [...]. Η οικονομική δυσπραγία έθιξε όλους τους μισθωτούς και συνεπώς τους αξιωματικούς, που

επίσης βασίζονταν συνήθως σε οικογενειακούς πόρους για να συμπληρώσουν το εισόδημά τους. Έτσι στους εθνικούς λόγους για τη δυσαρέσκεια των αξιωματικών προστέθηκαν ακόμα και επαγγελματικοί και οικονομικοί.

Θάνος Βερέμης, «Το Στρατιωτικό κίνημα του 1909 », Ιστορία του Ελληνικού Έθνους , τ.ΙΔ΄ , Νεώτερος Ελληνισμός από το 1881 ως το 1913, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1977, σ. 259.

*Τα κείμενα αποδόθηκαν στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία τους.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

«Προς την Α.Μ. τον Βασιλέα, την Κυβέρνησιν και τον Ελληνικόν Λαόν,

Η πατρίς μας ευρίσκεται υπό δυσχερεστάτας περιστάσεις, το δε επίσημον κράτος υβρισθέν και ταπεινωθέν, αδυνατεί να κινηθή προς άμυναν των δικαίων του... Ο Σύνδεσμος των αξιωματικών του Εθνικού Στρατού της Ξηράς και του Ναυτικού... προβαίνει εις την υποβολήν ιεράς παρακλήσεως προς τον Βασιλέα... και προς την Κυβέρνησιν του, όπως ολοψύχως επιδοθώσιν εις την άμεσον και ταχείαν ανόρθωσιν των κακώς εν γένει εχόντων, ιδία δε των του Στρατού και του Ναυτικού... πρέπει, χάριν αυτού του συμφέροντος της Δυναστείας, όπως ο τε Διάδοχος και οι Βασιλόπαιδες, απόσχωσι της ενεργού και διοικητικής εν τω στρατώ και τω ναυτικώ υπηρεσίας [...] Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος ποθεί όπως η Θρησκεία μας υψωθή εις τον εμπρέποντα ιερόν προορισμόν της, όπως η Διοίκησις της Χώρας καταστή¹ χρηστή και έντιμος, όπως η Δικαιοσύνη απονέμηται ταχέως μετ' αμεροληψίας και ισότητος προς άπαντας εν γένει τους πολίτας αδιακρίτως τάξεως, όπως η Εκπαίδευσις του Λαού καταστή λυσιτελής² δια τον πρακτικόν βίον και τας στρατιωτικάς ανάγκας της Χώρας, όπως η ζωή, η τιμή και η περιουσία των πολιτών εξασφαλισθώσιν, και τέλος όπως τα οικονομικά ανορθωθώσι...».

¹ γίνει

² ωφέλιμη, χρήσιμη

Γιάννης Κορδάτος: Ιστορία της νεώτερης Ελλάδας, τ. Ε΄, σ. 114-117, στο σχολικό βιβλίο Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, Γ΄ Γενικού Λυκείου, Θεωρητικής Κατεύθυνσης, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ», 2014, σ. 88 .

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. «κλήριγκ»
- β. Εθνικόν Κομιτάτον
- γ. Οργανισμός (1914)

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

- α. Με το Σύνταγμα του 1844 δεν κατοχυρώθηκε το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι.
- β. Ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης υποστήριζε ένα κράτος κοινωνικής αλληλεγγύης.
- γ. Στην Ελλάδα, αντίθετα από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, δεν διαμορφώθηκαν ταξικά κόμματα μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα.
- δ. Η Τράπεζα της Ελλάδος ιδρύθηκε με αφορμή αίτημα της ΕΑΠ.
- ε. Το κίνημα στο Θέρισο υποστηρίχθηκε από την ελληνική κυβέρνηση.

ΘΕΜΑ Β1

- α. Να αναφέρετε ονομαστικά τα αντιβενιζελικά κόμματα.
- β. Ποια ήταν τα κοινά χαρακτηριστικά τους;

ΘΕΜΑ Β2

- α. Ποια ήταν τα στάδια οργάνωσης της Κρητικής Πολιτείας μέχρι και την έγκριση του Συντάγματός της;
- β. Ποια ήταν τα οικονομικά μέτρα που πήρε η Κρητική Πολιτεία;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις:

- α. Ποιες προσδοκίες καλλιέργησε η ιδέα της ανάπτυξης του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα;
- β. Ποια ήταν η επέκταση του σιδηροδρομικού δικτύου μέχρι και την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα και ποιες δυσκολίες συνάντησε στην πραγματοποίησή της;
- γ. Σε ποιο βαθμό εκπληρώθηκαν οι αναπτυξιακές προσδοκίες που γέννησε η κατασκευή του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ελλάδα;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Τοιουτοτρόπως [εννοείται: με την κατασκευή σιδηροδρομικού δικτύου] δε οι γεωργοί θα ηύξανον τας εργασίας των, θα κέρδαινον περισσότερα, και φυσικώ τω λόγω θα εβελτιούτο ο υλικός και ηθικός βίος των, και η ανταλλαγή των

προϊόντων [...] θα ηύξανε την ποιότητα, την ποσότητα και το κέρδος. Επειδή δε την γεωργίαν παρακολουθούσι πάντοτε αι τέχναι¹ και η βιομηχανία, ως και τανάπαλιν, πολλών γεωργικών προϊόντων, μεταβαλλομένων εις βιομηχανικά προϊόντα, θα ανεπτύσσοντο συγχρόνως αι τέχναι και η βιομηχανία. Τα έως τότε δε εισαγόμενα ομοειδή προϊόντα θα έπαυον, και το εκ τούτων περίσσευμα των χρημάτων μας προ κύπτον θα το μεταχειριζόμεθα εις προμήθειαν νέων προϊόντων ξένων ή εγχωρίων.

¹ αι τέχναι = χειρωνακτικά επαγγέλματα.

A.N.Βερναρδάκης, Περί του εν Ελλάδι εμπορίου, Αθήνα 1885, στο Αξιολόγησι των μαθητών στο μάθημα Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, Αθήνα 1999, σ. 40.

Το κείμενο αποδόθηκε στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία του.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ, 1869 – 1907

Έτος	Χιλιόμετρα δικτύου
1869	9
1883	22
1885	222
1889	640
1892	900
1897	970
1903	1.132
1904	1335
1907	1.372

Γ. Δερτιλής, Ιστορία του Ελληνικού κράτους . 1830-1920, τόμος Β΄, Αθήνα 2005, σ. 676.

Ο πίνακας προσαρμόστηκε για τις ανάγκες της εξέτασης.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Από πολλές [...] απόψεις, η χρησιμότητά τους [ενν. των σιδηροδρόμων] για μια διαδικασία μετάβασης ήταν αμφισβητήσιμη, αν όχι τελείως αρνητική. Το ολικό μήκος γραμμών [...] δείχνει ότι η ένεση επενδύσεων δεν ήταν αρκετή για να δημιουργήσει συνθήκες οικονομικής απογείωσης. Αλλά και μεγαλύτερες να ήταν οι επενδύσεις, πάλι θα ήταν σχεδόν άχρηστες. Η κατασκευή σιδηροδρόμων δεν μπορούσε να παίξει τονωτικό ρόλο για ανύπαρκτους βιομηχανικούς κατασκευαστές δικτύου και τροχαίου υλικού ούτε ήταν αρκετά ισχυρό κίνητρο για να δημιουργηθούν τέτοιες βιομηχανίες σε μια χώρα που δεν είχε σίδηρο και κάρβουνο. [...]

Ακόμα και στον τομέα των μεταφορών η εισφορά του σιδηροδρόμου στην ανάπτυξη της χώρας δεν ήταν αποφασιστική, όχι μόνο γιατί το δίκτυο δεν είχε παντού το ίδιο πλάτος γραμμών αλλά κυρίως γιατί είχε κατασκευαστεί, με κάποια ελαφρότητα, έτσι που να εξυπηρετεί κυρίως παράλιες περιοχές. Ο ανταγωνισμός της

ναυτιλίας θα ήταν ίσως μικρότερη απειλή σ' εποχή οικονομικής άνθησης ` έφτασε να είναι σοβαρό εμπόδιο στις συνθήκες οξύτατης κρίσης, που είχαν προξενήσει ένα πόλεμο τιμών στην αγορά των ναυτικών μεταφορών.

Γ. Δερτιλής, Κοινωνικός μετασχηματισμός και στρατιωτική επέμβαση. 1880 -1909, Αθήνα 1977, σ. 78-79.

ΘΕΜΑ Δ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από:

- α.** Το κείμενο Α, να αναφερθείτε στο ζήτημα της παραχώρησης κλήρων στους πρόσφυγες-αγρότες μετά το 1923.
- β.** Τα κείμενα Β και Γ, να απαντήσετε στην εξής ερώτηση: Με ποιους τρόπους ωφελήθηκε η αγροτική οικονομία από την εγκατάσταση των προσφύγων;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Μόλις η ομάδα φθάσει στον τόπο του προορισμού, οι εκπρόσωποί της αποδέχονται την παραλαβή της γης [...]. Η παραλαβή γίνεται χωρίς τοπογράφηση και τα σύνορα σημειώνονται κατά προσέγγιση. Το μέγεθος του τμήματος της γης, που διανέμεται σε κάθε οικογένεια, εξαρτάται βεβαίως από τη συνολική έκταση. Καθορίζεται πάντως από τις Υπηρεσίες με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξασφαλίζει η οικογένεια τα προς το ζην καθώς και τα μέσα να εξοφλήσει τα χρέη της. Γενικά ως βάση θεωρείται η τετραμελής οικογένεια με την προσθήκη του 1/5 της διανομής για κάθε επιπλέον μέλος. [...] Είναι περιττό να τονίσουμε ότι η αξία της διανομής κυμαίνεται επίσης από τόπο σε τόπο, συχνά δε στην ίδια περιοχή από το ένα σημείο στο άλλο. Η διακύμανση αυτή δεν εξαρτάται μόνο από την ποιότητα του εδάφους, αλλά επίσης από την υπάρχουσα υποδομή και απόσταση από κάποιο αστικό κέντρο κ.λπ.

Κοινωνία των Εθνών, Η εγκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα, μτφρ. Φ. και Μ. Βεϊνόγλου, Αθήνα 1997, σ. 45-46.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Το 76 τοις εκατό αυτών των αγροτών [προσφύγων] ασχολούνται με την καλλιέργεια διαφόρων δημητριακών και κυρίως σιταριού. Τα δημητριακά ανταποδίδουν πιο γρήγορα από κάθε άλλη καλλιέργεια τους κόπους του αγρότη και η άθλια κατάσταση των προσφύγων δεν τους επέτρεπε την πολυτέλεια της καθυστέρησης που απαιτούν οι άλλες καλλιέργειες. Ο αγρότης που έσπειρε σιτάρι το φθινόπωρο του 1923 μπορούσε να φάει ψωμί απ' τη δική του γη την επόμενη άνοιξη. Δεν μπορούσε να περιμένει ν' αρχίσουν ν' αποδίδουν καρπούς τα οπωροφόρα δέντρα. Το σιτάρι αναπτύσσεται σχεδόν σε κάθε είδος εδάφους. Από την άλλη πλευρά, ο καπνός, το άλλο αναπτυσσόμενο με ταχύτητα προϊόν της χώρας, απαιτεί πολύ ειδικές συνθήκες, συνθήκες εδάφους, κλίματος και έκθεσης. Όπου υπήρχε αυτή η ευτυχής σύμπτωση, φυτεύτηκε καπνός καθώς ο τελευταίος δεν αναπτύσσεται απλώς γρήγορα και μπορεί να πουληθεί αμέσως αποφέροντας χρήματα στον καλλιεργητή αλλά και γιατί η οικονομική του απόδοση κατά στρέμμα είναι πολύ υψηλή. Βρέθηκαν αρκετά εδάφη που προσφέρονταν για καλλιέργεια καπνού έτσι ώστε το 14 τοις εκατό των αγροτών επιδίδονται στην καπνοκαλλιέργεια.

Το υπόλοιπο 10 τοις εκατό των αγροτών περιλαμβάνει περίπου ένα 3 τοις εκατό που καλλιεργούν σταφύλια και 2 τοις εκατό που καλλιεργούν οπωροφόρα ενώ το τελευταίο 5 τοις εκατό επιδίδονται σε διάφορες αγροτικές ασχολίες όπως η μεταφορά των αγροτικών προϊόντων και τα συναφή με τη γεωργία επαγγέλματα, όπως αυτά του σιδηρουργού, του μυλωνά κ.λπ.

H. Morgenthau, Η αποστολή μου στην Αθήνα. Το έπος εγκατάστασης, μτφρ. Σ. Κασεσιάν, Αθήνα 1994, σ. 377-378.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Η υλοποίηση έργων υποδομής εξυπηρετούσε ταυτόχρονα δύο σημαντικούς στόχους: τη βελτίωση των γενικότερων συνθηκών διαβίωσης στους προσφυγικούς οικισμούς και τη δημιουργία των κατάλληλων όρων για την ουσιαστική ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής. [...]

Με μοχλό τη διαδικασία αποκατάστασης των αγροτών προσφύγων, το κράτος επενέβη αποφασιστικά στην αγροτική οικονομία αλλάζοντας τις δομές της. Η διαδικασία απαλλοτρίωσης των τσιφλικιών επιταχύνθηκε, ενώ, παράλληλα με την αναδιανομή της γης, κυριάρχησε στον αγροτικό χώρο μία διαρκώς αυξανόμενη μέριμνα, που έκανε εφικτή την αλλαγή της όψης της υπαίθρου. Το 1936 οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις του ελληνικού κράτους είχαν σχεδόν διπλασιαστεί, ενώ οι βόρειες επαρχίες του κράτους με δυσκολία θύμιζαν στους ξένους περιηγητές τα σχεδόν έρημα τοπία του 1923.

Κ. Κατσάπης, «Η αποκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου: Το γενικό περίγραμμα», στο: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, Πέρα από την Καταστροφή. Μικρασιάτες πρόσφυγες στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου, Αθήνα 2003, σ. 31-32.

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Εθνικές γαίες
- β. Πεδινοί
- γ. Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (Ε.Α.Π.)

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν το περιεχόμενο της πρότασης είναι σωστό, ή τη λέξη **Λάθος**, αν το περιεχόμενο της πρότασης είναι λανθασμένο:

- α. Μόνο προς το τέλος του 19ου αιώνα η ελληνική ναυτιλία ακολούθησε ανοδική πορεία.
- β. Η εμφάνιση σημαντικών βιομηχανικών μονάδων στην Ελλάδα έγινε γύρω στα 1870.
- γ. Η οργάνωση των κομμάτων στην Ελλάδα ήταν εμφανής μόνο στο επίπεδο ηγεσίας, κατά το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα.
- δ. Οι Εκλεκτικοί υποστήριζαν την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας.
- ε. Με τη συνθήκη του Νεϊγύ (Νοέμβριος 1919) μετακινήθηκαν για πρώτη φορά πρόσφυγες από τη Βουλγαρία προς την Ελλάδα.

ΘΕΜΑ Β1

Πώς κάλυψε η Ελλάδα το κόστος της συμμετοχής της στις πολεμικές αναμετρήσεις από το 1917 μέχρι το 1920;

ΘΕΜΑ Β2

- α. Ποια ήταν τα αίτια του διωγμού των Ελλήνων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία το 1914;
- β. Ποιες μορφές έλαβε η καταπίεση των Ελλήνων κατά τη διάρκεια του διωγμού αυτού;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- α. Ποια ήταν η στάση των Μεγάλων Δυνάμεων έναντι των επαναστατών του Θερίσου;
- β. Ποιες ήταν οι ενέργειες των Μεγάλων Δυνάμεων έως το τέλος του κινήματος του Θερίσου;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Οι διπλωματικοί εκπρόσωποι, εξάλλου, των προστάτιδων Δυνάμεων, υπεύθυνοι για τη δράση των αντιπροσωπευτικών ευρωπαϊκών αγημάτων στη Μεγαλόνησο, παρά την κοινή επιθυμία τους –με προεξάρχοντες τον Άγγλο και το Ρώσο πρόξενο– να αντιδράσουν άμεσα στην επαναστατική πρόκληση, ήταν φυσικό τελικά να εμπλακούν σε εγγενείς δυσχέρειες, σε διαφωνίες και σε αντιφατικές πιέσεις. Η αντιγνωμία γύρω από τον καθορισμό των μέσων και των μεθόδων για την καταστολή του κινήματος, η ανεπάρκεια των διεθνών στρατευμάτων σε αριθμό

ανδρών –1.800 αρχικά, 3.000 αργότερα, μετά την άφιξη των ενισχύσεων– και σε πολεμικά μέσα, αλλά και η διστακτικότητα των δημοκρατικών κυβερνήσεων του Λονδίνου, της Ρώμης και των Παρισίων να λάβουν μέτρα ικανά να προκαλέσουν αιματοχυσία και να εξεγείρουν την κοινή γνώμη, αποτέλεσαν βασικούς ανασταλτικούς παράγοντες στην ανάληψη αποτελεσματικών στρατιωτικών επιχειρήσεων εναντίον των επαναστατών.

Κ. Σβολόπουλος, «Η Κρητική Πολιτεία από το 1899 ως το 1909», Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμ. ΙΔ΄, Νεώτερος Ελληνισμός από το 1881 ως το 1913, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, σ. 211.

Το κείμενο αποδόθηκε στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία του.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η στάση των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στη νέα κατάσταση δεν υπήρξε αρχικά ενιαία, δεδομένου ότι οι εξελίξεις στο διεθνές σκηνικό βάθαιναν ολοένα και περισσότερο τις αντιθέσεις εντός του άλλοτε «ευρωπαϊκού κονσέρτου»*, καθώς η ανθρωπότητα βάδιζε αργά αλλά σταθερά προς την πρώτη παγκόσμια σύρραξη του 20ού αιώνα. Υπήρξε εν τούτοις τελικά μεταξύ τους ένας κοινός παρονομαστής, που συνίστατο στη διαπίστωση ότι ο αρχικός βασικός λόγος της επιλογής του Ύπατου Αρμοστή, ως ενός προσώπου ευρείας λαϊκής αποδοχής, που θα λειτουργούσε σαν κυματοθραύστης προκειμένου να διατηρηθεί το status quo**, είχε πλέον εκλείψει. Από τη στιγμή που εδραιώθηκε αυτή η πεποίθηση, οι ημέρες παραμονής του Γεωργίου στην ύπατη αρμοστέα ήταν μετρημένες. Οι απευθείας επαφές των προξένων με τους επαναστάτες, που αρχικά είχαν αντιμετωπιστεί ως «ένοπλες συμμορίες», και η ουσιαστική αποδοχή του αιτήματος να συσταθεί ειδική εξεταστική επιτροπή, προκειμένου να προτείνει τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις, σηματοδότησαν την ουσιαστική αυτή στροφή της ευρωπαϊκής πολιτικής.

* ευρωπαϊκό κονσέρτο: άτυπη συνεργασία ευρωπαϊκών κρατών για επίλυση κρίσεων κατά τον 19ο αι.

** status quo: η υπάρχουσα κατάσταση.

Λ. Καλλιβρετάκης, «Κρήτη 1871-1913. Το τέλος της Οθωμανικής κυριαρχίας», Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τόμ. 5, εκδ. Τα Νέα-Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σ. 340.

ΘΕΜΑ Δ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να απαντήσετε στα εξής ερωτήματα:

- α. Ποιοι είναι οι λόγοι που στα τέλη της δεκαετίας του 1850 οδήγησαν σε μια συνολική δυσαρέσκεια εναντίον του βασιλιά Όθωνα;
- β. Με ποια αιτήματα συνδέεται αυτή η δυσαρέσκεια;
- γ. Πώς και από ποιους εκφράζεται;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Πρώτον, ο Όθων σε γενικές γραμμές είχε εξουτελίσει το συνταγματικό πολίτευμα, κυβερνώντας ουσιαστικά ως απόλυτος μονάρχης επικεφαλής μιας φιλοβασιλικής φατρίας δουλοπρεπών πολιτικών. Η αντίδραση σε αυτή τη χειραγωγήση του πολιτικού συστήματος εντεινόταν ολοένα, ιδίως από τους νεότερους και με πανεπιστημιακές

σπουδές πολιτικούς, των οποίων οι πολιτικές τάσεις ήταν πιο φιλελεύθερες και δημοκρατικές. Δεύτερον, η αρχική αντίδραση του Όθωνα στην κήρυξη του αγώνα για την ενοποίηση της Ιταλίας το 1859 υπονόμωσε τη δημοτικότητα του στο ευρύ κοινό και προσέφερε στους αντιπάλους του τροφή για να υποδαυλίζουν τη δυσαρέσκεια εναντίον του. Ο λαός γενικά υποστήριξε τον ιταλικό αγώνα, βλέποντας σε αυτόν να αντανακλώνται τα δικά του αλυτρωτικά όνειρα. Ο Όθων αντίθετα υποστήριξε ανοιχτά την Αυστρία στην προσπάθειά της να καταστείλει την εξέγερση των Ιταλών. Τρίτον, πολλοί Έλληνες, βλέποντας την υποστήριξη που προσέφεραν η Μ. Βρετανία και η Γαλλία στους Ιταλούς επαναστάτες, θεώρησαν ότι η αιτία για την οποία οι δυτικές μεγάλες δυνάμεις εξακολουθούσαν να μη βλέπουν ευνοϊκά τον ελληνικό εθνικιστικό αγώνα ήταν ο Όθων. Τέταρτον, το ζήτημα της διαδοχής εξακολουθούσε να ταλανίζει* τον Όθωνα. Το βασιλικό ζεύγος παρέμενε άτεκνο και έτσι, σε περίπτωση θανάτου του, ο θρόνος θα περνούσε σε κάποιον από τους αδελφούς του, που όλοι τους αρνιόνταν να βαπτιστούν ορθόδοξοι και ως εκ τούτου δήλωναν ανοιχτά ότι θα αποποιούνταν και τον θρόνο. Ο Όθων εξακολουθούσε να αρνείται να αποκαλύψει ποιον θα όριζε διάδοχό του, κι έτσι το ζήτημα της διαδοχής μείωνε τη δημοτικότητά του τόσο στον ελληνικό λαό όσο και στη ρωσική κυβέρνηση, που ανησυχούσε ότι η απουσία ορθόδοξου διαδόχου θα είχε σοβαρό αντίκτυπο στη θέση της Ρωσίας στην περιοχή.

* ταλανίζει: βασανίζει.

Th. W. Gallant, Νεότερη Ελλάδα, Από τον πόλεμο της Ανεξαρτησίας μέχρι τις μέρες μας, μτφρ. Γ. Σκαρβέλη, εκδ. Πεδίο, Αθήνα 2017, σ. 130 -131.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Οι διάφορες ιδεολογικές θέσεις, τα πολιτικά προγράμματα και τα κοινωνικοοικονομικά συμφέροντα συνέκλιναν λοιπόν σε μια σειρά μέτρα, από τα οποία οι αντιπολιτευόμενοι προσδοκούσαν μια εκ βάθρων αλλαγή του πολιτικού συστήματος: ελεύθερες εκλογές, γενικό εξοπλισμό ή σχηματισμό εθνοφυλακής, φορολογική μεταρρύθμιση με στόχο την ελάφρυνση των αγροτών, δημόσιες επενδύσεις υποδομής, λιτότητα και μια λιγότερο περίπλοκη διοίκηση –συνθήματα που ακούγονταν παντού όπου εκδηλωνόταν δυσαρέσκεια. Χαρακτηριστικό για την κατάσταση και τον πολιτικό λόγο εκείνων των ετών είναι το γεγονός ότι το αίτημα για σεβασμό του ισχύοντος συντάγματος θεωρούνταν επαναστατικό σύνθημα!

G. Hering, Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, 1821 -1936, τόμ. Α΄, μτφρ. Θ. Παρασκευόπουλος, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2004, σ. 356.

Το κείμενο αποδόθηκε στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία του.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Το αντιπολιτευτικό ρεύμα συνεχώς μεγάλωνε και η κατάσταση στην Αθήνα και στις επαρχίες ήταν εκρηκτική. Η δυσαρέσκεια γινόταν αισθητή και στους κόλπους του στρατού και κυρίως των αξιωματικών. [...] Σύντομα όμως άρχισαν πάλι να εκδηλώνονται αντιδυναστικές ενέργειες στην πρωτεύουσα και στις επαρχίες (Ναύπλιο, Τρίπολη, Άργος, Μεσσηνία, Λακωνία). [...] Εν τω μεταξύ η δράση των αντικαθεστωτικών μεγάλωνε και, ενώ όλα έδειχναν ότι η επανάσταση πλησίαζε, οι Βασιλείς αναχώρησαν για περιοδεία στις επαρχίες, όπου πίστευαν ότι είχαν ισχυρά

ερείσματα*, ελπίζοντας έτσι να εξουδετερώσουν τις συνωμοτικές ενέργειες. Μετά την αναχώρηση του Όθωνα από την πρωτεύουσα, οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες. Ο Ζαΐμης, ο Βούλγαρης, ο Δεληγιώργης, ο Κουμουνδούρος κ.ά., στις 11 Οκτωβρίου, με ψήφισμα, ανήγγειλαν στον ελληνικό λαό την κατάργηση της Βασιλείας. Κατέλαβαν τα Ανάκτορα, την Αστυνομία και το Πανεπιστήμιο, ενώ σχηματίστηκε προσωρινή κυβέρνηση.

* ερείσματα: στηρίγματα.

Λίνα Λούβη, «Το ελληνικό κράτος 1833 -1871», Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τόμ. 4, Τα Νέα-Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σ. 22-23.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Εθνικές γαίες
- β. Πεδινοί
- γ. Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (Ε.Α.Π.)

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν το περιεχόμενο της πρότασης είναι σωστό, ή τη λέξη **Λάθος**, αν το περιεχόμενο της πρότασης είναι λανθασμένο:

- α. Μόνο προς το τέλος του 19ου αιώνα η ελληνική ναυτιλία ακολούθησε ανοδική πορεία.
- β. Η εμφάνιση σημαντικών βιομηχανικών μονάδων στην Ελλάδα έγινε γύρω στα 1870.
- γ. Η οργάνωση των κομμάτων στην Ελλάδα ήταν εμφανής μόνο στο επίπεδο ηγεσίας, κατά το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα.
- δ. Οι Εκλεκτικοί υποστήριζαν την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας.
- ε. Με τη συνθήκη του Νεϊγύ (Νοέμβριος 1919) μετακινήθηκαν για πρώτη φορά πρόσφυγες από τη Βουλγαρία προς την Ελλάδα.

ΘΕΜΑ Β1

Πώς κάλυψε η Ελλάδα το κόστος της συμμετοχής της στις πολεμικές αναμετρήσεις από το 1917 μέχρι το 1920;

ΘΕΜΑ Β2

Τι προέβλεπε η Σύμβαση της Λοζάνης (30 Ιανουαρίου 1923) για τους ανταλλάξιμους πληθυσμούς;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται παρακάτω, να αναφερθείτε στα αποτελέσματα του κινήματος του Θερίσου (1905).

ΚΕΙΜΕΝΟ

Το σημαντικότερο επίτευγμα του Θερίσου ήταν ότι αναθεωρήθηκε το πολιτειακό καθεστώς του νησιού και ξανάρθε στην επικαιρότητα το Κρητικό ζήτημα. Η πρόταση, μάλιστα, που ο Ελευθέριος Βενιζέλος είχε πρωτοκάνει και την οποία επεξεργάστηκε ο Ιωάννης Σφακιανάκης στις συζητήσεις του με τον Άγγλο πρέσβη Χάουαρντ να σταλεί Διεθνής Εξεταστική Επιτροπή στο νησί, παρόλο που προκάλεσε τις δυσμενείς αντιδράσεις της Ελληνικής κυβέρνησης, άνοιξε το δρόμο για την επανεξέταση του πολιτειακού ζητήματος της Κρήτης και την πιθανή αντικατάσταση του Πρίγκιπα, που ως εκείνη την περίοδο αντιμετωπιζόταν θετικά από την πολιτική ηγεσία και τους ανώτατους άρχοντες των Δυνάμεων. [...] Η αντικατάσταση του Γεωργίου συνδέθηκε με τη μεταβίβαση της ευθύνης

για την επιλογή του Υπάτου Αρμοστή στον Έλληνα Βασιλιά, άρα επέτρεπε μια στενότερη σύνδεση της Κρητικής Πολιτείας με την Ελλάδα [...]. Οι κυριότερες όμως συνέπειες του κινήματος του Θερίσου ήταν οι πολιτικές: η αναμόρφωση του πολιτειακού καθεστώτος, έτσι ώστε να προσαρμοστεί στα κοινοβουλευτικά δεδομένα και να λάβει δημοκρατικότερο χαρακτήρα, ήταν το κύριο επίτευγμα του Θερίσου. Στο πλαίσιο της κοινοβουλευτικής πολιτικής δραστηριότητας σπουδαίο ρόλο θα διαδραμάτιζε ο Βενιζέλος, καθώς και άλλοι πρωταγωνιστές του κινήματος, ενώ το νέο σύνταγμα που ψηφίστηκε ίσχυσε μετά το 1907. Στις πολιτικές εξάλλου συνέπειές του πρέπει ασφαλώς να περιληφθεί η ανάδειξη του Ελευθερίου Βενιζέλου σε πρωταγωνιστή της πολιτικής ζωής στην Κρήτη και σε ικανό διαχειριστή σοβαρών πολιτικών κρίσεων. Αν το Ακρωτήρι του 1897 ανέδειξε το διπλωμάτη Βενιζέλο, το Θέρισο πρόβαλε πανελλήνια τον άξιο πολιτικό, [...] ο οποίος επρόκειτο να δοκιμασθεί αποτελεσματικά σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας της Κρητικής Πολιτείας αλλά όχι μόνο σ' αυτήν. Η δραστηριοποίησή του στην περίοδο 1905-1909 στην Κρήτη ήταν αποφασιστικής σημασίας για την επιλογή του από το Στρατιωτικό Σύνδεσμο λίγα χρόνια αργότερα να διαχειρισθεί τις τύχες της Ελλάδας.

Στέλλα Αλιγιζάκη, Θέρισο 1905, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών 'Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος', Χανιά 2003, σ. 32 και 35.

ΘΕΜΑΔ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να απαντήσετε στα εξής ερωτήματα:

- α. Ποιοι είναι οι λόγοι που στα τέλη της δεκαετίας του 1850 οδήγησαν σε μια συνολική δυσαρέσκεια εναντίον του βασιλιά Όθωνα;
- β. Με ποια αιτήματα συνδέεται αυτή η δυσαρέσκεια;
- γ. Πώς και από ποιους εκφράζεται;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Πρώτον, ο Όθων σε γενικές γραμμές είχε εξουτελίσει το συνταγματικό πολίτευμα, κυβερνώντας ουσιαστικά ως απόλυτος μονάρχης επικεφαλής μιας φιλοβασιλικής φατριάς δουλοπρεπών πολιτικών. Η αντίδραση σε αυτή τη χειραγώγηση του πολιτικού συστήματος εντεινόταν ολοένα, ιδίως από τους νεότερους και με πανεπιστημιακές σπουδές πολιτικούς, των οποίων οι πολιτικές τάσεις ήταν πιο φιλελεύθερες και δημοκρατικές. Δεύτερον, η αρχική αντίδραση του Όθωνα στην κήρυξη του αγώνα για την ενοποίηση της Ιταλίας το 1859 υπονόμωσε τη δημοτικότητα του στο ευρύ κοινό και προσέφερε στους αντιπάλους του τροφή για να υποδαυλίζουν τη δυσαρέσκεια εναντίον του. Ο λαός γενικά υποστήριζε τον ιταλικό αγώνα, βλέποντας σε αυτόν να αντανακλώνται τα δικά του αλυτρωτικά όνειρα. Ο Όθων αντίθετα υποστήριζε ανοιχτά την Αυστρία στην προσπάθειά της να καταστείλει την εξέγερση των Ιταλών. Τρίτον, πολλοί Έλληνες, βλέποντας την υποστήριξη που προσέφεραν η Μ. Βρετανία και η Γαλλία στους Ιταλούς επαναστάτες, θεώρησαν ότι η αιτία για την οποία οι δυτικές μεγάλες δυνάμεις εξακολουθούσαν να μη βλέπουν ευνοϊκά τον ελληνικό εθνικιστικό αγώνα ήταν ο Όθων. Τέταρτον, το ζήτημα της διαδοχής εξακολουθούσε να ταλανίζει* τον Όθωνα. Το βασιλικό ζεύγος παρέμενε άτεκνο και έτσι, σε περίπτωση θανάτου του, ο θρόνος θα περνούσε σε κάποιον από τους αδελφούς του, που όλοι τους αρνιόνταν να βαπτιστούν ορθόδοξοι και ως εκ τούτου δήλωναν ανοιχτά ότι θα αποποιούνταν** και τον θρόνο. Ο Όθων εξακολουθούσε να αρνείται να αποκαλύψει ποιον θα όριζε διάδοχό του, κι έτσι το ζήτημα της διαδοχής μείωνε τη δημοτικότητά του τόσο στον ελληνικό λαό όσο και

στη ρωσική κυβέρνηση, που ανησυχούσε ότι η απουσία ορθόδοξου διαδόχου θα είχε σοβαρό αντίκτυπο στη θέση της Ρωσίας στην περιοχή.

* ταλανίζει: βασανίζει.

** θα αποποιούνταν: δεν θα αποδεχόταν.

Th. W. Gallant, Νεότερη Ελλάδα, Από τον πόλεμο της Ανεξαρτησίας μέχρι τις μέρες μας, μτφρ. Γ. Σκαρβέλη, εκδ. Πεδίο, Αθήνα 2017, σ. 130 -131.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Οι διάφορες ιδεολογικές θέσεις, τα πολιτικά προγράμματα και τα κοινωνικοοικονομικά συμφέροντα συνέκλιναν λοιπόν σε μια σειρά μέτρα, από τα οποία οι αντιπολιτευόμενοι προσδοκούσαν μια εκ βάθρων αλλαγή του πολιτικού συστήματος: ελεύθερες εκλογές, γενικό εξοπλισμό ή σχηματισμό εθνοφυλακής, φορολογική μεταρρύθμιση με στόχο την ελάφρυνση των αγροτών, δημόσιες επενδύσεις υποδομής, λιτότητα και μια λιγότερο περίπλοκη διοίκηση –συνθήματα που ακούγονταν παντού όπου εκδηλωνόταν δυσαρέσκεια. Χαρακτηριστικό για την κατάσταση και τον πολιτικό λόγο εκείνων των ετών είναι το γεγονός ότι το αίτημα για σεβασμό του ισχύοντος συντάγματος θεωρούνταν επαναστατικό σύνθημα!

G. Hering, Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, 1821 -1936, τόμ. Α΄, μτφρ. Θ. Παρασκευόπουλος, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2004, σ. 356.

Το κείμενο αποδόθηκε στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία του.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Το αντιπολιτευτικό ρεύμα συνεχώς μεγάλωνε και η κατάσταση στην Αθήνα και στις επαρχίες ήταν εκρηκτική. Η δυσαρέσκεια γινόταν αισθητή και στους κόλπους του στρατού και κυρίως των αξιωματικών. [...] Σύντομα όμως άρχισαν πάλι να εκδηλώνονται αντιδυναστικές ενέργειες στην πρωτεύουσα και στις επαρχίες (Ναύπλιο, Τρίπολη, Άργος, Μεσσηνία, Λακωνία). [...] Εν τω μεταξύ η δράση των αντικαθεστωτικών μεγάλωνε και, ενώ όλα έδειχναν ότι η επανάσταση πλησίαζε, οι Βασιλείς αναχώρησαν για περιοδεία στις επαρχίες, όπου πίστευαν ότι είχαν ισχυρά ερείσματα*, ελπίζοντας έτσι να εξουδετερώσουν τις συνωμοτικές ενέργειες. Μετά την αναχώρηση του Όθωνα από την πρωτεύουσα, οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες. Ο Ζαΐμης, ο Βούλγαρης, ο Δεληγιώργης, ο Κουμουνδούρος κ.ά., στις 11 Οκτωβρίου, με ψήφισμα, ανήγγειλαν στον ελληνικό λαό την κατάργηση της Βασιλείας. Κατέλαβαν τα Ανάκτορα, την Αστυνομία και το Πανεπιστήμιο, ενώ σχηματίστηκε προσωρινή κυβέρνηση.

* ερείσματα: στηρίγματα.

Λίνα Λούβη, «Το ελληνικό κράτος 1833 -1871», Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τόμ. 4, Τα Νέα-Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σ. 22-23.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. «Φεντερασιόν».
- β. Ορεινοί.
- γ. ΕΑΠ.

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

- α. Στον ελληνικό χώρο, το πρόβλημα της έγγκειας ιδιοκτησίας δεν γνώρισε τις εντάσεις που παρατηρήθηκαν σε άλλα ευρωπαϊκά ή βαλκανικά κράτη.
- β. Η Ελλάδα του Μεσοπολέμου δεν είχε ολοκληρώσει την αγροτική της μεταρρύθμιση.
- γ. Ο Κωλέττης, ως αρχηγός του γαλλικού κόμματος, επεδίωκε μια κυβερνητική πολιτική που θα ενίσχυε τον ρόλο του βασιλιά.
- δ. Με την άφιξη των προσφύγων, το έργο της προσωρινής στέγασης ανέλαβε το Υπουργείο Περιθάλψεως.
- ε. Οι Μεγάλες Δυνάμεις τήρησαν ενιαία στάση έναντι των επαναστατών στο Θέρισο.

ΘΕΜΑ Β1

- α. Ποιες ήταν οι πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα μετά την εκλογική ήττα του Ελευθερίου Βενιζέλου το 1920;
- β. Πώς οι εξελίξεις αυτές επηρέασαν τη στάση των Συμμάχων απέναντι στη χώρα;

ΘΕΜΑ Β2

Τι προσέφεραν οι Μικρασιάτες πρόσφυγες του 1922 στη διαμόρφωση του νεοελληνικού πολιτισμού;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να απαντήσετε στο ερώτημα: Ποιοι παράγοντες άλλαξαν το θετικό κλίμα της πρώτης περιόδου της Κρητικής Πολιτείας;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Οι εξελίξεις αυτές διαμόρφωσαν ένα ιδιότυπο διεθνές και εσωτερικό καθεστώς, όπως το περιέγραψε αδρά ο ίδιος ο Ελευθέριος Βενιζέλος:

«Την επί της νήσου επομένως κυριαρχίαν ασκούσι σήμερον [1901] αι τέσσαρες Μεγάλες Δυνάμεις. Και είναι μεν αληθές ότι αύται ενέκριναν το Κρητικόν Σύνταγμα δι' ου η νήσος χαρακτηρίζεται “πολιτεία αυτόνομος”. Αλλ' η θέσπισις του Συντάγματος δεν κατέστησε την αυτονομίαν πραγματικήν, αφού η πλήρης αυτού εφαρμογή μόνον

μετά την λήξιν της αρμοστείας είναι δυνατή, επηύξησε δε μόνον την αβεβαιότητα περί της υφισταμένης πολιτικής της νήσου καταστάσεως».

Στα χρόνια του Βενιζέλου...: Εσωτερική και εξωτερική πολιτική, οικονομία, εκπαίδευση, πολιτισμός. Χανιά-Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» – Υπουργείο Παιδείας, Διά βίου μάθησης και Θρησκευμάτων 2010, σσ. 28-29.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ο τότε γενικός πρόξενος της Αγγλίας Εσμέ Χάουαρντ παρουσίαζε τον ύπατο αρμοστή απρόθυμο να συνεργαστεί με την κυβέρνηση: «Δεν απέκρυπτε την αντιπάθειά του για το συνταγματικό πολίτευμα. Μου είχε πει κάποτε ότι θεωρούσε άχρηστες τις κοινοβουλευτικές κυβερνήσεις, ότι, όντας ναυτικός, δεν αντιλαμβανόταν τίποτε άλλο από την αυστηρή πειθαρχία και ότι είχε σκοπό να κυβερνήσει την Κρήτη σαν πολεμικό πλοίο, με τον ίδιο καπετάνιο, ό,τι κι αν είχαν κατά νουν οι Δυνάμεις για το σύνταγμα με το οποίο είχαν προικοδοτήσει το νησί».

Λιλή Μακράκη, Ελευθέριος Βενιζέλος 1864-1910: Η διάπλαση ενός εθνικού ηγέτη, 2η έκδοση. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης 2001, σ. 394.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Μία ακόμα γενεσιουργός αιτία της σύγκρουσης του Βενιζέλου με τον πρίγκιπα Γεώργιο ήταν ασφαλώς η παλιά και βασιανιστική ανησυχία του για οτιδήποτε είχε σχέση με την τύχη της Κρήτης [...]. Η άγνοια του περιεχομένου των διαπραγματεύσεων και των διαβημάτων του πρίγκιπα, ο οποίος δεν θεωρούσε αναγκαία τη σχετική πληροφόρηση των συμβούλων του, ασφαλώς όξυνε το κλίμα δυσπιστίας και καχυποψίας των σχέσεών του με τον Βενιζέλο.

Λιλή Μακράκη, Ελευθέριος Βενιζέλος 1864-1910: Η διάπλαση ενός εθνικού ηγέτη, 2η έκδοση. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης 2001, σ. 398.

ΘΕΜΑ Δ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- α. Ποια ήταν η κατάσταση των υποδομών του ελληνικού κράτους κατά την περίοδο 1830-1870;
- β. Ποιοι παράγοντες και ποιο πολιτικό πρόγραμμα προώθησαν την ανάπτυξη του οδικού δικτύου στα τέλη του 19ου – αρχές 20ού αιώνα;
- γ. Ποιοι παράγοντες λειτούργησαν ανασταλτικά την ίδια περίοδο στην υλοποίηση του προγράμματος αυτού;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ, 1830 – 1912

Έτος	Χιλιόμετρα δικτύου
1830	13
1852	164
1862	242

1867	398
1872	502
1882	1.122
1892	3.289
1912	4.637

Γ. Δερτιλής, Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1830-1920, τόμος Β΄, 3 η έκδοση. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» 2005, σ. 675.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Μεγάλη προτεραιότητα του Τρικούπη –και ίσως ο τομέας όπου η πολιτική του στέφθηκε με τη μεγαλύτερη επιτυχία– ήταν τα δημόσια έργα. Στον τομέα αυτό η επιτάχυνση της κατασκευής της τεχνοοικονομικής υποδομής υπήρξε εντυπωσιακή.

Το πρώτο μέλημα του Τρικούπη ήταν η ανάπτυξη της συγκοινωνίας. [...] Το κόστος και οι δυσκολίες της μεταφοράς εμπόδιζαν την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς. Σε εποχή καλής εσοδείας τα δημητριακά σάπιζαν στην Τρίπολη, ενώ στο Ναύπλιο γίνονταν εισαγωγές. Στη Λιβαδιά το 1857 τα σιτάρια χαρίζονταν, την ώρα που στην Αθήνα η τιμή τους έφθανε τις 6 δραχμές το κιλό. Γύρω στα 1880 τα τούβλα που έφτιαχναν στο Μαραθώνα κόστιζαν 16 δραχμές η χιλιάδα. Για να φθάσουν ως την Αθήνα χρειάζονταν ταξίδι οκτώ ωρών, και η τιμή τους ανέβαινε στις 60 δραχμές. Ακόμα και το 1887 οι διαφορές στη λιανική πώληση των ειδών διατροφής ποίκιλλαν σημαντικά από περιοχή σε περιοχή. [...] Η ανάπτυξη του εσωτερικού οδικού δικτύου ήταν λοιπόν προϋπόθεση της αναπτύξεως τόσο του εμπορίου, όσο και των παραγωγικών δυνάμεων.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΔ΄. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών 2000, σσ. 50-51.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Ως τον προχωρημένο 19ο αιώνα, οι ελληνικοί δρόμοι δεν παίζουν παρά μόνο περιορισμένο οικονομικό ρόλο. Αρχικά αντιπροσωπεύουν οδούς διείσδυσης, και μόνον προς το τέλος του 19ου αιώνα ταυτίζονται με αγωγούς επικοινωνίας. Αλλά η υλοποίηση του δικτύου είναι μάλλον αποτέλεσμα μιας πολιτικής που επιδιώκει να υποκινήσει την οικονομική ανάπτυξη, ενώ η ελληνική κοινωνική δομή μοιάζει να αλλάζει με πολύ αργούς ρυθμούς.

Ασφαλώς η πολιτική της ανάπτυξης των μέσων επικοινωνίας, που προσπαθεί να εφαρμόσει ο Χ. Τρικούπης [...], έδωσε απτά αποτελέσματα στον τομέα της οδοποιίας. Οι δεκαετίες του 1870 και του 1880, όταν εμφανίζονται οι πρώτες απτές ενδείξεις αλλαγών στην ελληνική οικονομία, είναι βέβαιο ότι υποβάλλουν, σε ένα πνεύμα εκσυγχρονιστικό, όπως ήταν το πνεύμα του Τρικούπη, την ιδέα ότι η επικείμενη υλική πρόοδος είναι άμεση συνάρτηση της ανάπτυξης των συγκοινωνιών.

Μαρία Συναρέλλη, Δρόμοι και λιμάνια στην Ελλάδα 1830-1880. Αθήνα: Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ 1989, σ. 105.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Εθνικόν Κομιτάτον
- β. Ομάδα Ιαπόνων
- γ. Πατριαρχική Επιτροπή

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση, τη λέξη Σωστό, αν το περιεχόμενο της πρότασης είναι σωστό, ή τη λέξη Λάθος, αν το περιεχόμενο της πρότασης είναι λανθασμένο:

- α. Μέχρι το 1913 στην Ελλάδα αναπτύχθηκε κυρίως το εσωτερικό εμπόριο.
- β. Η κατασκευή του φράγματος και της τεχνητής λίμνης του Μαραθώνα ήταν έργο της Αμερικανικής εταιρείας ΟΥΛΕΝ.
- γ. Η παροχή εκλογικού δικαιώματος στις γυναίκες αποτέλεσε μια από τις βασικές θέσεις του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδος (Σ.Ε.Κ.Ε.).
- δ. Οι πρόσφυγες αποτελούσαν ένα ενιαίο σύνολο με συμπαγή κοινωνική προέλευση και πολιτιστική παράδοση.
- ε. Μετά την έκρηξη της επανάστασης στο Θέρισο, η Κρητική Βουλή ψήφισε τον νόμο «περί ιδρύσεως σώματος δημοφρουρών».

ΘΕΜΑ Β1

Ποιοι παράγοντες επέτρεψαν τη θετική πορεία της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο του μεσοπολέμου (1919-1939);

ΘΕΜΑ Β2

Πώς αντιμετωπίστηκε το ζήτημα της τοπικής εκκλησίας από την Κρητική Πολιτεία;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να απαντήσετε στο ακόλουθο ερώτημα:

Ποιες πρακτικές υιοθετήθηκαν για τη στεγαστική αποκατάσταση των αστών προσφύγων του 1922 στα αστικά κέντρα της ελληνικής επικράτειας;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Το πρόβλημα, συνεπώς, της άμεσης στεγάσεως των άστεγων και κακά στεγασμένων προσφύγων, απαιτούσε άμεση λύση.

Και προς την κατεύθυνση αυτή, οι αυτοσχεδιασμοί και οι βιαστικές λύσεις δεν έλειπαν, δικαιολογημένες κατά ένα μέρος από την επείγουσα ανάγκη.

Η στέγαση όμως των προσφυγικών οικογενειών μέσα ή γύρω από τα αστικά κέντρα, που ο αριθμός αυτών των οικογενειών υπολογίζονταν σε 350.000, δεν ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί μέσα στις μικρές, πολεοδομικά αναρχούμενες πόλεις, με τα στενά και τα σοκάκια, με τα οδικά αδιέξοδα και τα μνημειακά εμπόδια, όπως ήταν κυρίως η περιοχή των Αθηνών.

Για το λόγο αυτό, προκρίθηκε η δημιουργία οικισμών γύρω από τα αστικά κέντρα, σε εκτάσεις του Δημοσίου, ή σε ιδιωτικά οικόπεδα, που απαλλοτριώνονταν αμέσως.

Γιώργος Λαμπιδής, Οι πρόσφυγες του 1922, 3 η έκδοση, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 165.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Αμέσως μετά το 1922 η Αθήνα και ο Πειραιάς περιτριγυρίστηκαν από προσφυγικούς συνοικισμούς και σταδιακά συνενώθηκαν σε ενιαίο πολεοδομικό συγκρότημα. [...] Η πολιτική των φορέων που είχαν αναλάβει την αστική αποκατάσταση συνέτεινε στο διαχωρισμό των προσφύγων σε πλούσιους και φτωχούς, αφού ο τρόπος απόκτησης κατοικίας εξαρτήθηκε από την οικονομική τους δυνατότητα. Οι πρώτοι αποκτούσαν ακίνητα σε δημοπρασίες ή ενισχύονταν για να κτίσουν κατοικίες σε κεντρικές αστικές περιοχές, ενώ οι δεύτεροι, στην καλύτερη περίπτωση, στεγάζονταν από τις κρατικές υπηρεσίες στους προσφυγικούς συνοικισμούς. Εκτός αυτών, υπήρχαν και εκείνοι που δεν είχαν ακόμη επωφεληθεί από το πρόγραμμα κοινωνικής στέγης και διέμεναν σε κάθε είδους πρόχειρα καταλύματα. [...] Ένα σημαντικό μέρος των προσφυγικών οικογενειών στις πόλεις (περίπου το 29%) ζούσε σε ακατάλληλες κατοικίες, όπως «στρατώνες, στρατιωτικά παραπήγματα, εργαστήρια, τζαμιά, σκηνές και τρώγλες κάθε είδους».

Γιώργος Γιαννακόπουλος, «Η Ελλάδα με τους πρόσφυγες», στο: Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τόμ. 7, εκδ. Τα Νέα-Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σσ. 92-93.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Ο πίνακας που ακολουθεί αναφέρεται στην «εκτός σχεδίου πόλεως» περιοχή του Δήμου Πειραιά.

Απογραφή 1928

	Σύνολο απογραφής 1928	Κάτοικοι πριν τον Σεπτέμβριο 1922
Βούρλα	3.184	750
Δραπετσώνα	17.652	2.080
Νέα Καλλίπολις	4.691	3.180
Νέα Καμίνια	8.040	6.626
Νέα Κοκκινιά	33.021	2.900
Παλιά Κοκκινιά	14.225	6.854

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας/Γ.Σ.Υ.Ε., Στατιστικά αποτελέσματα της απογραφής του πληθυσμού της Ελλάδος της 15 ης-16ης Μαΐου 1928, Αθήνα 1933, σ. 32 · παρατίθεται στο: Ελένη Κυραμαργιού, Δραπετσώνα 1922-1967, εκδ. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2019, σ. 65.

ΘΕΜΑ Δ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να απαντήσετε στα εξής ερωτήματα:

- α.** Ποια αιτήματα υποστήριζαν οι ανεξάρτητοι υποψήφιοι στις εκλογές της 8ης Αυγούστου 1910;
- β.** Ποιες ήταν οι πολιτικές εξελίξεις μεταξύ των δύο εκλογικών αναμετρήσεων, κατά το διάστημα από τον Αύγουστο 1910 μέχρι τον Νοέμβριο 1910;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ-ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΑΛΗΤΗΡΙΟΥ (14 Σεπτεμβρίου 1909)

«Ο Λαός των Αθηνών και του Πειραιώς εις πάνδημον συνελθόν συλλαλητήριον [...] αξιοί να ιδη την Κυβέρνησιν υποβάλλουσιν το ταχύτερον εις την Βουλήν και ταύτην ψηφίζουσιν άρτιον σύστημα νομοθεσίας, υπό το πνεύμα πολέμου κατά της συναλλαγής, ανορθώσεως όλων των κλάδων της διοικήσεως και προστασίας της παραγωγής, ιδία δε [...] να ληφθή πρόνοια περί βελτιώσεως της τύχης του εργατού, δουλεύοντος ήδη την χειρίστην των δουλειών προς το κεφάλαιον δι' έλλειψιν παντός προστατευτικού αυτού νόμου.»

Πηγή: Γιάννης Κορδάτος, Ιστορία της νεώτερης Ελλάδας, τόμ. 5, σ.132-134 παρατίθεται στο: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας Γ' Γενικού Λυκείου, Αθήνα 2018, σ. 88.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Από το 1900, και κυρίως από το 1905 και μετά, η Θεσσαλία δονείται από τους αγώνες των αγροτών. [...] Διαπρεπείς προσωπικότητες υποστηρίζουν συστηματικά τα αιτήματα των κολίγων.[...] Εφημερίδες συμπαρίστανται στον αγώνα με τη δημοσίευση μαχητικών άρθρων φιλαγροτιστών. Η ωρίμανση των κοινωνικών αγώνων οδηγεί στη δημιουργία γεωργικών συλλόγων, κτηματικών ενώσεων, σωματείων, κ.λπ. [...] Μέσα από τις διάφορες κινητοποιήσεις, συλλαλητήρια, διαμαρτυρίες κ.ά., που συντονίζονταν από τις οργανώσεις στις μεγάλες πόλεις της Θεσσαλίας, προβάλλονται νέες μαχητικότερες διεκδικήσεις. [...] Με τη σταδιακή ωρίμανση του αγροτικού κινήματος και τη διαμόρφωση του ευρύτατου κοινωνικού συνασπισμού, κατά την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα, προβάλλεται το αίτημα για απαλλοτρίωση της γης.

Καίτη Αρώνη-Τσίγλη, «Το αγροτικό ζήτημα», στο: Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τόμ. 5, εκδ. Τα Νέα-Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σ. 89.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Ο Βενιζέλος, βγήκε πρώτος στα αποτελέσματα της περιοχής Αττικής-Βοιωτίας (στις εκλογές του Αυγούστου 1910). [...] Η εκτίμηση που έτρεφαν γι' αυτόν στην Ελλάδα ήταν τεράστια. Πολλοί από τους ανεξάρτητους έκλιναν να τον ακολουθήσουν ως ηγέτη και, παρόλο που δεν αποτελούσαν συμπαγή ομάδα, είχαν σημειώσει νίκη εις βάρος των παραδοσιακών κομμάτων. Η νίκη αυτή προκάλεσε ανησυχίες στο παλιό κοινωνικό κατεστημένο και στους κύκλους του παλατιού. Πίστευαν ότι, αν ο Βενιζέλος κέρδιζε την εξουσία, θα έκανε απευθείας επίθεση κατά της ιδιοκτησίας και του πλούτου, και θα τηρούσε εχθρική στάση απέναντι στη μοναρχία.

Douglas Dakin, Η ενοποίηση της Ελλάδας 1770-1923, μετάφραση Α. Ξανθόπουλος, εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1984, σσ.277-278.

Το κείμενο αποδόθηκε στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία του.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Εθνικόν Κομιτάτον
- β. Ομάδα Ιαπώνων
- γ. Πατριαρχική Επιτροπή

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση, τη λέξη Σωστό, αν το περιεχόμενο της πρότασης είναι σωστό, ή τη λέξη Λάθος, αν το περιεχόμενο της πρότασης είναι λανθασμένο:

- α. Μέχρι το 1913 στην Ελλάδα αναπτύχθηκε κυρίως το εσωτερικό εμπόριο.
- β. Η κατασκευή του φράγματος και της τεχνητής λίμνης του Μαραθώνα ήταν έργο της Αμερικανικής εταιρείας ΟΥΛΕΝ.
- γ. Η παροχή εκλογικού δικαιώματος στις γυναίκες αποτέλεσε μια από τις βασικές θέσεις του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδος (Σ.Ε.Κ.Ε.).
- δ. Οι πρόσφυγες αποτελούσαν ένα ενιαίο σύνολο με συμπαγή κοινωνική προέλευση και πολιτιστική παράδοση.
- ε. Μετά την έκρηξη της επανάστασης στο Θέρισο, η Κρητική Βουλή ψήφισε τον νόμο «περί ιδρύσεως σώματος δημοφρουρών».

ΘΕΜΑ Β1

Ποιοι παράγοντες επέτρεψαν τη θετική πορεία της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο του μεσοπολέμου (1919-1939);

ΘΕΜΑ Β2

Πώς αντιμετωπίστηκε το ζήτημα της τοπικής εκκλησίας από την Κρητική Πολιτεία;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να απαντήσετε στο ακόλουθο ερώτημα:

Ποιες ήταν οι πολιτικές εξελίξεις μεταξύ των δύο εκλογικών αναμετρήσεων, κατά το διάστημα από τον Αύγουστο 1910 μέχρι τον Νοέμβριο 1910;

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Βενιζέλος, βγήκε πρώτος στα αποτελέσματα της περιοχής Αττικής-Βοιωτίας (στις εκλογές του Αυγούστου 1910). [...] Η εκτίμηση που έτρεφαν γι' αυτόν στην Ελλάδα ήταν τεράστια. Πολλοί από τους ανεξάρτητους έκλιναν να τον

ακολουθήσουν ως ηγέτη και, παρόλο που δεν αποτελούσαν συμπαγή ομάδα, είχαν σημειώσει νίκη εις βάρος των παραδοσιακών κομμάτων. Η νίκη αυτή προκάλεσε ανησυχίες στο παλαιό κοινωνικό κατεστημένο και στους κύκλους του παλατιού. Πίστευαν ότι, αν ο Βενιζέλος κέρδιζε την εξουσία, θα έκανε απευθείας επίθεση κατά της ιδιοκτησίας και του πλούτου, και θα τηρούσε εχθρική στάση απέναντι στη μοναρχία.

Douglas Dakin, Η ενοποίηση της Ελλάδας 1770-1923, μετάφραση Α. Ξανθόπουλος, εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1984, σσ. 277-278.

Το κείμενο αποδόθηκε στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία του.

ΘΕΜΑΔ1

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να απαντήσετε στο ακόλουθο ερώτημα:

Ποιες πρακτικές υιοθετήθηκαν για τη στεγαστική αποκατάσταση των αστών προσφύγων του 1922 στα αστικά κέντρα της ελληνικής επικράτειας;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Το πρόβλημα, συνεπώς, της άμεσης στεγάσεως των άστεγων και κακά στεγασμένων προσφύγων, απαιτούσε άμεση λύση.

Και προς την κατεύθυνση αυτή, οι αυτοσχεδιασμοί και οι βιαστικές λύσεις δεν έλειπαν, δικαιολογημένες κατά ένα μέρος από την επείγουσα ανάγκη.

Η στέγαση όμως των προσφυγικών οικογενειών μέσα ή γύρω από τα αστικά κέντρα, που ο αριθμός αυτών των οικογενειών υπολογίζονταν σε 350.000, δεν ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί μέσα στις μικρές, πολεοδομικά αναρχούμενες πόλεις, με τα στενά και τα σοκάκια, με τα οδικά αδιέξοδα και τα μνημειακά εμπόδια, όπως ήταν κυρίως η περιοχή των Αθηνών.

Για το λόγο αυτό, προκρίθηκε η δημιουργία οικισμών γύρω από τα αστικά κέντρα, σε εκτάσεις του Δημοσίου, ή σε ιδιωτικά οικόπεδα, που απαλλοτριώνονταν αμέσως.

Γιώργος Λαμπιδής, Οι πρόσφυγες του 1922, 3 η έκδοση, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1992, σ.165.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Αμέσως μετά το 1922 η Αθήνα και ο Πειραιάς περιτριγυρίστηκαν από προσφυγικούς συνοικισμούς και σταδιακά συνενώθηκαν σε ενιαίο πολεοδομικό συγκρότημα. [...] Η πολιτική των φορέων που είχαν αναλάβει την αστική αποκατάσταση συνέτεινε στο διαχωρισμό των προσφύγων σε πλούσιους και φτωχούς, αφού ο τρόπος απόκτησης κατοικίας εξαρτήθηκε από την οικονομική τους δυνατότητα. Οι πρώτοι αποκτούσαν ακίνητα σε δημοπρασίες ή ενισχύονταν για να κτίσουν κατοικίες σε κεντρικές αστικές περιοχές, ενώ οι δεύτεροι, στην καλύτερη περίπτωση, στεγάζονταν από τις κρατικές υπηρεσίες στους προσφυγικούς συνοικισμούς. Εκτός αυτών, υπήρχαν και εκείνοι που δεν είχαν ακόμη επωφεληθεί από το πρόγραμμα κοινωνικής στέγης και διέμεναν σε κάθε είδους πρόχειρα καταλύματα. [...] Ένα σημαντικό μέρος των προσφυγικών οικογενειών στις πόλεις (περίπου το 29%) ζούσε σε

ακατάλληλες κατοικίες, όπως «στρατώνες, στρατιωτικά παραπήγματα, εργαστήρια, τζαμιά, σκηνές και τρώγλες κάθε είδους».

Γιώργος Γιαννακόπουλος, «Η Ελλάδα με τους πρόσφυγες», στο: Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τόμ. 7, εκδ. Τα Νέα-Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σσ. 92-93.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Ο πίνακας που ακολουθεί αναφέρεται στην «εκτός σχεδίου πόλεως» περιοχή του Δήμου Πειραιά.

Απογραφή 1928

	Σύνολο απογραφής 1928	Κάτοικοι πριν τον Σεπτέμβριο 1922
Βούρλα	3.184	750
Δραπετσώνα	17.652	2.080
Νέα Καλλίπολις	4.691	3.180
Νέα Καμίνια	8.040	6.626
Νέα Κοκκινιά	33.021	2.900
Παλιά Κοκκινιά	14.225	6.854

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας/Γ.Σ.Υ.Ε., Στατιστικά αποτελέσματα της απογραφής του πληθυσμού της Ελλάδος της 15 ης-16ης Μαΐου 1928, Αθήνα 1933, σ. 32 · παρατίθεται στο: Ελένη Κυραμαργιού, Δραπετσώνα 1922-1967, εκδ. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2019, σ. 65.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Πεδινοί
- β. Ομάδα Ιαπόνων
- γ. Λαϊκό Κόμμα (1910).

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις ιστορικές πληροφορίες που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Στις 4 Αυγούστου 1936 ο Ιωάννης Μεταξάς, με την ανοχή του παλατιού, προχώρησε στην κατάλυση του κοινοβουλευτικού καθεστώτος και στην επιβολή δικτατορίας.
- β. Το 1844 ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος διατύπωσε με σαφήνεια στην Εθνοσυνέλευση τη «Μεγάλη Ιδέα».
- γ. Το δημοψήφισμα της 3ης Νοεμβρίου 1935 έδωσε τέλος στη βασιλευόμενη δημοκρατία με ποσοστό 97,6%.
- δ. Το θέμα των δικαιωμάτων των ετεροχθόνων στην Εθνοσυνέλευση, που συνήλθε μετά την Επανάσταση του 1843, έδειξε τη βαθύτερη διάσταση που υπήρχε στην κοινωνία της εποχής.
- ε. Τα γεγονότα της περιόδου 1895-1898, που ήταν καθοριστικά για την τύχη της Κρήτης, προκάλεσαν κύμα μεγάλης φυγής προσφύγων.

ΘΕΜΑ Β1

Ποια ήταν η κατάσταση του πιστωτικού συστήματος της Ελλάδας από τα πρώτα χρόνια της Ανεξαρτησίας μέχρι την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας;

ΘΕΜΑ Β2

Ποια προβλήματα αντιμετώπιζαν οι Φιλελεύθεροι στην πολιτική πρακτική την περίοδο 1923-1928;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

- α. τη συμβολή της Τράπεζας της Ελλάδος στη βελτίωση της ελληνικής δημόσιας οικονομίας (1928-1932) και
- β. τις προσπάθειες της Ελληνικής Κυβέρνησης στην αντιμετώπιση της κρίσης του 1929 τόσο στις εσωτερικές όσο και στις εξωτερικές οικονομικές συναλλαγές.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Στις 14 Μαΐου 1928 άρχισε τη λειτουργία της η Τράπεζα της Ελλάδος, η νέα κεντρική τράπεζα της χώρας, και συνάμα ξεκίνησε η εφαρμογή στην Ελλάδα του κανόνα χρυσού συναλλάγματος, με βάση τον οποίο η δραχμή

συνδεόταν με την αγγλική λίρα, δηλαδή με ένα νόμισμα χρυσής βάσης. Με διαφορετικά λόγια, οι κάτοχοι δραχμών μπορούσαν να πάνε στην Τράπεζα της Ελλάδος και να μετατρέψουν –με κάποιους περιορισμούς– τις δραχμές τους σε λίρες. Η υιοθέτηση αυτού του συστήματος εξαρτούσε άμεσα τη νομισματική κυκλοφορία και γενικότερα την προσφορά χρήματος από τις διακυμάνσεις των εξωτερικών συναλλαγών της χώρας.

Κ. Κωστής, Ο πλούτος της Ελλάδας, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2018, σ. 250.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Από τα τέλη Σεπτεμβρίου του 1931 ως τον Απρίλιο του 1932 κυβέρνηση και Τράπεζα της Ελλάδος προσπαθούσαν να αποτρέψουν το αναπόφευκτο, δηλαδή την επίσημη εγκατάλειψη της ελεύθερης μετατρεψιμότητας της δραχμής στο πλαίσιο του κανόνα χρυσού συναλλάγματος και τη συνεπακόλουθη υποτίμηση της δραχμής, η οποία θα καθιστούσε αδύνατη την εξυπηρέτηση του εξωτερικού δημόσιου χρέους. Στην πράξη η απομάκρυνση από την ελεύθερη μετατρεψιμότητα της δραχμής σε ξένο συνάλλαγμα άρχισε από τα τέλη Σεπτεμβρίου με τους διαδοχικούς περιορισμούς που επιβλήθηκαν. Η εφαρμογή τους είχε ως θύμα τον πρώτο διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, τον Αλέξανδρο Διομήδη, που αντικαταστάθηκε επειδή θεωρήθηκε ότι χαρίστηκε σε μεγάλους βιομηχάνους, επιτρέποντάς τους την εξαγωγή κεφαλαίων τις παραμονές της επιβολής των συναλλαγματικών περιορισμών.

Η κυβέρνηση δίσταζε, όμως, να προχωρήσει στο ξεκαθάρισμα του τοπίου προχωρώντας στην επίσημη άρση της μετατρεψιμότητας. Η αντίστασή της πήγαζε εν μέρει από τις αγκυλώσεις της κυρίαρχης οικονομικής σκέψης στην Ελλάδα.

Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), Ιστορία της Ελλάδας του 20ο υ αιώνα: Όψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας 1900-1940, εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σ. 327.

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφέρετε:

- α.** τις θέσεις που εξέφραζε το ρωσικό κόμμα σε πολιτικό, κοινωνικό και θρησκευτικό επίπεδο και
- β.** τις κοινωνικές ομάδες που συμπαρατάχθηκαν με το ρωσικό κόμμα.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Το «ρωσικό» κόμμα [...] υποστήριζε τη συμφιλίωση με την Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης (μέσα στο πλαίσιο του αυτοκέφαλου), μεγαλύτερες εξουσίες για την Εκκλησία μέσα στο κράτος, και ορθόδοξη μοναρχία. Σε άλλα ζητήματα η θέση του «ρωσικού» κόμματος ήταν συνήθως συγκεχυμένη ή ασυνεπής. Μέσα στην ενδεκάχρονη αυτή περίοδο διένυσε όλο το φάσμα από την υποστήριξη της απολυταρχίας ως την υποστήριξη της πιο φιλελεύθερης μορφής συνταγματισμού, δεδομένου ότι η θέση του σε κάθε συγκεκριμένη στιγμή εξαρτιόταν από το βαθμό της εύνοιας που του έδειχνε ο βασιλιάς.

John A. Petropoulos, Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο Ελληνικό Βασίλειο (1833- 1843), τόμος Β΄, Αθήνα 1985: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, σ. 632.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Το ρωσικόν κόμμα προέβαλλε την ομόδοξον δύναμιν του Βορρά, «την προστάτιδα των καταπιεζομένων ορθοδόξων χριστιανών», ως τον αληθή φίλον της Ελλάδος, ο οποίος υποστηρίζει αποτελεσματικώς και αφιλοκερδώς την ικανοποίησιν των εθνικών δικαίων. Η εφημερίς «Αιών», όργανον του ρωσικού κόμματος, έγγραφε μεταξύ άλλων: «Ρωσικόν κόμμα ουδέποτε υπήρξεν, ούτε υπάρχει. Υπήρξε και υπάρχει το μέγα εθνικόν κόμμα, το αφοσιωμένον εις την πίστιν των πατέρων αυτού και απεκδεχόμενον παρά της Ρωσίας τον θρίαμβον της Ορθοδοξίας και το μεγαλείον του Ελληνικού Έθνους εν τω μέλλοντι».

Οι ρωσόφρονες διεκήρυττον ότι η Ρωσία θα εκδιώξη βιαίως τους τούρκους από τα ελληνικά εδάφη και γενικώς από την Βαλκανικήν και την Ανατολήν. Το ρωσικόν κόμμα εθεωρείτο ως εμφορούμενον από συντηρητικάς αρχάς. Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ο αρχηγός του κόμματος, εξεδήλωσε τας σκέψεις του κατά της παροχής συντάγματος. Εθεώρει πολιτικώς ανώριμον τον ελληνικόν λαόν.

Χαρίτων Κοριζής, Η πολιτική ζωή εις την Ελλάδα 1821-1910, Αθήνα 1974: Αυτοέκδοση, σσ. 56-57.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Από καιρό οι Έλληνες είχαν ζωντανή την ελπίδα ότι ο τσάρος θα τους απελευθέρωνε μια μέρα. [...]

Τους Έλληνες συνέδεαν με τους Ρώσους ακόμη κοινές αναμνήσεις από την εκστρατεία του ρωσικού στόλου υπό τον στρατηγό Αλεξέι Γκριγκόροβιτς Ορλόφ στο Αιγαίο κατά τη διάρκεια του ρωσοτουρκικού πολέμου [...]. Η ειρήνη του Κιουτσούκ Καϊναρτζί (1774) είχε χαρίσει, πρώτον, στην ορθόδοξη Εκκλησία μέσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία το πλεονέκτημα της ρωσικής προστασίας και, δεύτερον, στους Έλληνες εμπόρους τη δυνατότητα γρήγορου πλουτισμού με το εμπόριο της Μαύρης Θάλασσας, που θεμελίωσε στις Σπέτσες, ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά κέντρα της Μεσογείου, τον πολιτικό προσανατολισμό κυρίως προς το Ρωσικό Κόμμα και έδωσε την ώθηση για τη δημιουργία μιας σημαντικής ελληνικής παροικίας στο νέο εμπορικό λιμάνι της Οδησού.

Gunnar Hering, Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα 1821-1936, τόμος Α', Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2004, σσ. 221-222.

ΚΕΙΜΕΝΟ Δ

Βαθιά θρησκευόμενες, υπερβάλλοντες τους κινδύνους για την Ορθοδοξία, εξαιτίας της διαλύσεως των μοναστηριών, παρακινούμενες και από τον κατώτερο κλήρο που ανοιχτά αντιστρατευόταν τα κυβερνητικά μέτρα, οι λαϊκές τάξεις, κοσμικοί και κληρικοί, έβρισκαν ως μόνο καταφύγιο το «ρωσικό» κόμμα, δεμένο ακατάλυτα με τους δεσμούς της Ορθοδοξίας. Παρά το γεγονός ότι το κόμμα είχε στα χρόνια αυτά χτυπηθεί σκληρά, η λαϊκή του βάση, αντί να μειώνεται, διευρυνόταν.

Ιω. Πετρόπουλος, Αικ. Κουμαριανού, «Περίοδος Βασιλείας του Όθωνος 1833-1862» στο Ιστορία Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΓ', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2000, σ. 73.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α.** «εθνικές γαίες»
- β.** «Υπηρεσία Παλιννοστήσεως και Περιθάλψεως»
- γ.** «Προσωρινή Κυβέρνησις της Κρήτης» (1905).

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις ιστορικές πληροφορίες που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη Σωστό, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη Λάθος, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α.** Η σταφιδική κρίση στις αρχές του 20ού αιώνα προκάλεσε μεγάλο ρεύμα μετανάστευσης προς τις παραδουνάβιες περιοχές.
- β.** Τα ποσά του δανεισμού του 1917 δεν εκταμιεύτηκαν ούτε δόθηκαν στην Ελλάδα.
- γ.** Το Σύνταγμα του 1844 καθιέρωσε το απαραβίαστο του οικογενειακού ασύλου.
- δ.** Οι «πεδινοί» είχαν ως ηγέτη τον Κωνσταντίνο Κανάρη.
- ε.** Η αγροτική αποκατάσταση των προσφύγων στο μεγαλύτερο μέρος της ήταν έργο του κράτους.

ΘΕΜΑ Β1

- α.** Ποια αιτήματα εξέφρασαν η «νέα γενιά» και ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος περί τα τέλη της δεκαετίας του 1850;
- β.** Ποια ήταν η διάσταση των απόψεων που οδήγησε στον «εθνικό διχασμό» με αφορμή τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι και τη δεύτερη παραίτηση της κυβέρνησης Βενιζέλου;

ΘΕΜΑ Β2

Με ποιες Συνθήκες ειρήνης ενώθηκε η Κρήτη με την Ελλάδα;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- α.** Πώς μεθοδεύτηκε από τους Τούρκους ο πρώτος διωγμός των Ελλήνων κατά το 1914, σε ποιες περιοχές επεκτάθηκε ο διωγμός του 1914-1918 και σε ποιες από αυτές είχε τη μεγαλύτερη ένταση με βάση τον αριθμό των διωχθέντων;
- β.** Ποιες μορφές πήραν οι καταπιέσεις που υπέστησαν οι Έλληνες στον πρώτο διωγμό;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Η ελληνοτουρκική διαμάχη για τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου το 1913- 1914 είχε ως αποτέλεσμα την ένταση των διώξεων των Ελλήνων της Ανατολικής Θράκης και, από τους πρώτους μήνες του 1914, της Μικράς Ασίας. Σύμφωνα

με ελληνικούς υπολογισμούς, τον Ιούνιο του 1914 οι Έλληνες πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη και τη Μικρά Ασία που είχαν φθάσει στη Θεσσαλονίκη ανέρχονταν στους 156.872. Έως τον Απρίλιο είχαν ανέλθει στους 89.565, τον Μάιο είχαν προστεθεί 30.352 από την Ανατολική Θράκη και μόλις 29 από τη Μικρά Ασία, ενώ το πρώτο δεκαπενθήμερο του Ιουνίου αναφέρθηκαν 21.622 πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη και 15.304 από τη Μικρά Ασία, εκ των οποίων οι 13.403 το τρίημερο από τις 13 έως και τις 15 Ιουνίου. Όπως γίνεται κατανοητό, η εκκαθάριση αφορούσε τους Έλληνες όχι μόνο της Μικράς Ασίας, αλλά και της Ανατολικής Θράκης.

Σύμφωνα με τους Τούρκους, ένας από τους παράγοντες που προκάλεσαν τα αντίποινα έναντι των Ελλήνων που παρέμεναν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν οι μουσουλμάνοι που εγκατέλειπαν την ελληνική Μακεδονία και την Ήπειρο.

Σωτήρης Ριζάς, Το τέλος της Μεγάλης Ιδέας: Ο Βενιζέλος, ο αντιβενιζελισμός και η Μικρά Ασία, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2015. σσ. 19-20.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Διωχθέντες Έλληνες (χριστιανοί ορθόδοξοι) στα χρόνια του πολέμου 1914- 1918, σύμφωνα με τη «Μαύρη Βίβλο» της Πατριαρχικής Επιτροπής.

Από τη Θράκη	88.000
Από τη δυτική Μικρά Ασία	145.000
Από τον Πόντο	257.000
Σύνολο	490.000

(Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Η Έξοδος Α΄, ξγ΄)

Γιώργος Μαργαρίτης, «Ο πόλεμος στη Μικρά Ασία», στην Ιστορία των Ελλήνων, τόμος 15, εκδόσεις Δομή, Αθήνα χ.χ., πίνακας Β΄, σ.178.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Στην ουσία τα εργατικά τάγματα ήταν στρατόπεδα συγκεντρώσεως για την εξόντωση του δυναμικότερου στοιχείου του ελληνικού πληθυσμού. Για να τα αποφύγουν οι Έλληνες, εξαγόραζαν τη θητεία ξεπουλώντας την περιουσία τους και οι φτωχότεροι κατέφευγαν στα βουνά. Έτσι χαρακτηρίζονταν λιποτάκτες και οι οικογένειές τους αντιμετώπιζαν τα σκληρά αντίποινα της εξουσίας. [...] Σύμφωνα με έκθεση Ελλήνων βουλευτών του οθωμανικού κοινοβουλίου (στα τέλη του 1918) 250.000 Έλληνες πέθαναν από κακουχίες στα εργατικά τάγματα.

Έφη Αλλαμανή και Κρίστα Παναγιωτοπούλου, «Ο ελληνισμός της Μικράς Ασίας σε διωγμό», στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΕ΄ (Νεότερος Ελληνισμός, από το 1913 έως 1941), Εκδοτική Αθηνών, Αθήναι, 1978, σ. 101.

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- α.** Ποιες ανάγκες κάλυψε και ποιες λειτουργίες επιτέλεσε η Τράπεζα της Ελλάδος με την ίδρυσή της; Κάτω από ποιες συνθήκες ανατράπηκαν τα επιτεύγματά της;
- β.** Η εγκατάλειψη ποιου νομισματικού κανόνα ακύρωσε τις προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης να αποτρέψει την κρίση (1932);
- γ.** Ποιες ήταν οι συνέπειες της κρίσης στην εξυπηρέτηση των εξωτερικών δανείων και στο εξωτερικό εμπόριο, και πώς χαρακτηρίζεται η νέα δημοσιονομική πολιτική;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Στις 14 Μαΐου 1928 άρχισε τη λειτουργία της η Τράπεζα της Ελλάδος, η νέα κεντρική τράπεζα της χώρας, και συνάμα ξεκίνησε η εφαρμογή στην Ελλάδα του κανόνα χρυσού συναλλάγματος, με βάση τον οποίο η δραχμή συνδεόταν με την αγγλική λίρα, δηλαδή με ένα νόμισμα χρυσής βάσης. Με διαφορετικά λόγια, οι κάτοχοι δραχμών μπορούσαν να πάνε στην Τράπεζα της Ελλάδος και να μετατρέψουν –με κάποιους περιορισμούς– τις δραχμές τους σε λίρες. Η υιοθέτηση αυτού του συστήματος εξάρτουσε άμεσα τη νομισματική κυκλοφορία και γενικότερα την προσφορά χρήματος από τις διακυμάνσεις των εξωτερικών συναλλαγών της χώρας.

Κώστας Κωστής, *Ο πλούτος της Ελλάδας*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2019, σ. 250.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

ελληνική νομισματική σταθερότητα υφίστατο ένα νέο, καίριο αυτή τη φορά, πλήγμα με την κρίση της στερλίνας και την εγκατάλειψη του χρυσού κανόνα από τη Μεγάλη Βρετανία τον Σεπτέμβριο του 1931. Από τα τέλη Σεπτεμβρίου του 1931 ως τον Απρίλιο του 1932 κυβέρνηση και Τράπεζα της Ελλάδος προσπαθούσαν να αποτρέψουν το αναπόφευκτο, δηλαδή την επίσημη εγκατάλειψη της ελεύθερης μετατρεψιμότητας της δραχμής στο πλαίσιο του κανόνα χρυσού συναλλάγματος και τη συνεπακόλουθη υποτίμηση της δραχμής, η οποία θα καθιστούσε αδύνατη την εξυπηρέτηση του εξωτερικού δημόσιου χρέους.

Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα: Όψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας 1900-1940*, εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2009, σ. 327.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Τα άμεσα όσο και ριζικά μέτρα συνοψίστηκαν στα εξής: άρση της ελεύθερης μετατρεψιμότητας της δραχμής σε συνάλλαγμα, αναστολή της πληρωμής του δημόσιου χρέους, αναδιοργάνωση του δασμολογίου και εγκαινίαση της μεθόδου των διεθνών εμπορικών ανταλλαγών διά του συμψηφισμού σε είδος (clearing). Οι καινοφανείς ρυθμίσεις που περιγράφηκαν συγκρότησαν τον προστατευτικό φλοιό της ελληνικής οικονομίας απέναντι στην εξέλιξη της κρίσης. Η εφαρμογή των δυναμικών αλλά συχνά αντιδημοτικών μέτρων προσανατόλισαν οριστικά τη χώρα προς την πολιτική της αυτάρκειας και της αυτοδύναμης ανάπτυξης, οργανωμένης σε ορθολογική βάση.

Άγγελος Βλάχος, «Η ελληνική οικονομία», στην *Ιστορία των Ελλήνων*, τόμος 15, Εκδόσεις Δομή, Αθήνα, χ.χ., σσ. 621-622.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. «Πανελλήνιον»
- β. Στρατιωτικός Σύνδεσμος
- γ. Κοινωνιολογική Εταιρεία

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Η ανάπτυξη του εσωτερικού εμπορίου στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα ακολούθησε ρυθμούς ανάλογους με τους ρυθμούς ανάπτυξης της διεθνούς εμπορικής κίνησης.
- β. Η άφιξη των Βαυαρών στην Ελλάδα το 1832 συνοδεύτηκε από τη σύναψη νέων δανείων.
- γ. Στη Στερεά Ελλάδα επί Τουρκοκρατίας φορείς της πατρωνίας ήταν οικογένειες προκρίτων.
- δ. Κατά την περίοδο του Κριμαϊκού Πολέμου το αγγλικό κόμμα αύξησε την επιρροή του στην Ελλάδα.
- ε. Μετά την παραίτηση της Κυβέρνησης Δραγούμη (1910) δόθηκε στον Βενιζέλο εντολή σχηματισμού κυβέρνησης.

ΘΕΜΑ Β1

Ποιοι λόγοι συνέβαλαν στην ενίσχυση της ελληνικής ναυτιλιακής και εμπορικής δραστηριότητας στη διάρκεια του 18ου αιώνα και έως την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης;

ΘΕΜΑ Β2

Ποιες σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές του ελληνικού κράτους πραγματοποιήθηκαν μετά τον Μικρασιατικό Πόλεμο;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφέρετε τα αιτήματα των προσφύγων προς τη Γ΄ Εθνοσυνέλευση (1826-1827) και τη στάση αυτής απέναντι στα συγκεκριμένα αιτήματα.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Το ζήτημα των προσφύγων απασχόλησε τη Γ΄ Εθνοσυνέλευση (1826- 1827), καθώς διάφορες ομάδες προσφύγων υπέβαλαν αιτήματα αποκατάστασής τους σε συγκεκριμένο τόπο. Οι Ελεύθεροι Σμυρναίοι ζήτησαν να τους παραχωρηθεί χώρος στην περιοχή του Ισθμού προκειμένου να ανεγείρουν τη Νέα Σμύρνη, επικαλούμενοι τη συνεισφορά της Σμύρνης «εις τήν διατήρησιν καὶ τήν μετάθεσιν τῶν φώτων εἰς τήν λοιπήν Ἑλλάδα», το γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξή της υπήρξε πόλος ἑλξης για τους Ἕλληνες ἄλλων περιοχῶν για να βρουν, είτε «ἄσυλον κατὰ

του διωγμού», είτε χώρο βελτίωσης των βιοτικών αναγκών τους. Το αίτημά τους έγινε αποδεκτό, αν και τελικά δεν πραγματοποιήθηκε. Οι Σουλιώτες ζήτησαν χώρο εγκατάστασης στην Αργολίδα, χωρίς όμως να το επιτύχουν, και οι Ψαριανοί στην Εύβοια -χωρίς να λάβουν απάντηση. Ανάλογα αιτήματα υπέβαλαν οι Κυδωνιείς, οι Ηπειρώτες και οι Μακεδόνες. Οι Χίοι και οι Κρήτες πρόσφυγες δεν ζήτησαν αποκατάσταση, εμμένοντας στην απελευθέρωση της πατρίδας τους. [. . .] Οι κάτοικοι της νεοσύστατης Ερμούπολης προσπάθησαν στην Εθνοσυνέλευση να εδραιώσουν την εγκατάστασή τους στο νησί. Η Γ΄ Εθνοσυνέλευση ψήφισε στις 5 Μαΐου 1827 το Ψήφισμα ΚΒ', σύμφωνα με το οποίο όσοι ορθόδοξοι έρχονταν στην Ελλάδα είχαν δικαίωμα να ανεγείρουν συνοικισμούς σε μέρος που η Βουλή θα προσδιόριζε, χωρίς όμως να παραβλέπονται «των έντοπιων τὰ δίκαια». Η εξειδίκευση όμως των γενικών αυτών διατάξεων με ειδικό νόμο δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ.

Ν. Ανδριώτης, Πρόσφυγες στην Ελλάδα 1821-1940: άφιξη, περίθαλψη και αποκατάσταση. Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 2020, σ. 16

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Απόσπασμα από τις αναφορές των Σουλιωτών προς τη Γ΄ Εθνοσυνέλευση (1826)

«Ημείς δεν ζητούμεν ικανοποίησιν των θυσιών μας, επειδή όλα ταύτα νομίζομεν ως χρέη απαραίτητα προς την Πατρίδα, αλλ' ούτε το Έθνος έχει εκείνα τα μέσα την σήμερον, προς ικανοποίησιν των υπέρ Πατρίδος αγωνιζομένων [. . .] ζητούμεν γη, της οποίας το έδαφος καταβρέχομεν με το αίμα μας πάντοτε διαφεντεύοντάς το».

Α. Μάμουκας Τα κατά την Αναγέννησιν της Ελλάδος, τόμος 5, από το βιβλίο του Α. Βακαλόπουλου, Πρόσφυγες και Προσφυγικόν Ζήτημα κατά την Επανάστασιν του 1821, Ιστορική Μελέτη εν Θεσσαλονίκη 1939. (Από Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, τεύχος Β΄, Γ΄ Τάξης Ενιαίου Λυκείου, εκδόσεις Κ.Ε.Ε., Αθήνα 2000, σ. 10)

ΘΕΜΑ Δ1

Να παρουσιάσετε την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα από την απόπειρα δολοφονίας του Βενιζέλου το 1933 μέχρι το τέλος του 1935 συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Σε ατομικό επίπεδο, βενιζελικοί αξιωματικοί, δημόσιοι υπάλληλοι και πολιτικοί δεν έβλεπαν να κινδυνεύει μόνον η σταδιοδρομία τους, αλλά και η ίδια η προσωπική τους ασφάλεια. Η απόπειρα εναντίον του Βενιζέλου τον Ιούνιο 1933, που είχαν οργανώσει ο αρχηγός της αστυνομίας και υπουργοί σε συνεργασία με λήσταρχους και άτομα του υποκόσμου, έδινε το μέτρο του ποιού της κυβέρνησης, που δεν μπορούσε να το κρύψει η παρουσιαζόμενη ως μετριοπάθεια μετριότητα και αβουλία του προέδρου της Παναγή Τσαλδάρη.

Το κίνημα του 1935 οργανώθηκε κατά κύριο λόγο για να προστατεύσει τα συμφέροντα των στελεχών της δημοκρατικής παράταξης και των βενιζελικών στον στρατό και την πολιτική. Οι οργανωτές του έλπιζαν ότι θα έβρισκαν λαϊκή ανταπόκριση, ιδιαίτερα ανάμεσα στους πρόσφυγες, κάτι που δεν συνέβη στην έκταση που προσδοκούσαν. Πάντως, η σωτηρία της δημοκρατίας ήταν μια πρόφαση, αφού με τις τότε συνθήκες το αβασίλευτο καθεστώς δεν μπορούσε να διασωθεί παρά μόνο με την κατάλυση των δημοκρατικών ελευθεριών.

Χ. Χατζηιωσήφ (επιμ.), Η Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα (1922-1940). Ο Μεσοπόλεμος, Β΄ τόμος, εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2003, σ. 110

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Απόσπασμα από ομιλία του Κονδύλη στη Θεσσαλονίκη στις 6 Οκτωβρίου 1935

Οι πολιτικοί άνδρες έχουν ανάγκη να διατηρούν στενάς σχέσεις με τους αξιωματικούς, διότι άνευ της βοήθειας αυτών δεν εμπορούν να πάρουν την εξουσίαν. Οι αξιωματικοί εξ άλλου έχουν ανάγκη να ανήκουν εις μίαν παράταξιν, ν' αγωνίζονται υπέρ αυτής και εν ανάγκη να ριψοκινδυνεύουν τα πάντα διά την κατίσχυσιν της μερίδος των. Τι να κάμουν, ό,τι απέκτησαν με πολυετείς αγώνας – βαθμόν, μισθόν, σύνταξιν – κινδυνεύει.

Γ, Μαυρογορδάτος, Μετά το 1922. Η παράταξη του Διχασμού, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2017, σ. 399

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. «ΟΥΛΕΝ»
- β. «διχοτόμηση του χαρτονομίσματος»
- γ. «Γενική Διεύθυνση Ανταλλαγής Πληθυσμών» (1924).

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις ιστορικές πληροφορίες που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Συγκροτημένες προσπάθειες για την είσοδο της ελληνικής ναυτιλίας στην εποχή του ατμού ξεκίνησαν πριν τα μέσα του 19ου αιώνα.
- β. Τα νεοαποκτηθέντα από τους Βαλκανικούς Πολέμους εδάφη ήταν ως επί το πλείστον πεδινά και αρδευόμενα.
- γ. Το κίνημα στο Γουδί εκδηλώθηκε στις 10 Αυγούστου 1908.
- δ. Με την άφιξη των προσφύγων του 1922 το έργο της προσωρινής στέγασης ανέλαβε το Υπουργείο Περιθάλψεως.
- ε. Το κίνημα του Θερίσου πέτυχε πλήρως τους στόχους του.

ΘΕΜΑ Β1

Ποιες περιοχές εγκαταλείπονται μετά την καταστροφή της Σμύρνης (1922) και κάτω από ποιες συνθήκες;

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφερθείτε στο έργο της αρμοστείας του Αλέξανδρου Ζαΐμη (1906- 1908).

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να απαντήσετε στα ερωτήματα:

- α. Ποιοι ήταν οι στόχοι και οι βασικές θέσεις του προγράμματος του Ελευθερίου Βενιζέλου το 1910;
- β. Ποια ήταν η θέση του Ελευθερίου Βενιζέλου απέναντι στο πολιτειακό ζήτημα εκείνη την περίοδο;
- γ. Ποια ήταν η δομή, η οργάνωση και η φυσιογνωμία του βενιζελικού κόμματος;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ο Κρης πολιτικός, ο οποίος εκλέχτηκε χωρίς να συμμετέχει στον προεκλογικό αγώνα, παραιτήθηκε στις 30 Αυγούστου από το αξίωμα του πρωθυπουργού της αυτόνομης Κρήτης και έξι ημέρες αργότερα έφτασε στον Πειραιά. Από το μπαλκόνι του «Grand Hôtel» στην Πλατεία Συντάγματος εκφώνησε στις 5 Σεπτεμβρίου την πασίγνωστη εκείνη προγραμματική ομιλία με την οποία παρουσιάστηκε ως «σημαιοφόρος νέων πολιτικών ιδεών» και όχι ως αρχηγός ενός νέου κόμματος –μόνο στη βουλή θα ιδρυόταν το κόμμα της ανανέωσης, όταν θα βρισκόταν μαζί με

ομοφρονούντες. [...] Εντυπωσιάζει αμέσως η κυριαρχία των πλευρών του τεχνικού εκσυγχρονισμού του πολιτικού συστήματος και η προσπάθεια να σταθεροποιηθεί αυτό το πολιτικό σύστημα μέσω της περιορισμένης εξισορρόπησης των συμφερόντων των μεσαίων και των κατώτερων κοινωνικών ομάδων. [...]

Πολλές μεταρρυθμίσεις θα εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα του επιχειρηματικού κόσμου, όπως κυρίως η μεταρρύθμιση του δικαίου, γιατί το εμπορικό δίκαιο προερχόταν από μια εποχή στην οποία δεν υπήρχαν ούτε ατιμόπλοια ούτε σύγχρονες ασφαλιστικές εταιρείες ούτε ανώνυμες εταιρείες. Ο Βενιζέλος όμως επικρίνοντας το αναποτελεσματικό σύστημα δικαίου, τους πεπαλαιωμένους κανόνες δικαίου και την ελλιπή προστασία του πολίτη από την αδικία, δεν ανταποκρινόταν μόνο στις δικαϊκές προσδοκίες του επιχειρηματικού κόσμου, αλλά εξέφραζε ταυτόχρονα τον κοσμάκη, που σε αντίθεση με τον τραπεζίτη ή τον επιχειρηματία ήταν απροστάτευτος απέναντι στα κακώς κείμενα στη δικαιοσύνη.

Gunnar Hering, Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα 1821-1936, τόμ. Β΄, εκδόσεις ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2004. σ. 780.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Το διαφανόμενο νέο αδιέξοδο έλυσε και πάλι ο Βενιζέλος, που ήρθε οριστικά στην Αθήνα στις 5 Σεπτεμβρίου. Την ίδια μέρα εκφώνησε τον πρώτο του πολιτικό λόγο στην Ελλάδα, από εξώστη στην πλατεία Συντάγματος. Κατεξοχήν ιστορική στιγμή υπήρξε η αντιπαράθεσή του με μερίδα του συγκεντρωμένου πλήθους που φώναζε «Συντακτική!». Σώπασαν τελικά, όταν ο Βενιζέλος για τρίτη φορά επέμεινε ότι είχε προτείνει (τον Ιανουάριο) τη σύγκληση Αναθεωρητικής Βουλής. Στη συνέχεια αρνήθηκε ότι ήταν αντιδυναστικός.

Γιώργος Θ. Μαυρογορδάτος, Ο Εθνικός Διχασμός 1915, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2015. σ. 27-28.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Αφού κέρδισε έτσι τον λαό, ο Βενιζέλος ασχολήθηκε με την εξασφάλιση της εμπιστοσύνης του στέμματος. Η σχέση του με το ν Γεώργιο έγινε αμέσως φιλική. Ο ρεαλιστής άναξ¹ κατάλαβε ότι ο πραγματιστής Κρητικός δεν έπασχε από ιδεοληψίες ούτε θυσίαζε τους κύριους στόχους του σε ιδεολογικές αντιμοναρχικές αγκυλώσεις. Ίσως κατάλαβε ότι η μέγιστη προτεραιότητα στη ζωή του Βενιζέλου ήταν να οδηγήσει τα οράματα του ελληνικού αλυτρωτισμού σε αίσιο πέρας. Όλα τα άλλα, ακόμη και ο εκσυγχρονισμός και η ανόρθωση, εξυπηρετούσαν τον στόχο αυτόν. Η ενότητα κυβέρνησης και θρόνου γινόταν για τον Βενιζέλο πρόσθετο όπλο εθνικής ομοψυχίας, που θα οδηγούσε στις διεκδικήσεις των Βαλκανικών Πολέμων ένα αδιαίρετο έθνος. [...]

Το Κόμμα Φιλελευθέρων θα γίνει ίσως το πρώτο κόμμα αρχών στην Ελλάδα και θα αποκτήσει τοπικές λέσχες κατά το βρετανικό πρότυπο. Παρά το γεγονός ότι η επέκτασή του και οι οργανωτικές του βάσεις υπήρξαν εντυπωσιακές, παρέμεινε κόμμα στελεχών κι όχι μαζών.

¹ άναξ = βασιλιάς

Θάνος Βερέμης, Ελευθέριος Βενιζέλος: Ο οραματιστής του εφικτού, εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2017, σσ. 53, 56.

ΘΕΜΑ Δ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται παρακάτω, να απαντήσετε στα ερωτήματα:

- α. Πώς, πού και πότε δημιουργήθηκε στην Ελλάδα το πρόβλημα της μεγάλης γαιοκτησίας;
- β. Πώς προσπάθησαν οι ελληνικές κυβερνήσεις να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα αυτό μέχρι το τέλος του 1913;
- γ. Ποιοι ήταν οι στόχοι της αγροτικής μεταρρύθμισης της κυβέρνησης Βενιζέλου το 1917;

ΚΕΙΜΕΝΟ

Το αγροτικό ζήτημα μπορεί να ταυτισθεί με τη διαμόρφωση, για πρώτη φορά στην ανεξάρτητη Ελλάδα, μιας πολυάριθμης κοινωνικής τάξης άκληρων χωρικών, των «κολίγων», στενά εξαρτημένων για την επιβίωσή τους από τους κατόχους των μεγάλων γαιοκτησιών, των «τσιφλικιών». Η κυρία ρχη μορφή εκμετάλλευσης της εργασίας αυτών των χωρικών, οι οποίοι αναλάμβαναν να καλλιεργήσουν τη γη που ανήκε στους κατόχους των τσιφλικιών, ήταν η απόδοση στους ιδιοκτήτες μεριδίου από την ετήσια παραγωγή. Το μερίδιο αυτό ανερχόταν συνήθως στο μισό ή στο ένα τρίτο του προϊόντος μετά την αφαίρεση του σπόρου και του φόρου. [...]

Μολονότι ιδιόκτητα τσιφλίκια και άκληροι κολίγοι υπήρχαν στο βασίλειο της Ελλάδας από την ίδρυσή του, μέχρι το 1881 το φαινόμενο ήταν περιορισμένο σε μερικούς θύλακες της πεδινής ανατολικής Στερεάς Ελλάδας και της Βόρειας Εύβοιας (κυρίως στις επαρχίες Αττικής, Φθιώτιδας και Ιστιαίας) και δεν αποτέλεσε αντικείμενο πολιτικών συγκρούσεων ή κοινωνικών αντιπαραθέσεων. Τη μορφή αυτή έλαβε μόνο μετά την ενσωμάτωση της Ηπειροθεσσαλίας στο ελληνικό κράτος. [...] Η συγκυρία της ενσωμάτωσης της Θεσσαλίας και της επαρχίας Άρτας στο ελληνικό κράτος δημιούργησε όμως, για πρώτη φορά, εμφανές και οξύ αγροτικό ζήτημα στην ελεύθερη Ελλάδα.

[...] Το 1911, η κυβέρνηση Βενιζέλου απαγόρευσε τις εξώσεις των κολίγων (νόμος ΓΩΝΣ/31 Ιουλίου του 1911) καταργώντας το νόμο του 1899 και επέβαλε στην αναθεώρηση του Συντάγματος ρυθμίσεις (όπως το άρθρο 17 που προέβλεπε τη δυνατότητα απαλλοτρίωσης ιδιοκτησιών όχι μόνον για λόγους «δημόσιας ανάγκης» αλλά και για λόγους «δημόσιας ωφέλειας»), οι οποίες άνοιξαν το δρόμο για την απαλλοτρίωση των μεγάλων γαιοκτησιών.

Σωκράτης Δ. Πετμεζάς, «Αγροτική οικονομία στις απαρχές του αιώνα», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα, εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2009, σ. 212-213, 218.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Φεντερασιόν
- β. Ορεινοί
- γ. Στρατιωτικός Σύνδεσμος

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Οι ελληνικές πόλεις τον 19ο αιώνα δεν είχαν ομοιότητες με τα αστικά κέντρα της Δύσης.
- β. Η άφιξη των Βαυαρών στην Ελλάδα το 1832 συνοδεύτηκε από τη σύναψη νέων δανείων.
- γ. Παρά τις διαφορές τους, τα αντιβενιζελικά κόμματα τα ένωσε ένας συντηρητικός προσανατολισμός.
- δ. Κατά την περίοδο του Κριμαϊκού Πολέμου το αγγλικό κόμμα αύξησε την επιρροή του στην Ελλάδα.
- ε. Μετά την παραίτηση της Κυβέρνησης Δραγούμη (1910) δόθηκε στον Βενιζέλο εντολή σχηματισμού κυβέρνησης.

ΘΕΜΑ Β1

Ποιοι λόγοι συνέβαλαν στην ενίσχυση της ελληνικής ναυτιλιακής και εμπορικής δραστηριότητας στη διάρκεια του 18ο υ αιώνα και έως την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης;

ΘΕΜΑ Β2

Ποιες σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές του ελληνικού κράτους πραγματοποιήθηκαν μετά τον Μικρασιατικό Πόλεμο;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να αναφερθείτε στη συγκρότηση του προσφυγικού συνοικισμού της Ερμούπολης Σύρου.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ερμούπολη, η διασημότερη εγκατάσταση προσφύγων

Οι κάτοικοι του νησιού της Σύρου επί αιώνες ανήκαν, στην πλειοψηφία τους, στο καθολικό δόγμα' [. . .]

Αυτή η πραγματικότητα ανατράπηκε μετά το ξέσπασμα της Επανάστασης και την ογκώδη εισροή, εγκατάσταση προσφύγων, κατ' απόλυτη πλειοψηφία ορθοδόξων.

Στη συγκεκριμένη εξέλιξη συνέβαλε τα μέγιστα η ουδετερότητα του νησιού και η . . . γαλλική προστασία.[. . .]

Οι πρόσφυγες . . . επέλεξαν την έρημη παραλία, όπου με γοργό ρυθμό σχηματίστηκε ένας νέος οικισμός, που από το 1826 ονομάστηκε Ερμούπολις.[. . .]

Η έλευση των προσφύγων, μετά την Επανάσταση, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, ανέδειξαν την νεοδημιουργηθείσα Ερμούπολη σε σημαντικό διαμετακομιστικό κέντρο. Οι παράγοντες στο σύνολό τους ήταν οι ακόλουθοι: 1) η ουδετερότητα και η γαλλική προστασία του νησιού· 2) η γεωγραφική του θέση, εν μέσω θαλασσίων εμπορικών δρόμων· 3) οι δεσμοί ορισμένων προσφυγικών ομάδων, και κυρίως των Χίων, με τα εμπορικά δίκτυα της εποχής· 4) η αυξημένη ζήτηση σε σιτηρά, εξαιτίας των πολεμικών γεγονότων.[. . .]

Εκ των πραγμάτων, ο διαφορετικός χαρακτήρας των δύο οικισμών, καθώς παρατηρείται και σήμερα, είχε το αντίστοιχο του στην πολεοδομία και την αρχιτεκτονική τους: ο ένας, ο παλαιότερος, τυπικό παράδειγμα λιτής κυκλαδίτικης αρχιτεκτονικής· ο άλλος ο νεότερος αλλά και παραθαλάσσιος, με επιβλητική αρχιτεκτονική, όπου δεσπόζουν οι μεταγενέστερες νεοκλασικές επιρροές. Ως προέκταση, αλλά σε ένα άλλο επίπεδο, η διαφορετική όψη των δύο οικισμών περιγράφει με σαφήνεια τη σχέση ανάμεσα στις δύο κοινότητες, τους καθολικούς και τους ορθοδόξους.

Κ. Κόμης, «Προσφυγικές μετακινήσεις», Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, 3ο ς τόμος, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σ.σ. 240-241

ΘΕΜΑ Δ1

Να παρουσιάσετε την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα από την απόπειρα δολοφονίας του Βενιζέλου το 1933 μέχρι το τέλος του 1935 συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Σε ατομικό επίπεδο, βενιζελικοί αξιωματικοί, δημόσιοι υπάλληλοι και πολιτικοί δεν έβλεπαν να κινδυνεύει μόνον η σταδιοδρομία τους, αλλά και η ίδια η προσωπική τους ασφάλεια. Η απόπειρα εναντίον του Βενιζέλου τον Ιούνιο 1933, που είχαν οργανώσει ο αρχηγός της αστυνομίας και υπουργοί σε συνεργασία με λήσταρχους και άτομα του υποκόσμου, έδινε το μέτρο του ποιού της κυβέρνησης, που δεν μπορούσε να το κρύψει η παρουσιαζόμενη ως μετριοπάθεια μετριότητα και αβουλία του προέδρου της Παναγή Τσαλδάρη.

Το κίνημα του 1935 οργανώθηκε κατά κύριο λόγο για να προστατεύσει τα συμφέροντα των στελεχών της δημοκρατικής παράταξης και των βενιζελικών στον στρατό και την πολιτική. Οι οργανωτές του έλπιζαν ότι θα έβρισκαν λαϊκή ανταπόκριση, ιδιαίτερα ανάμεσα στους πρόσφυγες, κάτι που δεν συνέβη στην έκταση που προσδοκούσαν. Πάντως, η σωτηρία της δημοκρατίας ήταν μια πρόφαση, αφού με τις τότε συνθήκες το αβασίλευτο καθεστώς δεν μπορούσε να διασωθεί παρά μόνο με την κατάλυση των δημοκρατικών ελευθεριών.

Χ. Χατζιωσήφ (επιμ.), Η Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα (1922-1940). Ο Μεσοπόλεμος, Β΄ τόμος, εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2003, σ. 110

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. «Αγροτική μεταρρύθμιση»
- β. «Ομάδα Ιαπώνων»
- γ. «Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων».

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις ιστορικές πληροφορίες που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν το περιεχόμενο της πρότασης είναι σωστό, ή τη λέξη **Λάθος**, αν το περιεχόμενο της πρότασης είναι λανθασμένο:

- α. Τα νεοαποκτηθέντα από τους Βαλκανικούς Πολέμους εδάφη ήταν ως επί το πλείστον πεδινά και αρδευόμενα.
- β. Η αρχή της δεδηλωμένης εκφράστηκε από τον Ελευθέριο Βενιζέλο.
- γ. Το κίνημα στο Γουδί εκδηλώθηκε στις 10 Αυγούστου 1908.
- δ. Με την άφιξη των προσφύγων του 1922 το έργο της προσωρινής στέγασης ανέλαβε το Υπουργείο Περιθάλψεως.
- ε. Ο πρώτος Ύπατος Αρμοστής της Κρητικής Πολιτείας ήταν ο πρίγκηπας Κωνσταντίνος.

ΘΕΜΑ Β1

Πώς εκφράστηκε η διάσταση μεταξύ γηγενών και προσφύγων στην κοινωνική ζωή;

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφερθείτε στο έργο της αρμοστείας του Αλέξανδρου Ζαΐμη (1906-1908).

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να απαντήσετε στα ερωτήματα:

- α. Ποιοι ήταν οι στόχοι και οι βασικές θέσεις του προγράμματος του Ελευθερίου Βενιζέλου το 1910;
- β. Ποια ήταν η δομή, η οργάνωση και η φυσιογνωμία του βενιζελικού κόμματος;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ο Κρης πολιτικός, ο οποίος εκλέχτηκε χωρίς να συμμετέχει στον προεκλογικό αγώνα, παραιτήθηκε στις 30 Αυγούστου από το αξίωμα του πρωθυπουργού της αυτόνομης Κρήτης και έξι ημέρες αργότερα έφτασε στον Πειραιά. Από το μπαλκόνι του «Grand Hôtel» στην Πλατεία Συντάγματος εκφώνησε στις 5 Σεπτεμβρίου την πασίγνωστη εκείνη προγραμματική ομιλία με την οποία παρουσιάστηκε ως «σημαιοφόρος νέων πολιτικών ιδεών» και όχι ως αρχηγός ενός νέου κόμματος –μόνο στη βουλή θα ιδρύοταν το κόμμα της ανανέωσης, όταν θα βρισκόταν μαζί με ομοφρονούντες. [...] Εντυπωσιάζει αμέσως η κυριαρχία των πλευρών του τεχνικού εκσυγχρονισμού του πολιτικού

συστήματος και η προσπάθεια να σταθεροποιηθεί αυτό το πολιτικό σύστημα μέσω της περιορισμένης εξισορρόπησης των συμφερόντων των μεσαίων και των κατώτερων κοινωνικών ομάδων. [...]

Πολλές μεταρρυθμίσεις θα εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα του επιχειρηματικού κόσμου, όπως κυρίως η μεταρρύθμιση του δικαίου, γιατί το εμπορικό δίκαιο προερχόταν από μια εποχή στην οποία δεν υπήρχαν ούτε ατιμόπλοια ούτε σύγχρονες ασφαλιστικές εταιρείες ούτε ανώνυμες εταιρείες. Ο Βενιζέλος όμως επικρίνοντας το αναποτελεσματικό σύστημα δικαίου, τους πεπαλαιωμένους κανόνες δικαίου και την ελλιπή προστασία του πολίτη από την αδικία, δεν ανταποκρινόταν μόνο στις δικαϊκές προσδοκίες του επιχειρηματικού κόσμου, αλλά εξέφραζε ταυτόχρονα τον κοσμάκη, που σε αντίθεση με τον τραπεζίτη ή τον επιχειρηματία ήταν απροστάτευτος απέναντι στα κακώς κείμενα στη δικαιοσύνη.

Gunnar Hering, Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα 1821-1936, τόμ. Β΄, εκδόσεις ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2004. σ. 780.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Αφού κέρδισε έτσι τον λαό, ο Βενιζέλος ασχολήθηκε με την εξασφάλιση της εμπιστοσύνης του στέμματος. Η σχέση του με τον Γεώργιο έγινε αμέσως φιλική. Ο ρεαλιστής άναξ¹ κατάλαβε ότι ο πραγματιστής Κρητικός δεν έπασχε από ιδεοληψίες ούτε θυσίαζε τους κύριους στόχους του σε ιδεολογικές αντιμοναρχικές αγκυλώσεις. Ίσως κατάλαβε ότι η μέγιστη προτεραιότητα στη ζωή του Βενιζέλου ήταν να οδηγήσει τα οράματα του ελληνικού αλτρωτισμού σε αίσιο πέρας. Όλα τα άλλα, ακόμη και ο εκσυγχρονισμός και η ανόρθωση, εξυπηρετούσαν τον στόχο αυτόν. Η ενότητα κυβέρνησης και θρόνου γινόταν για τον Βενιζέλο πρόσθετο όπλο εθνικής ομοψυχίας, που θα οδηγούσε στις διεκδικήσεις των Βαλκανικών Πολέμων ένα αδιαίρετο έθνος. [...]

¹ άναξ = βασιλιάς

Θάνος Βερέμης, Ελευθέριος Βενιζέλος: Ο οραματιστής του εφικτού, εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2017, σσ. 53, 56.

ΘΕΜΑΔ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να απαντήσετε στο ερώτημα:

Ποιες σημαντικές επενδύσεις έγιναν στις υποδομές της Ελλάδας στη διάρκεια του Μεσοπολέμου, σε ποιους τομείς και ποιες ανάγκες εξυπηρετούσαν αυτές;

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ο ηλεκτρισμός είναι προϊόν μη αποθηκεύσιμο, και γι' αυτό οι εγκαταστάσεις που παρήγαν ρεύμα μόνο για φωτισμό υπολειπορούσαν. Γι' αυτό και το ηλεκτρικό ήταν ακριβό και το ανταγωνίζονταν επιτυχώς άλλα μέσα φωτισμού. Ο συνδυασμός των χρήσεων ήταν δυνατός μόνον στην Αθήνα, λίγο αργότερα και στη Θεσσαλονίκη: εδώ ο πρώτος σταθμός είχε ιδρυθεί το 1899 από την εταιρεία Τροchioδρόμων¹ και Ηλεκτροφωτισμού Θεσσαλονίκης. Και η ηλεκτροδότηση των τροchioδρόμων εγκαινιάστηκε το 1912. Η διάδοση του ηλεκτρισμού στη βιομηχανία, για τεχνικούς και οικονομικούς λόγους, δεν ήταν εύκολη υπόθεση. [...]

Ως τη δεκαετία του 1930, η ηλεκτροκίνηση κατά κανόνα εισαγόταν σταδιακά στα εργοστάσια και προσαρμοζόταν στο υπάρχον σύστημα μετάδοσης με άξονες και τροχαλίες, συνυπάρχοντας με άλλους κινητήρες.

¹ Τροχιόδρομοι = τραμ

Χριστίνα Αγριαντώνη, «Βιομηχανία», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα, εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2009, σ. 271.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Οι εξελίξεις στην ελληνική βιομηχανία που περιγράφηκαν παραπάνω μπορούν να βρουν πολλές ερμηνείες. Είναι όμως παράδοξο το γεγονός ότι ουδείς μέχρι σήμερα έχει ασχοληθεί με τη σημασία που είχε για την ανάπτυξη ή για τα προβλήματα ανάπτυξης της ελληνικής βιομηχανίας το ζήτημα της ενέργειας. Στην πραγματικότητα ένα από τα μεγάλα προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει η ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας ήταν το ενεργειακό και, χωρίς την επίλυσή του, ήταν μάλλον άστοχο να μιλάει κανείς για δυνατότητες σημαντικής βιομηχανικής ανάπτυξης.

Κώστας Π. Κωστής, Ο πλούτος της Ελλάδας: Η ελληνική οικονομία από τους Βαλκανικούς Πολέμους μέχρι σήμερα, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2019, σ. 216-217.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α.** Οργανισμός (1914)
- β.** Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας (1919)
- γ.** Συνθήκη των Σεβρών (28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920).

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις ιστορικές πληροφορίες που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α.** Με τη Γαλλική Επανάσταση και τους Ναπολέοντειους πολέμους, ευνοήθηκε ιδιαίτερα η ελληνική ναυτιλία.
- β.** Ο Δ. Υψηλάντης θέλησε να επιβάλει έναν δικό του «Γενικό Οργανισμό της Πελοποννήσου», για να συγκεντρώσει τη στρατιωτική και την πολιτική εξουσία.
- γ.** Η ικανοποίηση των αιτημάτων των απομάχων του πολέμου ήταν η μόνη σαφής διεκδίκηση στο πλαίσιο του προγράμματος του γαλλικού κόμματος.
- δ.** Ο Ι. Κωλέττης, ως αρχηγός του αγγλικού κόμματος, επέβαλε το 1846/1847 ένα είδος κοινοβουλευτικής δικτατορίας.
- ε.** Με το Σύνταγμα του 1927 εγκαθιδρύθηκε το πολίτευμα της βασιλευομένης δημοκρατίας στην Ελλάδα.

ΘΕΜΑ Β1

Να παρουσιάσετε τις συνθήκες διαμόρφωσης της νομισματικής πολιτικής των φιλοβασιλικών κυβερνήσεων από τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920 έως τη Μικρασιατική καταστροφή.

ΘΕΜΑ Β2

- α.** Ποια ήταν τα αίτια της καθυστέρησης της ανάπτυξης του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα έως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων;
- β.** Πώς διαμορφώθηκε το ελληνικό εργατικό κίνημα, κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

- α.** τους όρους και τον χαρακτήρα της Σύμβασης της Λοζάνης για την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας (30-01-1923).
- β.** τους λόγους, για τους οποίους ο Ε. Βενιζέλος αποδέχθηκε τη συγκεκριμένη Σύμβαση.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Στις 30 Ιανουαρίου 1923, στη Λωζάννη, η Ελλάδα και η Τουρκία υπέγραψαν τη συνθήκη που προέβλεπε την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών ανάμεσα στις δύο χώρες. [...] Το κριτήριο για μια τέτοια ανταλλαγή υπήρξε η θρησκεία. Τουρκόφωνοι ελληνορθόδοξοι και ελληνόφωνοι μουσουλμάνοι βρέθηκαν, παρά τη θέλησή τους, σε χώρες που ήταν ξένες στα ήθη και στη γλώσσα τους. Το σχέδιο σήμαινε ότι 585.000 μουσουλμάνοι θα ανταλλάσσονταν με 1.300.000 χριστιανούς ορθοδόξους.

[...] Ο Βενιζέλος παραδέχτηκε τα ακόλουθα σε μια δήλωση που έκανε σε μια επιτροπή προσφύγων το 1929: «Στην ουσία [η ελληνοτουρκική σύμβαση της Λωζάννης] δεν συνίσταται σε μια συμφωνία για την ανταλλαγή ελληνικών και μουσουλμανικών πληθυσμών και των περιουσιακών τους στοιχείων, αλλά κυρίως σε μια συμφωνία προβλέπουσα την απέλαση του μουσουλμανικού πληθυσμού από την Ελλάδα μετά την εκδίωξη των Ελλήνων από την Τουρκία. Αυτό συνέβη στην πραγματικότητα».

Θάνος Μ. Βερέμης και Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος, Νεότερη Ελλάδα: Μία Ιστορία από το 1821 (μετάφραση: Διονύσης Χουρχούλης), Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015, σσ. 196-197.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Όσο για τον Βενιζέλο, είναι φανερό ότι αποδεχόταν την ιδέα της ανταλλαγής πληθυσμών, πρώτα εθελοντικής (το 1914 με την Τουρκία και το 1919 με τη Βουλγαρία) και τελικά υποχρεωτικής (το 1923 με την Τουρκία) μόνο για να αποτρέψει μία έκβαση ακόμη πιο βλαπτική για τα ελληνικά συμφέροντα: τη μονομερή απογύμνωση και εκδίωξη ή εξόντωση ελληνικών πληθυσμών.

Ειδικά το φθινόπωρο του 1922, η Ελλάδα ήταν εκείνη που είχε άμεση ανάγκη μιάς συμφωνημένης υποχρεωτικής ανταλλαγής. Όχι η Τουρκία. Κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, οι ελληνικοί πληθυσμοί είχαν ήδη εγκαταλείψει το έδαφός της και η ίδια απέκλειε την επιστροφή τους. Μπορούσε να υπολογίζει ότι θα ακολουθούσαν και οι υπόλοιποι. Αντίθετα, στην Ελλάδα παρέμενε σχεδόν μισό εκατομμύριο Τούρκων. Χωρίς συμφωνία υποχρεωτικής ανταλλαγής, ήταν αδύνατο να εκδιωχθούν ώστε να χρησιμεύσουν οι ακίνητες περιουσίες τους για την αποκατάσταση μεγάλου μέρους των Ελλήνων προσφύγων από την Τουρκία (όπως έγινε τελικά).

Γιώργος Θ. Μαυρογορδάτος, Μετά το 1922: Η παράταση του Διχασμού, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2017, σσ. 132-133.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Στις 13 Οκτωβρίου [1922], [...] ο Βενιζέλος είχε τηλεγραφήσει στον Φρίτζχοφ Νάνσεν, ειδικά εντεταλμένο επίτροπο της Κοινωνίας των Εθνών για την παροχή αρωγής στους πρόσφυγες:

«Ο υπουργός των Εσωτερικών της κυβερνήσεως της Αγκυρας δήλωσε, πριν από 15 μέρες, ότι οι Τούρκοι έχουν αποφασίσει να μην ανεχθούν στο εξής την παρουσία των Ελλήνων στα οθωμανικά εδάφη · θα προτείνει λοιπόν στην προσεχή συνδιάσκεψη την υποχρεωτική προσφυγή στην ανταλλαγή των πληθυσμών, ελληνικού και τουρκικού. Η προσέγγιση του χειμώνα θα καταστήσει την επίλυση του προβλήματος της κατοικίας των προσφύγων δυσχερέστερη ακόμη και από εκείνη του ανεφοδιασμού τους. Λαμβάνω το θάρρος να σας παρακαλέσω επίμονα να προβήτε στη λήψη κάθε αναγκαίου μέτρου προκειμένου να επιτευχθεί η έναρξη της μετακινήσεως των πληθυσμών πριν από την υπογραφή της ειρήνης...».

Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, Η ελληνική εξωτερική πολιτική, 1900-1945, Εστία, Αθήνα 2005, σσ. 175-176.

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α.** στο πρόβλημα των τσιφλικιών, που δημιουργήθηκε με την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος (1881).
- β.** στη στάση που τήρησαν οι ελληνικές κυβερνήσεις απέναντι στο πρόβλημα αυτό από το 1881 έως και το 1907.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Στην περίοδο 1881-1895 εμφανίσθηκε στο προσκήνιο της ελληνικής κοινωνίας το πρόβλημα μιάς μεγάλης γαιοκτησίας με κέντρο τις νέοαπελευθερωμένες περιοχές της Θεσσαλίας και της Άρτας. Ως τότε το ελληνικό κράτος είχε καταπολεμήσει με συνέπεια κάθε προσπάθεια για τη συγκρότηση μεγάλης γαιοκτησίας. Όμοια είχε καταπολεμήσει τον κοληγικό τρόπο καλλιέργειας του εδάφους και είχε ευνοήσει τη μικρή ιδιοκτησία και την οικογενειακή παραγωγή. [...] Με την κυβέρνηση ωστόσο Τρικούπη ήταν η πρώτη φορά που το κράτος εμφανίσθηκε να ευνοεί τη συγκρότηση μιάς μεγάλης γαιοκτησίας. Η αιτία της μεταβολής αυτής πρέπει να αναζητηθεί σε ένα εξαιρετικό γεγονός: δικαιούχοι των τσιφλικικών δικαιωμάτων στη Θεσσαλία - Άρτα δεν ήταν πια οι επαρχιακοί προύχοντες και κοτζαμπάσηδες, αλλά οι Έλληνες χρηματιστές της διασποράς. [...] Ο Τρικούπης υποχρεώθηκε να καλύψει πλήρως την επιχείρηση των πλούσιων ομογενών για την τσιφλικοποίηση της Θεσσαλίας, τόσο από νομική και δικαστική άποψη, όσο και από άποψη οικονομικής πολιτικής. Το βασικό επιχείρημα που έπεισε τον Τρικούπη να ακολουθήσει αυτή την πολιτική ήταν η ιδιότητα των νέων αγοραστών των κτημάτων.

Κωνσταντίνος Βεργόπουλος, «Ο ανανεωμένος εθνισμός», στο: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, τόμος ΙΔ', σς. 69-70.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ο Δηλιγιάννης, αντίθετα, αμέσως μετά την προσάρτηση όμως Θεσσαλίας είχε καταθέσει νομοσχέδια για τη χορήγηση γης όμως αγρότες, για τη δημιουργία ταμείων αγροτικής πίστης και για τη ρύθμιση όμως σχέσης μεταξύ τσιφλικάδων και αγροτών, τα οποία όμως προσέκρουαν στην αντίσταση των μεγαλογαιοκτημόνων και των Τρικούπικών.

Gunnar Hering, Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, 1821-1936 (μετάφραση: Θόδωρος Παρασκευόπουλος), ΜΙΕΤ, Αθήνα 2004, τόμος Α', σ. 604.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Η συντηρητική κυβέρνηση Θεοτόκη, ψηφίζοντας το νόμο ΒΧΗ (9 Ιουλίου του 1899) «Περί εξώσεως δυστροπούτων ενοικιαστών», παραχώρησε στους τσιφλικούχους ένα ισχυρό εργαλείο πειθάρχησης των κολίγων. Η συνεχής, όμως, όξυνση των κοινωνικών συγκρούσεων και η ενίσχυση της θέσης των κολίγων και των υποστηρικτών τους ώθησε την επόμενη κυβέρνηση Θεοτόκη να καταθέσει, το 1906, ένα νέο νομοσχέδιο που

περιόριζε και πάλι ουσιαστικά τα δικαιώματα των κολίγων. Παρά ταύτα, και αυτή η συμβιβαστική λύση συνάντησε την αντίδραση των γαιοκτημόνων και εγκαταλείφθηκε.

Σωκράτης Δ. Πετμεζάς, «Αγροτική οικονομία: Τα όρια του μοντέλου αγροτικής ανάπτυξης του 19ου αιώνα», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα: Όψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας, 1900-1940, Εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σ. 214.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. κλήριγκ
- β. αγροτική μεταρρύθμιση
- γ. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής (1923)

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Το 1844 ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος διατύπωσε με σαφήνεια στην Εθνοσυνέλευση τη Μεγάλη Ιδέα.
- β. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι έληξαν με την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών τον Αύγουστο του 1913.
- γ. Το 1915 ο βασιλιάς Κωνσταντίνος προκάλεσε δύο φορές την παραίτηση της κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου.
- δ. Αμέσως μετά την ήττα του ελληνικού στρατού στη μικρασιατική εκστρατεία, επενέβησαν στην πολιτική ζωή της Ελλάδας αξιωματικοί που ηγούνταν στρατιωτικών σωμάτων, τα οποία επέστρεφαν από το μέτωπο.
- ε. Το 1936 ο Ιωάννης Μεταξάς, παρά την άρνηση του βασιλιά, ανέστειλε την ισχύ βασικών άρθρων του Συντάγματος και διέλυσε τη Βουλή.

ΘΕΜΑ Β1

- α. Ποιες ήταν οι απόψεις των πρώτων ελληνικών κομμάτων (αγγλικό, γαλλικό, ρωσικό) για την οικονομική πολιτική της Ελλάδας;
- β. Να παρουσιάσετε τις εκλογικές αναμετρήσεις μετά την παραίτηση της κυβέρνησης Δραγούμη (6 Οκτωβρίου 1910) έως και τον Μάρτιο του 1912.

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφέρετε τα χαρακτηριστικά του ραλλικού κόμματος.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε την εξέλιξη της ελληνικής ναυτιλίας από το 1840 έως και τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Αριθμός πλοίων υπό ελληνική σημαία, 1855-1914

Έτος	Ιστιοφόρα	Ατμόπλοια
1855	1.525	0

1858	1.254	0
1874	1.518	20
1887	859	82
1896	718	127
1914	78	407

Γ.Β. Δερτιλής, Ιστορία του Ελληνικού Κράτους, 1830-1920, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2017, σ. 110.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Κατά την περίοδο 1830-1860 η ελληνική ναυτιλία ανασυγκροτείται από τα δεινά του Αγώνα της Ανεξαρτησίας και αναπτύσσεται με ταχύτατους ρυθμούς στη βάση της τεχνογνωσίας, των κεφαλαίων και της εμπειρίας που ήδη διαθέτει. [...] Υπολογίστηκε ότι το 1870 τα [...] ποντοπόρα πλοία ελληνικής ιδιοκτησίας είχαν σχεδόν όλα κατασκευαστεί στα νησιά και τα λιμάνια του Αιγαίου και του Ιονίου Πελάγους. Η πρώτη αυτή περίοδος έχει αποκληθεί χιώτικη φάση, εξαιτίας του μείζονος ρόλου που έπαιξαν οι χιώτες επιχειρηματίες στις εμποροναυτιλιακές επιχειρήσεις. Είναι πράγματι η εποχή της ενδυνάμωσης των επιχειρηματικών οίκων των Ράλλη, Ροδοκανάκη, Πετροκόκκινου, Σκυλίτση κ.ά., οι οποίοι θα αναπτυχθούν σε διεθνή κλίμακα συνδυάζοντας τις εμπορικές, τις πιστωτικές και τις ναυτιλιακές δραστηριότητες.

Κώστας Κωστής, «Τα κακομαθημένα παιδιά της ιστορίας»: Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους, 18ος-21ος αιώνας, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2015, σ. 401-402.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Η ανάπτυξη του ελληνικού ατμοκίνητου στόλου συνέπεσε με την έξοδο της παγκόσμιας οικονομίας από τη μεγάλη ύφεση των ετών 1873 -1896. Μια θεαματική αύξηση σημειώθηκε [...] το 1899-1902, περίοδος που σύμφωνα με τους παλαιότερους ιστορικούς σήμανε την αρχή μιας νέας περιόδου της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας. Σε μια περίοδο μακροπρόθεσμης ανοδικής τάσης του διεθνούς εμπορίου και των μεταφορών, μια ξαφνική πρόσθετη ζήτηση χωρητικότητας [...] δεν μπόρεσε να καλυφθεί από τα αργούντα πλοία¹ και προκάλεσε απότομη άνοδο του επιπέδου των ναύλων. Οι πλοιοκτήτες που διέθεταν την κατάλληλη υποδομή στράφηκαν στις επικερδέστερες διαδρομές, αφήνοντας το πεδίο ελεύθερο στους Έλληνες εφοπλιστές, σε διαδρομές με χαμηλότερους ναύλους, όπως η Μαύρη Θάλασσα και η Μεσόγειος.

¹ αργούντα πλοία: τα πλοία που δεν συμμετείχαν σε ναυτικές δραστηριότητες

Χρήστος Χατζηιωσήφ, «Η μελ επόκ του κεφαλαίου: Από την επιβολή του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου μέχρι την κατάρρευση του προπολεμικού διεθνούς οικονομικού συστήματος» στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα: Όψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας, 1900 -1940, Εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σ. 245

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε στον τρόπο με τον οποίο οργανώθηκε η διαδικασία αποζημίωσης των ανταλλαξίμων, μετά την υπογραφή της Σύμβασης για την ανταλλαγή των πληθυσμών.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Οι οριστικές εκτιμήσεις έπαιρναν βέβαια πολύ χρόνο για να γίνουν, και στο μεταξύ οι πιέσεις για την πληρωμή αποζημιώσεων αυξάνονταν και έγιναν εξαιρετικά έντονες όσο πλησίαζαν οι εκλογές του 1926. Ο Εμμανουήλ Τσουδερός, στέλεχος των Φιλελευθέρων την εποχή εκείνη, πρότεινε να δοθεί μια προσωρινή αποζημίωση στους δικαιούχους ανταλλάξιμους με ομολογίες που θα είχαν την εγγύηση του κράτους, και ως κάλυμμα τα αστικά, κατά βάση, κτήματα των ανταλλάξιμων μουσουλμάνων. Με τη σταδιακή εκποίηση των κτημάτων αυτών θα μπορούσε να αποσβεσθεί το δάνειο.

Η Εθνική Τράπεζα ανέλαβε τη διαχείριση και εκποίηση αυτών των κτημάτων προκειμένου να χορηγήσει αποζημιώσεις στους δικαιούχους από το προϊόν των πωλήσεων, αλλά και από τα εισοδήματα που παρήγγαν τα ακίνητα αυτά. Προκειμένου δε να καταβληθούν όσο το δυνατόν ταχύτερα οι αποζημιώσεις αυτές, παραχωρήθηκε στην Εθνική Τράπεζα το δικαίωμα έκδοσης ανωνύμων ομολογιών, εγγυημένων από το δημόσιο, οι οποίες μπορούσαν να αντιπροσωπεύουν τα τρία τέταρτα της αξίας των κτημάτων που είχαν περιέλθει στην Εθνική Τράπεζα. Με βάση αυτό το σχήμα εκδόθηκε το πρώτο δάνειο των ανταλλαξίμων και στη συνέχεια ακολούθησαν άλλα δύο. Οι πρώτες αποζημιώσεις δόθηκαν, προς μεγάλη ανακούφιση των βενιζελικών, λίγο πριν τις εκλογές του 1926.

Κώστας Κωστής, Ο πλούτος της Ελλάδας: Η ελληνική οικονομία από τους Βαλκανικούς Πολέμους μέχρι σήμερα, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2018, σ. 126.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η διαδικασία των προσφυγικών αποζημιώσεων παρατάθηκε με χαοτικό τρόπο σ' όλη τη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Από τους δικαιούχους, πολλοί δεν υπέβαλαν δήλωση ή έχασαν διαδοχικές προθεσμίες. Η εκτίμηση των χαμένων περιουσιών έδωσε λαβή σε καταχρήσεις και απάτες μεγάλων διαστάσεων. Επιπλέον, τα μετρητά που εισπράχθηκαν εξανεμίστηκαν γρήγορα για την κάλυψη πιεστικών βιοτικών αναγκών, ενώ και οι ομολογίες άλλαξαν χέρια και υποτιμήθηκαν. Γενικά, μόνο μία μειοψηφία των προσφύγων μπορεί να θεωρηθεί ότι έλαβε ικανοποιητική ή και υπερβολική αποζημίωση.

Γιώργος Θ. Μαυρογορδάτος, Μετά το 1922: Η παράταση του διχασμού, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2018, σ. 165.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. κλήρικ
- β. αγροτική μεταρρύθμιση
- γ. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής (1923)

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Το 1844 ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος διατύπωσε με σαφήνεια στην Εθνοσυνέλευση τη Μεγάλη Ιδέα.
- β. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι έληξαν με την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών τον Αύγουστο του 1913.
- γ. Το 1915 ο βασιλιάς Κωνσταντίνος προκάλεσε δύο φορές την παραίτηση της κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου.
- δ. Αμέσως μετά την ήττα του ελληνικού στρατού στη μικρασιατική εκστρατεία, επενέβησαν στην πολιτική ζωή της Ελλάδας αξιωματικοί που ηγούνταν στρατιωτικών σωμάτων, τα οποία επέστρεφαν από το μέτωπο.
- ε. Το 1936 ο Ιωάννης Μεταξάς, παρά την άρνηση του βασιλιά, ανέστειλε την ισχύ βασικών άρθρων του Συντάγματος και διέλυσε τη Βουλή.

ΘΕΜΑ Β1

Ποιες κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες συμμετείχαν στην επανάσταση του 1862 και ποια ήταν η έκβαση αυτής;

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφέρετε τα χαρακτηριστικά του ραλλικού κόμματος.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε την εξέλιξη της ελληνικής ναυτιλίας από το 1840 έως και τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Αριθμός πλοίων υπό ελληνική σημαία, 1855-1914

Έτος	Ιστιοφόρα	Ατμόπλοια
1855	1.525	0
1858	1.254	0
1874	1.518	20

1887	859	82
1896	718	127
1914	78	407

Γ.Β. Δερτιλής, Ιστορία του Ελληνικού Κράτους, 1830-1920, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2017, σ. 110.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Κατά την περίοδο 1830-1860 η ελληνική ναυτιλία ανασυγκροτείται από τα δεινά του Αγώνα της Ανεξαρτησίας και αναπτύσσεται με ταχύτατους ρυθμούς στη βάση της τεχνογνωσίας, των κεφαλαίων και της εμπειρίας που ήδη διαθέτει. [...] Υπολογίστηκε ότι το 1870 τα [...] ποντοπόρα πλοία ελληνικής ιδιοκτησίας είχαν σχεδόν όλα κατασκευαστεί στα νησιά και τα λιμάνια του Αιγαίου και του Ιονίου Πελάγους. Η πρώτη αυτή περίοδος έχει αποκληθεί χιώτικη φάση, εξαιτίας του μείζονος ρόλου που έπαιξαν οι χιώτες επιχειρηματίες στις εμποροναυτιλιακές επιχειρήσεις. Είναι πράγματι η εποχή της ενδυνάμωσης των επιχειρηματικών οίκων των Ράλλη, Ροδοκανάκη, Πετροκόκκινου, Σκυλίτση κ.ά., οι οποίοι θα αναπτυχθούν σε διεθνή κλίμακα συνδυάζοντας τις εμπορικές, τις πιστωτικές και τις ναυτιλιακές δραστηριότητες.

Κώστας Κωστής, «Τα κακομαθημένα παιδιά της ιστορίας»: Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους, 18ος-21ος αιώνας, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2015, σ. 401-402.

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να αναφερθείτε στον τρόπο με τον οποίο οργανώθηκε η διαδικασία αποζημίωσης των ανταλλαξίμων, μετά την υπογραφή της Σύμβασης για την ανταλλαγή των πληθυσμών.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Οι οριστικές εκτιμήσεις έπαιρναν βέβαια πολύ χρόνο για να γίνουν, και στο μεταξύ οι πιέσεις για την πληρωμή αποζημιώσεων αυξάνονταν και έγιναν εξαιρετικά έντονες όσο πλησίαζαν οι εκλογές του 1926. Ο Εμμανουήλ Τσουδερός, στέλεχος των Φιλελευθέρων την εποχή εκείνη, πρότεινε να δοθεί μια προσωρινή αποζημίωση στους δικαιούχους ανταλλάξιμους με ομολογίες που θα είχαν την εγγύηση του κράτους, και ως κάλυμμα τα αστικά, κατά βάση, κτήματα των ανταλλάξιμων μουσουλμάνων. Με τη σταδιακή εκποίηση των κτημάτων αυτών θα μπορούσε να αποσβεσθεί το δάνειο.

Η Εθνική Τράπεζα ανέλαβε τη διαχείριση και εκποίηση αυτών των κτημάτων προκειμένου να χορηγήσει αποζημιώσεις στους δικαιούχους από το προϊόν των πωλήσεων, αλλά και από τα εισοδήματα που παρήγαν τα ακίνητα αυτά. Προκειμένου δε να καταβληθούν όσο το δυνατόν ταχύτερα οι αποζημιώσεις αυτές, παραχωρήθηκε στην Εθνική Τράπεζα το δικαίωμα έκδοσης ανωνύμων ομολογιών, εγγυημένων από το δημόσιο, οι οποίες μπορούσαν να αντιπροσωπεύουν τα τρία τέταρτα της αξίας των κτημάτων που είχαν περιέλθει στην Εθνική Τράπεζα. Με βάση αυτό το σχήμα εκδόθηκε το πρώτο δάνειο των ανταλλαξίμων και στη συνέχεια ακολούθησαν άλλα δύο. Οι πρώτες αποζημιώσεις δόθηκαν, προς μεγάλη ανακούφιση των βενιζελικών, λίγο πριν τις εκλογές του 1926.

Κώστας Κωστής, Ο πλούτος της Ελλάδας: Η ελληνική οικονομία από τους Βαλκανικούς Πολέμους μέχρι σήμερα, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2018, σ. 126.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Φροντιστήριο της Τραπεζούντας
- β. Κοινοβουλευτική ομάδα των Ιαπώνων
- γ. Εθνικόν Κομιτάτον

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Το μεγαλύτερο μέρος του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας, τον πρώτο αιώνα της ανεξαρτησίας της, αφορούσε γεωργικά προϊόντα.
- β. Στο χώρο της έγγειας ιδιοκτησίας το οθωμανικό δίκαιο δεν διέφερε από το βυζαντινορωμαϊκό που υιοθέτησε το ελληνικό κράτος.
- γ. Το έργο της διάνοιξης της διώρυγας της Κορίνθου ξεκίνησε το 1881 από μια υπερβολικά αισιόδοξη αμερικανική εταιρεία.
- δ. Το κόστος των Βαλκανικών πολέμων ήταν σημαντικό, δεν κλόνισε όμως την εθνική οικονομία, όπως συνέβαινε με τις στρατιωτικές κινητοποιήσεις του 19ου αιώνα.
- ε. Η Τράπεζα της Ελλάδος πολύ γρήγορα, μετά τη λειτουργία της, πέτυχε σταθερές ισοτιμίες της δραχμής με τα ξένα νομίσματα.

ΘΕΜΑ Β1

Ποιοι ήταν οι στόχοι του εκσυγχρονιστικού προγράμματος του τρικουπικού κόμματος και ποιες προσπάθειες έγιναν για την υλοποίησή του;

ΘΕΜΑ Β2

Για ποιους λόγους η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) κατά την αποκατάσταση των προσφύγων έδωσε προτεραιότητα:

- α. στην ανάπτυξη της γεωργίας;
- β. στην εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία και στη Δυτική Θράκη;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Πώς αντιμετωπίστηκαν οι πρώτες στοιχειώδεις και πιεστικές ανάγκες των προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής, μετά την άφιξή τους στην Ελλάδα; Να απαντήσετε συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Το φθινόπωρο του 1922 όλοι οι δημόσιοι χώροι της Αθήνας και του Πειραιά είχαν «καταληφθεί» από πρόσφυγες. Κεντρικές πλατείες και δρόμοι, δημόσιες υπηρεσίες, θέατρα, ξενοδοχεία, δημόσια λουτρά, αποθήκες και υπόστεγα «στέγαζαν» χιλιάδες ανθρώπους.

Τον Σεπτέμβριο του 1922, το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας εξέδωσε απόφαση σύμφωνα με την οποία επιτρεπόταν η τοποθέτηση κλινών στους διαδρόμους των ξενοδοχείων. [...]

Στις αρχές Δεκεμβρίου του 1922, σύμφωνα με ανακοίνωση του γραφείου του δημάρχου Αθηνών, περίπου 70.000 πρόσφυγες διέμεναν σε 130 πρόχειρους καταυλισμούς διάσπαρτους σε ολόκληρη την πόλη. Η δημοτική αρχή επιδόθηκε σε έναν αγώνα με το χρόνο για να καθαρίσει και να διαμορφώσει κατάλληλα χώρους στους οποίους θα μπορούσαν να δι αμείνουν προσωρινά οι πρόσφυγες. [...]

Χαρακτηριστική της κατάστασης που αντιμετώπιζαν οι πρόσφυγες μετά την αποβίβασή τους στο λιμάνι του Πειραιά είναι η εικόνα που καταγράφεται από την Τασία Χρυσάφη-Ακερμανίδη, ένα από τα παιδιά που γεννήθηκαν πάνω στα πλοία κατά τη διάρκεια μεταφοράς των προσφύγων στην Ελλάδα. [...]

Μετά από περιπλάνηση αρκετών ημερών, η οικογένεια Ακερμανίδη βρήκε στέγη με τη βοήθεια μιας γυναίκας που έμενε στη συνοικία της Γαργαρέττας κάτω από την Ακρόπολη. Ο μοναδικός χώρος που μπορούσε να τους προσφέρει ήταν ένα κοτέτσι στην αυλή του σπιτιού της. Αφού πρώτα έσφαξε τη μοναδική κότα που είχε και ασβέστωσε καλά το χώρο, το κοτέτσι αποτέλεσε το πρώτο «σπίτι» της οικογένειας Ακερμανίδη για έναν τουλάχιστον μήνα μετά την άφιξή της στην Αθήνα.

Μενέλαος Χαραλαμπίδης, «Πρόσφυγες και γηγενείς στη μεταπολεμική Αθήνα. Πτυχές μιας δύσκολης συνύπαρξης», στο: Αρτ. Ψαρομήλιγκος και Βασιλική Λάζου (επιμ.), Ιστορία της Μικράς Ασίας, Αθήνα 2011, σσ. 9-11 (διασκευή).

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

«Βλέπετε εκεί;», μας λέει ο βαρκάρης. «Είναι η εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Εκεί έχουν μαζευτεί πολλοί πρόσφυγες. Πηγαίνετε κι εσείς».

Πράγματι, προχωράμε και φτάνουμε στην εκκλησία. Η εκκλησία ήταν γεμάτη από κόσμο. [...] Κάποια στιγμή, μετά από ώρες, που μου φάνηκαν αιώνες, ξημέρωσε, και με τις πρώτες χλομές ακτίνες του ήλιου κινήσαμε να βρούμε το σπίτι του συγγενή μας, του Γιάννη του Σιδέρη. Ξέραμε πως έμενε στην οδό Ευκλείας 6. Τυχεροί μέσα στα τόσα που μας συνέβαιναν, βρήκαμε το δρόμο πολύ κοντά στην εκκλησία όπου είχαμε διανυκτερεύσει. Χτυπάω την πόρτα του σπιτιού που μας δείχνανε. Μου άνοιξαν κάποιοι άνθρωποι, ανοικιαστές κι αυτοί στο ίδιο κτίριο. Τότε στην Ελλάδα η φτώχεια ήταν μεγάλη. Πέντε έξι οικογένειες νοίκιαζαν ένα σπίτι και είχαν κοινή κουζίνα. Μας καλοδέχτηκαν οι άνθρωποι κι έστειλαν να ειδοποιήσουν το θείο μου το Γιάννη. Όλοι μ'άς φρόντισαν και μας έβαλαν να φάμε κι εμείς τους ρωτούσαμε αν είχαν δει τους δικούς μας.

Φιλώ Χαϊδεμένου, Τρεις αιώνες, μια ζωή, Αθήνα 2005, σ. 146.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Η μεγάλη έξοδος των χριστιανών από τη Μικρά Ασία είχε ξεκινήσει. [...] Οι γυναίκες και τα παιδιά χωρίστηκαν από τους άντρες τους, στριμώχτηκαν στα πλοία και διαπεραιώθηκαν στον Πειραιά ή στη Θεσσαλονίκη. Έφτασαν, καθώς σημειώνουν όλοι οι παρατηρητές, χωρίς καμία βούληση. Πέρασαν μήνες στα αυτοσχέδια

προσφυγικά στρατόπεδα, όπου ζούσαν κάτω από σκηνές, στον περίβολο του ναού του Ολυμπίου Διός στην Αθήνα, και σε άλλα στρατόπεδα, ενώ φιλόνηθοι εθελοντές τους εφοδίαζαν με σούπα, ψωμί και κουβέρτες, ώσπου να βρουν τη θέληση να σταθούν ξανά στα πόδια τους.

Michael Llewellyn Smith, Το όραμα της Ιωνίας: Η Ελλάδα στη Μικρά Ασία, 1919 -1922 (μτφρ. Λίνα Κάσδαγλη), Αθήνα 2002, σσ. 550-551.

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

- α.** τα πολιτικά γεγονότα στην Κρήτη από τις 18 Μαρτίου 1901 μέχρι και την προκήρυξη εκλογών στο τέλος του 1904 και
- β.** τη στάση της αντιπολίτευσης στην εξαγγελία των εκλογών και τους σκοπούς της σύμφωνα και με την προκήρυξή της.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ο Βενιζέλος απολύθηκε από τον [Υπάτο Αρμοστή] Γεώργιο και μέσα από απανωτά δημοσιεύματα στην εφημερίδα Κήρυξ των Χανίων εξήγησε τη στάση του και απάντησε στα αθηναϊκά δημοσιεύματα που τον κατηγορούσαν. [...] Στο προσωπικό του σημειωματάριο ο Βενιζέλος αναφέρεται στους λόγους της απόλυσής του από τον πρίγκιπα, θεωρώντας την ως μία πράξη επίρριψης ευθυνών στο πρόσωπό του από τον Αρμοστή, λόγω της αναποτελεσματικότητας του τελευταίου και σε μία προσπάθεια να δικαιολογήσει τη στασιμότητα και το αδιέξοδο στο οποίο είχε φτάσει το Κρητικό Ζήτημα. Χαρακτηριστικά ανέφερε: «[...] Ο πρίγκιψ εξεμάνη ακολούθως εναντίον μου, διότι περιέπιπτεν από αποτυχίας εις αποτυχίαν [...] και έπρεπε να ευρεθή ο αποδιοπομπαίος τράγος [...]».

Εμμανουήλ Γ. Χαλκιαδάκης, «Η επανάσταση του Θερίσου ως εσωτερικό ζήτημα: η προσωπική διάσταση πρίγκιπα Γεωργίου-Ελευθερίου Βενιζέλου», στο: Γιώργης Μανουσάκης και Βάλια Βαρουχάκη (επιμ.), Θερίσσιον 1905. 100 χρόνια. Συνέδριο υπό την αιγίδα της Βουλής των Ελλήνων, Χανιά, 3-5 Μαρτίου 2005, Πρακτικά, Χανιά 2009, σ. 27.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η αδυναμία της [Αρμοστείας] να προωθήσει το ενωτικό αίτημα προς τη λύση του, διέυρνε με την πάροδο του χρόνου τις αντιδράσεις και ενίσχυσε την αντιπολιτευτική κίνηση. Ο Βενιζέλος, πολιτικά απομονωμένος μετά την απόλυση και εγκατάλειψη του προγράμματός του, τον Απρίλιο του 1901, εξέφρασε πρώτος την αντιπολιτευτική αντίδραση και πέτυχε να συσπειρώσει κάτω από το πρόγραμμά του το σύνολο των αντιπολιτευτικών δυνάμεων. Η άρνηση του πρίγκιπα Γεωργίου να αποδεχθεί οποιοδήποτε διάλογο με την αντιπολιτευτική μερίδα και η συστηματική υπονόμευση κάθε συμβιβαστικής πρωτοβουλίας έθεσε σε δοκιμασία την εσωτερική ενότητα του κρητικού λαού.

Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, «Η Κρητική Πολιτεία από το 1899», στο: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΔ΄, Αθήνα 1977, σ. 208 (διασκευή).

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

«Οι υπογεγραμμένοι, αποτελούντες την ηνωμένην εν Κρήτη αντιπολίτευσιν, συνελθόντες εν Χανίοις τη 26η Φεβρουαρίου 1905, αποσκοπούντες εις την εκπλήρωσιν του Εθνικού Προγράμματος, αποφασίζομεν: α) Πρώτον και κύριον μέλημα ημών έστω η επίτευξις του από αιώνων επιδιωκομένου σκοπού της ενώσεως της Κρήτης μετά της ελευθέρας Ελλάδος. β) Αδυνάτου αποβαίνοντος του σκοπού τούτου, θέλομεν επιδιώξει την πολιτικήν προσέγγισιν της πατρίδος προς την ελευθέραν Ελλάδα, μεταβαλλομένης από διεθνούς απόψεως της σημερινής καταστάσεως. γ) Μη εκπληρουμένου μηδέ του σκοπού τούτου θέλομεν επιδιώξει την αναθεώρησιν του ημετέρου συντάγματος κατά το πρότυπον του ελληνικού, όπως απαλλαγή ο τόπος του δεσποτισμού. Του προγράμματος τούτου την πραγμάτωσιν θέλομεν επιδιώξει και δι' ενόπλων λαϊκών συναθροίσεων. Εν ταις ενεργείαις ημών δεν θέλομεν επιδιώξει προσωπικήν μεταβολήν, αλλ' επελθούσης τοιαύτης θέλομεν αποκρούσει παντί σθένει και διά των όπλων έτι πάντα μη Έλληνα κυβερνήτην».

«Η προκήρυξις της αντιπολίτευσης», 26 Φεβρουαρίου 1905.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Εθνικές γαίες
- β. Επανάσταση του 1862
- γ. Εκλεκτικοί

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Η Τραπεζούντα αποτελούσε το σταυροδρόμι της εμπορικής κίνησης μεταξύ Δύσης και Ανατολής μέχρι το 1869 που ολοκληρώθηκε η διάνοιξη της Διώρυγας του Σουέζ.
- β. Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας είχε ιδρύσει το 1682 ο εκπρόσωπος των Ελλήνων της διασποράς Κ. Κωνσταντινίδης.
- γ. Η δίχρονη προεδρία του μητροπολίτη Χρυσανθου στην Τραπεζούντα (1916-1918) ήταν ένα αληθινό διάλειμμα δημοκρατίας και αρμονικής συμβίωσης χριστιανών και μουσουλμάνων.
- δ. Το πρώτο παγκόσμιο Παν-ποντιακό Συνέδριο οργανώθηκε στη Μασσαλία τον Φεβρουάριο του 1918.
- ε. Στις 10 Μαρτίου του 1921 ο μητροπολίτης Τραπεζούντας Χρυσανθος πρότεινε στον υπουργό εξωτερικών Μπαλτατζή συνεργασία με τους Κούρδους και τους Αρμένιους εναντίον του κινήματος του Κεμάλ.

ΘΕΜΑ Β1

Τι προέβλεπε η Συμφωνία της Άγκυρας (1930) και με ποιες διπλωματικές πράξεις αυτή ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο του ίδιου έτους;

ΘΕΜΑ Β2

- α. Ποιο ήταν το έργο της Διεθνούς Επιτροπής που ήλθε στην Κρήτη τον Φεβρουάριο του 1906;
- β. Πώς το οριστικό κείμενο των μεταρρυθμίσεων της Διεθνούς Επιτροπής υλοποιήθηκε κατά την περίοδο της αρμοστείας του Αλέξανδρου Ζαΐμη;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε

- α. στη μεταλλευτική δραστηριότητα των ορυχείων του Λαυρίου μετά το 1866 και
- β. στα άλλα είδη εκμετάλλευσης ορυκτού πλούτου που αποτέλεσαν πηγή σημαντικών δημόσιων εσόδων κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Η Εταιρεία του Λαυρίου είχε ιδρυθεί με πρωτοβουλία του ιταλού επιχειρηματία Τζοβάνι Μπαττίστα Σερπιέρι (Giovani Battista Serpieri). Η σύνθεση του ιδρυτικού κεφαλαίου είναι πολύ ενδιαφέρουσα: εκτός του Σερπιέρι, συμμετείχαν ο γνωστός γάλλος επιχειρηματίας της Μασσαλίας Ιλαρίων Ρου (Hilarion Roux), ένας ακόμη αλλοδαπός, άγνωστης ταυτότητας, και οι Ροδοκανάκηδες της Μασσαλίας. [...]

Ο Ρου και ο Σερπιέρι ήταν ίσως οι μόνοι που γνώριζαν, κατά προσέγγιση, την πραγματική αξία του μεταλλείου τους. Ήταν μεγάλη επειδή η επιχείρηση απέδιδε υψηλά κέρδη. Δεν ήταν ο πακτωλός που παρίσταναν οι φήμες στην Ελλάδα και το εξωτερικό. [...]

Το αρχικό κεφάλαιο της εταιρείας, το 1863, ήταν σχετικά χαμηλό, μισό εκατομμύριο φράγκα. Ήταν χαμηλό σε σύγκριση με την αξία που θα αποκτούσε σύντομα η εταιρεία. Αλλά ήταν σημαντικό για την εποχή. Αντιστοιχούσε στο 2,3% περίπου των φορολογικών εσόδων του 1864. Εκτός από την εξόρυξη μεταλλεύματος από τις στοές, η εταιρεία έδωσε προτεραιότητα, όπως ήταν λογικό, στην χαμηλού κόστους αξιοποίηση των αρχαίων καταλοίπων. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1867, το κατατεθειμένο κεφάλαιό της είχε επταπλασιαστεί: ανερχόταν περίπου σε 3.500.000.

Γ. Β. Δερτιλής, Ιστορία του Ελληνικού Κράτους, 1830-1920, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2017, σ. 509-510.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Από τον ορυκτό πλούτο της χώρας είχε αξιοποιηθεί ως τα μέσα του αιώνα κυρίως η σμύριδα της Νάξου, που αποτελούσε εξαγωγικό προϊόν. [...] Άλλο εξαγωγικό ορυκτό ήταν η θηραϊκή γη, που απέφερε τον ίδιο χρόνο 141.354 δρχ.

Αμέσως μετά τη σμύριδα άλλο εκμεταλλεύσιμο υλικό ήταν ο λιγνίτης. Αν και είχε εντοπισθεί στο Μαρκόπουλο Αττικής από παλιά η ύπαρξη στρωμάτων του, τελικά μόνο τα κοιτάσματα της Κύμης ήταν ικανοποιητικά από άποψη εκμεταλλεύσεως. [...]

Μιά σειρά άλλων ορυκτών, όπως οι γύψοι της Μήλου, κυρίως όμως τα μάρμαρα της Πεντέλης, της Πάρου, της Τήνου, της Ελευσίνας και του Ταυγέτου δεν πρόσφεραν ακόμα αξιόλογο οικονομικό ενδιαφέρον. Για την προώθηση όμως της αξιοποίησεως του ορυκτού πλούτου της χώρας είχαν γίνει τότε ειδικές μελέτες.

Οδυσσεύς Δημητρακόπουλος, «Στροφή της κυβερνητικής πολιτικής προς την εσωτερική ανάπτυξη της χώρας», στο: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, τ. ΙΓ', σ. 180.

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε τις συνέπειες του Κριμαϊκού πολέμου (1853-1856)

- α.** στις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού της χώρας και ιδιαίτερα των προσφύγων της Αθήνας και
- β.** στην παρακμή των «ξενικών» κομμάτων.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Την αγανάκτηση του λαού την αύξησε σε μεγάλο βαθμό και η εμφάνιση της χολέρας, που την μετέφεραν τα γαλλικά στρατεύματα από τη Βάρνα και εκδηλώθηκε πρώτα στις δυνάμεις Κατοχής του Πειραιά. Επειδή μάλιστα οι αρχές Κατοχής δεν επέτρεψαν τότε την τήρηση των απαραίτητων αυστηρών υγειονομικών μέτρων, η επιδημία διαδόθηκε γρήγορα στην Αθήνα και επί πέντε μήνες λυμαινόταν την πρωτεύουσα. Η χολέρα προκάλεσε το θάνατο 3.000 περίπου ατόμων, του 1/10 δηλαδή του πληθυσμού της πρωτεύουσας που δεν ξεπερνούσε τις 30.000 κατοίκους. Ο Νοέμβριος του 1854, κατά τον οποίο πέθαναν 800 τουλάχιστον άτομα, υπήρξε ο χειρότερος μήνας. Η επιδημία έπληξε ιδιαίτερα το μεσημβρινό τμήμα της πόλεως, όπου κατοικούσαν πολλοί μαζί και κάτω από άθλιες συνθήκες, πρόσφυγες, διωγμένοι από τις τουρκοκρατούμενες ελληνικές περιοχές μετά τη διακοπή των ελληνοτουρκικών σχέσεων. [...]

Η συνθήκη των Παρισίων της 18/30 Μαρτίου 1856 έθεσε και τυπικά τέρμα στον [Κριμαϊκό] πόλεμο, αλλά από την ελληνική πρωτεύουσα οι δυνάμεις Κατοχής αποχώρησαν μόνο το Φεβρουάριο του επόμενου έτους, έπειτα από συνολική παραμονή δύο ετών και οκτώ μηνών. [...]

Με την πικρή αυτή εμπειρία διαλύθηκε ακόμη ο μύθος περί ευρωπαϊκού και ειδικότερα περί αγγλικού φιλελληνισμού, καθώς και η πολιτική τοποθέτηση των Ελλήνων σε κόμματα προσανατολισμένα προς την πολιτική των τριών μεγάλων Δυνάμεων («αγγλικό», «γαλλικό» και «ρωσικό»).

Στέφανος Παπαδόπουλος, «Ο Κριμαϊκός Πόλεμος και ο Ελληνισμός» στο: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, τ. ΙΓ', σ. 165-167.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Μετά την έναρξη του Κριμαϊκού πολέμου [...] οι σύμμαχοι, για να αποτρέψουν ελληνική επίθεση και τον αναγκαστικό σε αυτή την περίπτωση κίνδυνο των γαλλοβρετανικών οδών ανεφοδιασμού στο Αιγαίο [...] κατέλαβαν στις 13/25 Μαΐου 1854 το λιμάνι του Πειραιά και απέκλεισαν τη Χαλκίδα, την Πάτρα, το Ναύπλιο, τη Σύρο, το Βόλο, τις Σπέτσες και την Ύδρα, προκαλώντας έτσι δυσκολίες στην τροφοδοσία και άνοδο των τιμών. Αποσύρθηκαν μόλις ένα χρόνο μετά την ειρήνη των Παρισίων. [...]

Με αυτές τις προϋποθέσεις όλα τα πρότυπα έχαναν την αξιοπιστία και την ελκυστικότητά τους, και το Αγγλικό όπως και το Γαλλικό Κόμμα [...] έχαναν την εμπιστοσύνη των οπαδών τους. Οι διαμαρτυρίες για την πολιτική τους μόνο με αυτό το υπόβαθρο αποκτούσαν σημασία.

Παρόλο που το Ρωσικό Κόμμα επωφελούνταν από τη μείωση του κύρους της Αγγλίας, τα βλέμματα των οπαδών του προς τη Ρωσία έχαναν τη βεβαιότητά τους.

Gunnar Hering, Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, 1821-1936, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2004, σ. 312-317 (διασκευή).

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Εθνικές γαίες
- β. Επανάσταση του 1862
- γ. Εκλεκτικοί

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Η Τραπεζούντα αποτελούσε το σταυροδρόμι της εμπορικής κίνησης μεταξύ Δύσης και Ανατολής μέχρι το 1869 που ολοκληρώθηκε η διάνοιξη της Διώρυγας του Σουέζ.
- β. Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας είχε ιδρύσει το 1682 ο εκπρόσωπος των Ελλήνων της διασποράς Κ. Κωνσταντινίδης.
- γ. Η δίχρονη προεδρία του μητροπολίτη Χρυσανθου στην Τραπεζούντα (1916-1918) ήταν ένα αληθινό διάλειμμα δημοκρατίας και αρμονικής συμβίωσης χριστιανών και μουσουλμάνων.
- δ. Το πρώτο παγκόσμιο Παν-ποντιακό Συνέδριο οργανώθηκε στη Μασσαλία τον Φεβρουάριο του 1918.
- ε. Στις 10 Μαρτίου του 1921 ο μητροπολίτης Τραπεζούντας Χρυσανθος πρότεινε στον υπουργό εξωτερικών Μπαλατατζή συνεργασία με τους Κούρδους και τους Αρμένιους εναντίον του κινήματος του Κεμάλ.

ΘΕΜΑ Β1

Τι προέβλεπε η Συμφωνία της Άγκυρας (1930) και με ποιες διπλωματικές πράξεις αυτή ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο του ίδιου έτους;

ΘΕΜΑ Β2

Ποιο ήταν το έργο της πρώτης κυβέρνησης της Κρητικής Πολιτείας;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε

- α. στη μεταλλευτική δραστηριότητα των ορυχείων του Λαυρίου μετά το 1866 και
- β. στα άλλα είδη εκμετάλλευσης ορυκτού πλούτου που αποτέλεσαν πηγή σημαντικών δημόσιων εσόδων κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Η Εταιρεία του Λαυρίου είχε ιδρυθεί με πρωτοβουλία του ιταλού επιχειρηματία Τζοβάνι Μπαττίστα Σερπιέρι (Giovani Battista Serpieri). Η σύνθεση του ιδρυτικού κεφαλαίου είναι πολύ ενδιαφέρουσα: εκτός του Σερπιέρι,

συμμετείχαν ο γνωστός γάλλος επιχειρηματίας της Μασσαλίας Ηλάριον Ρου (Hilarion Roux), ένας ακόμη αλλοδαπός, άγνωστης ταυτότητας, και οι Ροδοκανάκηδες της Μασσαλίας. [...]

Ο Ρου και ο Σερπιέρι ήταν ίσως οι μόνοι που γνώριζαν, κατά προσέγγιση, την πραγματική αξία του μεταλλείου τους. Ήταν μεγάλη επειδή η επιχείρηση απέδιδε υψηλά κέρδη. Δεν ήταν ο πακτωλός¹ που παρίσταναν οι φήμες στην Ελλάδα και το εξωτερικό. [...]

Το αρχικό κεφάλαιο της εταιρείας, το 1863, ήταν σχετικώς χαμηλό, μισό εκατομμύριο φράγκα. Ήταν χαμηλό σε σύγκριση με την αξία που θα αποκτούσε σύντομα η εταιρεία. Αλλά ήταν σημαντικό για την εποχή. Αντιστοιχούσε στο 2,3% περίπου των φορολογικών εσόδων του 1864. Εκτός από την εξόρυξη μεταλλεύματος από τις στοές, η εταιρεία έδωσε προτεραιότητα, όπως ήταν λογικό, στην χαμηλού κόστους αξιοποίηση των αρχαίων καταλοίπων. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1867, το κατατεθειμένο κεφάλαιό της είχε επταπλασιαστεί: ανερχόταν περίπου σε 3.500.000.

¹ πακτωλός: μεγάλη ποσότητα κερδών

Γ. Β. Δερτιλής, Ιστορία του Ελληνικού Κράτους, 1830-1920, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2017, σ. 509-510.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Από τον ορυκτό πλούτο της χώρας είχε αξιοποιηθεί ως τα μέσα του αιώνα κυρίως η σμύριδα της Νάξου, που αποτελούσε εξαγωγίμο προϊόν. [...] Άλλο εξαγωγίμο ορυκτό ήταν η θηραϊκή γη, που απέφερε τον ίδιο χρόνο 141.354 δρχ.

Αμέσως μετά τη σμύριδα άλλο εκμεταλλεύσιμο υλικό ήταν ο λιγνίτης. Αν και είχε εντοπισθεί στο Μαρκόπουλο Αττικής από παλιά η ύπαρξη στρωμάτων του, τελικά μόνο τα κοιτάσματα της Κύμης ήταν ικανοποιητικά από άποψη εκμεταλλεύσεως. [...]

Μιά σειρά άλλων ορυκτών, όπως οι γύψοι της Μήλου, κυρίως όμως τα μάρμαρα της Πεντέλης, της Πάρου, της Τήνου, της Ελευσίνας και του Ταυγέτου δεν πρόσφεραν ακόμα αξιόλογο οικονομικό ενδιαφέρον. Για την προώθηση όμως της αξιοποιήσεως του ορυκτού πλούτου της χώρας είχαν γίνει τότε ειδικές μελέτες.

Οδυσσεύς Δημητρακόπουλος, «Στροφή της κυβερνητικής πολιτικής προς την εσωτερική ανάπτυξη της χώρας», στο: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, τ. ΙΓ΄, σ. 180.

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε τις συνέπειες του Κριμαϊκού πολέμου (1853-1856) στην παρακμή των «ξενικών» κομμάτων.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Η συνθήκη των Παρισίων της 18/30 Μαρτίου 1856 έθεσε και τυπικά τέρμα στον [Κριμαϊκό] πόλεμο, αλλά από την ελληνική πρωτεύουσα οι δυνάμεις Κατοχής αποχώρησαν μόνο το Φεβρουάριο του επόμενου έτους, έπειτα από συνολική παραμονή δύο ετών και οκτώ μηνών. [...]

Με την πικρή αυτή εμπειρία διαλύθηκε ακόμη ο μύθος περί ευρωπαϊκού και ειδικότερα περί αγγλικού φιλελληνισμού, καθώς και η πολιτική τοποθέτηση των Ελλήνων σε κόμματα προσανατολισμένα προς την πολιτική των τριών μεγάλων Δυνάμεων («αγγλικό», «γαλλικό» και «ρωσικό»).

Στέφανος Παπαδόπουλος, «Ο Κριμαϊκός Πόλεμος και ο Ελληνισμός» στο: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, τ. ΙΓ', σ. 165-167.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Μετά την έναρξη του Κριμαϊκού πολέμου [...] οι σύμμαχοι, για να αποτρέψουν ελληνική επίθεση και τον αναγκαστικό σε αυτή την περίπτωση κίνδυνο των γαλλοβρετανικών οδών ανεφοδιασμού στο Αιγαίο [...] κατέλαβαν στις 13/25 Μαΐου 1854 το λιμάνι του Πειραιά και απέκλεισαν τη Χαλκίδα, την Πάτρα, το Ναύπλιο, τη Σύρο, το Βόλο, τις Σπέτσες και την Ύδρα, προκαλώντας έτσι δυσκολίες στην τροφοδοσία και άνοδο των τιμών. Αποσύρθηκαν μόλις ένα χρόνο μετά την ειρήνη των Παρισίων. [...]

Με αυτές τις προϋποθέσεις όλα τα πρότυπα έχαναν την αξιοπιστία και την ελκυστικότητά τους, και το Αγγλικό όπως και το Γαλλικό Κόμμα [...] έχαναν την εμπιστοσύνη των οπαδών τους. Οι διαμαρτυρίες για την πολιτική τους μόνο με αυτό το υπόβαθρο αποκτούσαν σημασία.

Παρόλο που το Ρωσικό Κόμμα επωφελούνταν από τη μείωση του κύρους της Αγγλίας, τα βλέμματα των οπαδών του προς τη Ρωσία έχαναν τη βεβαιότητά τους.

Gunnar Hering, Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, 1821-1936, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2004, σ. 312-317 (διασκευή).

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α.** Κόμμα Γ. Θεοτόκη
- β.** Διχοτόμηση του χαρτονομίσματος
- γ.** Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ)

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α.** Η ενσωμάτωση των Ιονίων Νήσων στην Ελλάδα έγινε το 1881.
- β.** Στη Β' Εθνοσυνέλευση του Άστρους συγκροτήθηκαν δύο ισχυρά κόμματα, των προκρίτων και των κλεφτοκαπεταναίων.
- γ.** Με το Σύνταγμα του 1927 στη θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας τοποθετήθηκε βασιλιάς.
- δ.** Στην Εθνοσυνέλευση του 1843-1844, στην τρίτη φάση της αντιδικίας αυτοχθόνων-ετεροχθόνων το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στο θέμα των όρων εκλογής των βουλευτών.
- ε.** Στις 14 Φεβρουαρίου 1913 αφαιρέθηκαν από το φρούριο της Σούδας οι σημαίες των Μ. Δυνάμεων και της Τουρκίας.

ΘΕΜΑ Β1

Ποια ήταν η δομή και η οργάνωση του κόμματος των Φιλελευθέρων κατά την περίοδο 1910-1912;

ΘΕΜΑ Β2

Ποιο ήταν το έργο που επιτέλεσε η πρώτη Κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις και τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α.** στη δημιουργία του προσφυγικού συνοικισμού της Ερμούπολης της Σύρου κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης και
- β.** στους λόγους που οδήγησαν στην ανάδειξη της Σύρου σε ισχυρό ναυτιλιακό κέντρο μετά την Επανάσταση του 1821.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Οι πρώτοι φυγάδες εις την άλλοτε έρημον ταύτην ακτήν της Σύρου ήσαν οι Κυδωνιείς. Ηκολούθησαν οι Χίοι [...], Σμυρναίοι, Κρήτες, Θεσσαλοί, Μακεδόνες και άλλοι. Ενταύθα κατέφυγε και μέγα πλήθος προσφύγων εκ της Τήνου, ιδίως μετά την πανώλη, ως και εξ άλλων γειτονικών νήσων.

Οι ευρόντες άσυλον εις την Σύρον συγκατελέγοντο μεταξύ των πτωχοτέρων, διότι οι πλούσιοι συνήθως κατέφευγον εις τας Ιονίους νήσους και εις την Ευρώπην. Μετ' ολίγον όμως, ότε κατενοήθη η σπουδαιότης του λιμένος της νήσου δια την διεξαγωγήν του εμπορίου της Ανατολής, ήρχισαν να προσφεύγουν και πλούσιοι ομογενείς. [...]

Οι εντόπιοι γενικώς εφέροντο προσηνώς* προς τους πρόσφυγας και ετήρουν μάλλον επιφυλακτικήν στάσιν απέναντι αυτών, διότι ενόμιζον, ότι ούτως απέφευγον την σύγκρουσιν είτε προς την ελληνικήν είτε προς την τουρκικήν κυβέρνησιν. Παρά ταύτα όμως [...], ανησύχουν εκ της διαρκούς προσελεύσεως και συσσωρεύσεως των προσφύγων εις την παραλίαν της νήσου. [...] Η αμφίρροπος όμως στάσις των καθολικών κατά τας αρχάς της ελληνικής επανάστασεως, ως και αι δια κτηματικούς λόγους κυρίως εγερθείσαι εν Σύρω έριδες μεταξύ εντοπίων και προσφύγων, ανέξεσαν** [...] την από αιώνων υπολανθάνουσαν θρησκευτικήν διαίρεσιν των κατοίκων.

Πραγματικώς οι πρόσφυγες ελθόντες εγκατεστάθησαν εις γαίας καλλιεργημένας και ακαλλιεργήτους, αι οποίαι ήσαν και οι περισσότεραι, ανηκούσας εις τους εντοπίους. [...] Το ότι εσημειώθησαν επεισόδια μεταξύ γηγενών και προσφύγων δια κτηματικούς λόγους δεν είναι διόλου άξιον απορίας.

* προσηνώς: με καλοσύνη

** ανέξεσαν: αναζωπύρωσαν

Απόστολος Βακαλόπουλος, Πρόσφυγες και Προσφυγικόν Ζήτημα κατά την Επανάστασιν του 1821, Θεσσαλονίκη 1939, σελ. 68-69 (διασκευή).

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Σε ζηλευτή θέση, πάνω στο σταυροδρόμι των θαλάσσιων δρόμων που συνδέουν την Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη, τη Θεσσαλονίκη ή τη Μαύρη Θάλασσα με τα μεγάλα λιμάνια της δυτικής Μεσογείου, στο περιθώριο των συγκρούσεων του μεγάλου πολέμου, καθώς, επειδή οι κάτοικοι της άνω Σύρου ήταν καθολικοί, το νησί τελούσε υπό γαλλική προστασία κατά τη διάρκεια έναρξης του αγώνα, η πόλη του Ερμή θα γίνει, μέσα σε λίγα χρόνια, το σημαντικότερο κέντρο του εμπορίου του Αρχιπελάγους (Αιγαίου).

Χριστίνα Αγριαντώνη, Οι απαρχές της εκβιομηχάνισης τον 19ο αιώνα, Αθήνα 1986, σελ. 84 (διασκευή).

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις και τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

- α.** τον ρόλο του Κ. Κωνσταντινίδη στον αγώνα για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας και
- β.** τη στάση του Ελ. Βενιζέλου σχετικά με τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων και την αντίθεσή τους σ' αυτή κατά την περίοδο διεξαγωγής του Συνεδρίου Ειρήνης στο Παρίσι.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Οι προπολεμικές δεσμεύσεις των νικητριών Δυνάμεων περί εφαρμογής της αρχής της αυτοδιάθεσης ως βάση για την αναδιοργάνωση του μεταπολεμικού κόσμου δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τη διατύπωση κάθε είδους εθνικών διεκδικήσεων. Επιπλέον, το ελληνικό κράτος είχε βρεθεί στην πλευρά των νικητών εν αντιθέσει με την ηττημένη Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι [...] εξελίξεις αυτές δημιούργησαν στον Κωνσταντινίδη την αίσθηση του

επείγοντος: «Συστάσει υψηλών φιλικών κύκλων δυναμένων ως εκ της θέσεώς των να γνωρίζωσι την εν γένει κατάστασιν, έκρινα καλόν να συγκαλέσω 22 Ιανουαρίου / 4 Φεβρουαρίου 1918 το Παμποντιακόν Συνέδριον εν Μασσαλία. [...]». Τα πράγματα για τον Κωνσταντινίδη ήταν ξεκάθαρα: οποιαδήποτε περαιτέρω καθυστέρηση της έναρξης των εργασιών του παμποντιακού συνεδρίου μεγιστοποιούσε τον κίνδυνο να μείνει η ποντιακή περιοχή εκτός νυμφώνος κατά τον τελικό διακανονισμό των εκκρεμών πολεμικών ζητημάτων.

Ελευθερία Κυφονίδου, Ποντιακό Ζήτημα: Στρατηγικές επιλογής και αδιέξοδα, 1917-1922, Ιωάννινα 2022, σελ. 72 (διασκευή).

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Οι εδαφικές διεκδικήσεις της Ελλάδας διατυπώθηκαν αναλυτικά στο υπόμνημα που υπέβαλε ο Βενιζέλος προς τη Συνδιάσκεψη στις 17/30 Δεκεμβρίου 1918. [...] Αναγνωρίζοντας τις αντικειμενικές δυσχέρειες που προέκυπταν λόγω της γεωγραφικής απομόνωσής του από τις υπόλοιπες περιοχές με πυκνό ελληνικό πληθυσμό, ο Βενιζέλος απέφυγε να διατυπώσει διεκδικήσεις για τον Πόντο. Η Ελλάδα, ακόμα και αν εξασφάλιζε τη συγκατάθεση των Μεγάλων Δυνάμεων, δεν ήταν σε θέση να παρέμβει στρατιωτικά στην περιοχή προκειμένου να επιβάλει με τη δύναμη των όπλων, εάν αυτό απαιτούνταν, τη θέλησή της. Ταυτόχρονα, δεδομένου ότι σοβαρές αμφιβολίες εκφράζονταν για τη δυνατότητα των Ποντίων να αντιμετωπίσουν μόνοι τους ενδεχόμενες τουρκικές πιέσεις, ο Βενιζέλος απέρριψε και τη λύση της ίδρυσης ανεξάρτητου ποντιακού κράτους. Εισηγήθηκε, ωστόσο, την ενσωμάτωση του Πόντου [...] στη νεοσυσταθείσα Αρμενική Δημοκρατία, στο πλαίσιο της οποίας εικαζόταν ότι οι Έλληνες θα απολάμβαναν πλήρους ισονομίας και ισοπολιτείας, διασφαλίζοντας έτσι τη συνέχιση της παρουσίας τους και την ευημερία τους στις πατρογονικές τους εστίες.

Αντώνης Κλάψης, «Στο κλουβί της Ελλάδος της στενής μας κλεισμένοι»: Πολιτική και διπλωματία της ελληνικής εθνικής ολοκλήρωσης, 1821-1923, Αθήνα 2019, σελ. 297, 300.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Στις αρχές Φεβρουαρίου 1919, αναπτύσσοντας ο Βενιζέλος στο Ανώτατο Συμβούλιο τις ελληνικές διεκδικήσεις, εξέφρασε την αντίθεσή του για τη δημιουργία Ποντιακής Δημοκρατίας και υποστήριξε την ένταξη της Τραπεζούντας στο Αρμενικό κράτος [...]. Όπως ήταν φυσικό όμως προκάλεσε και πάλι αντιδράσεις των Ποντίων, που στην Κωνσταντινούπολη εκδηλώθηκαν με την υποβολή υπομνημάτων προς τους αρμοστές των Δυνάμεων, στα οποία επαναλάμβαναν το αίτημα της ενώσεως με την Ελλάδα ή τουλάχιστον της δημιουργίας «Ελληνικής Δημοκρατίας του Πόντου».

Έφη Αλλαμανή και Κρίστα Παναγιωτοπούλου, «Το ζήτημα του Πόντου» στο: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΕ΄, Αθήνα 1978, σελ. 113 (διασκευή).

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Κλήριγκ
- β. Οργανικός Νόμος του 1900
- γ. Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο των Ελλήνων της Ρωσίας

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Το 1864, με την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα, τα βόρεια σύνορα της χώρας άγγιξαν τον Όλυμπο και τη Μακεδονία.
- β. Ως θεμελιώδεις αρχές του πολιτικού συστήματος, το αγγλικό κόμμα θεωρούσε το κοινοβουλευτικό αντιπροσωπευτικό σύστημα και τη διάκριση των εξουσιών.
- γ. Με την ανταλλαγή των πληθυσμών του 1923 εξέλιπε η κυριότερη πηγή προστριβών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.
- δ. Την 1η Δεκεμβρίου 1913 κηρύχθηκε και επίσημα η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.
- ε. Με τη Συνθήκη της Λωζάννης, στις 24 Ιουλίου 1923, ορίστηκε ως σύνορο μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας η γραμμή Αμβρακικού-Παγασητικού.

ΘΕΜΑ Β1

Πώς επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστεί το προσφυγικό ρεύμα των Ηπειρωτών-Σουλιωτών

- α) στη διάρκεια της ελληνικής Επανάστασης και
- β) στην περίοδο της μοναρχίας του Όθωνα;

ΘΕΜΑ Β2

Πώς η αρμοστεία του Αλέξανδρου Ζαΐμη (1906-1908) επανέφερε την πολιτική ομαλότητα στην Κρήτη;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε στα πρώτα βήματα του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα μέχρι την έκρηξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ελάχιστα καινούρια εργοστάσια υπάρχουν. [...] Δίπλα σε αυτά τα σύγχρονα εργοστάσια συναντάμε ακόμα κλώστριες, υφαντουργούς και τεχνίτες με λίγα εργαλεία των οποίων η εργασία είναι περίπου αποκλειστικά χειρωνακτική. Εργάζονται για ατέλειωτες ώρες μέσα σε θλιβερά σκοτεινά κτίρια, όπου δεν βρίσκουν ούτε έστω θέση

για να κάτσουν, ή χώρους υγιεινής. Το βράδυ φεύγουν από την εργασία τους με τα χέρια βρώμικα για να ξαναέρθουν το επόμενο πρωί, στην ίδια ακριβώς κατάσταση, να ξαναρχίσουν τη δουλειά τους. [...]

Η εργάσιμη ημέρα στην Ελλάδα είναι μεγάλη, μακρύτερη από οπουδήποτε αλλού. [...] Δεν γνωρίζουν παρά την εργάσιμη των δέκα, το λιγότερο, ενώ συνήθως η εργασία τους διαρκεί 12 ή 14 ώρες, χωρίς κανενός είδους επίδομα ή επιπλέον αμοιβή. Οι απεργίες ήταν πρακτικά άγνωστες μέχρι το 1909. Οι μόνες αξιομνημόνευτες απεργιακές κινητοποιήσεις που έλαβαν χώρα από τότε ήταν τρεις και αφορούσαν την πρωτεύουσα. Αλλά το κοινό έδωσε ελάχιστη προσοχή σ' αυτές τις φασαρίες και οι απεργοί έκριναν ότι οι προσπάθειές τους τους κόστιζαν ακριβά. Δεν ξαναδοκίμασαν από τότε. Τα σωματεία έκαναν αρκετές προόδους εδώ και μερικά χρόνια και σχεδόν όλες οι βιομηχανίες έχουν τις ενώσεις και τις αδελφότητες τους... Οι γυναίκες δεν γίνονται δεκτές ως μέλη των σωματείων.

Percy Martin, *La Grèce nouvelle*, Librairie orientale et americaine, Paris 1913, σ. 176-177.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η Σοσιαλιστική Εργατική Ομοσπονδία Θεσσαλονίκης (Φεντερασιόν), οργάνωση αποκλειστικά εβραϊκή, ξεκίνησε από τη μικρή πολιτική λέσχη που ίδρυσε ο Αβραάμ Μπεναρόγιας μαζί με λίγους συνεργάτες του κατά τη διάρκεια της επανάστασης των Νεοτούρκων, τον Ιούνιο του 1908. [...] Ο Μπεναρόγιας και οι συνεργάτες του έλπιζαν να διευρύνουν την Φεντερασιόν επί ομοσπονδιακής βάσεως, έτσι ώστε να περιλάβει στους κόλπους της σοσιαλιστές όλων των εθνικοτήτων. Ωστόσο οι διαφορές ανάμεσα στις διάφορες εθνικές ομάδες και η έντονη εχθρότητα που επικρατούσε ανάμεσα στις σοσιαλιστικές οργανώσεις εμπόδισε μια τέτοια συνεργασία. Παρ' όλα αυτά, τα πρώτα χρόνια η Φεντερασιόν ανέπτυξε αξιόλογη δραστηριότητα οργανώνοντας τους εργάτες της Μακεδονίας και συμβάλλοντας έτσι σημαντικά στην ανάπτυξη του ελληνικού σοσιαλιστικού και εργατικού κινήματος μετά τους βαλκανικούς πολέμους και την προσάρτηση της Μακεδονίας στην Ελλάδα.

Γ. Β. Λεονταρίτης, *Το ελληνικό σοσιαλιστικό κίνημα κατά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο*, (μτφρ. Σ. Αντίοχος), Εξάντας, Αθήνα 1978, σ. 50-51 (διασκευή).

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε

- α.** τις διαφορετικές απόψεις του Βενιζέλου και του βασιλιά Κωνσταντίνου για τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και
- β.** τις συνέπειες που προκάλεσε η διαφωνία αυτή στην πολιτική ζωή της χώρας μέχρι τη συγκρότηση κυβέρνησης Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Αυτό που βάρυνε απαρχής του Μεγάλου Ευρωπαϊκού Πολέμου στον νου του Βενιζέλου και επικαθόρισε τη στροφή του από την ουδετερότητα στην επίμονη απόφασή του να θέσει τελικώς τη χώρα του στο πλευρό της Αντάντ ήταν: α) πρωτίστως τα εθνικά ζητήματα των νήσων του ανατολικού Αιγαίου και της Μικράς Ασίας και ο κίνδυνος εξαφάνισης του εκεί ελληνισμού, και β) η γεωπολιτική του ελληνικού χώρου και η ευαίσθητη θέση της Ελλάδας στη Μεσόγειο [...]. Το πλέον φλέγον ζήτημα, που είχε έντονες προεκτάσεις στο εσωτερικό, ήταν το Μικρασιατικό, δηλ.

η συσσώρευση 150.000 ως 200.000 ομογενών προσφύγων στην Ελλάδα και ο άμεσος κίνδυνος «εξοντώσεως» και αφανισμού του Μικρασιατικού Ελληνισμού από την κυβέρνηση των Νεότουρκων.

Σπυρίδων Γ. Πλουμίδης, *Μεταξύ επανάστασης και μεταρρύθμισης: Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος και βενιζελισμός (1909-1922)*, Πατάκης, Αθήνα 2020, σ. 129-130.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Στον αντίποδα των ιδεολογικών προσανατολισμών και της δυναμικής αντίληψης του πρωθυπουργού, ο βασιλιάς έτεινε να αποτελέσει τον πόλο μιας αντίρροπης διπλωματικής στρατηγικής. Η στενή συγγένεια με την αυτοκρατορική οικογένεια των Χοετζόλλερν, η εξοικείωση με το συγκεντρωτικό πνεύμα της γερμανικής Αυλής και η μαθητεία στη στρατιωτική Ακαδημία του Βερολίνου, είχαν συμβάλει στη διαμόρφωση της συντηρητικής ιδιοσυγκρασίας και στην εμπέδωση της πεποίθησής του στην ακατάβλητη δύναμη των γερμανικών όπλων. Η αντίληψη αυτή συνυφαινόταν στην πράξη με την υιοθέτηση μιας διπλωματικής τακτικής επιφυλάξεων και δισταγμών, ασύμβατης με την εφαρμογή παρακινδυνευμένων ή και, απλά, τολμηρών πρωτοβουλιών: η αποχή από την ένοπλη διαμάχη, έστω και αν αποστερούσε τη χώρα από πιθανά οφέλη, εγκυμονούσε –κατ' αυτόν– τους ολιγότερους κινδύνους για το έθνος.

Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Ελληνική εξωτερική πολιτική, 1830-1981*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2017, σ. 138.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Νέες εκλογές προκηρύχθηκαν για τον Δεκέμβριο [του 1915]. Οι Φιλελεύθεροι και η συντριπτική πλειοψηφία του εκλογικού σώματος απείχαν, με αποτέλεσμα η νεοεκλεγμένη κυβέρνηση να μην έχει τη λαϊκή υποστήριξη. Οι σχέσεις του Βενιζέλου και των Φιλελευθέρων με τον Κωνσταντίνο και τους βασιλικούς χειροτέρευαν όλο και περισσότερο, καθώς η κάθε πλευρά ακολουθούσε όλο και πιο σκληρή γραμμή. [...]

Το φθινόπωρο του 1916 η Ελλάδα βρέθηκε στο χείλος ενός εμφυλίου πολέμου. Ο Βενιζέλος είχε αποσυρθεί στην Κρήτη. [...] Ταυτόχρονα, αξιωματικοί του στρατού πιστοί σε αυτόν συγκρότησαν μια μυστική οργάνωση, την Εθνική Άμυνα, με έδρα τη Θεσσαλονίκη, που είχε στόχο να ανατρέψει τον βασιλιά και να επαναφέρει την κυβέρνηση του Ιουνίου 1915. [...] Στα τέλη Σεπτεμβρίου του 1916 [ο Βενιζέλος] έφτασε εντέλει στη Θεσσαλονίκη και σχημάτισε «προσωρινή» κυβέρνηση. Η Ελλάδα είχε πια δύο αντίπαλες κυβερνήσεις.

Thomas W. Gallant, *Νεότερη Ελλάδα: Από τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας μέχρι τις μέρες μας* (επιστημονική επιμέλεια: Δήμητρα Λαμπροπούλου και Κατερίνα Γαρδίκια), Πεδίο, Αθήνα 2017, σ. 284-285.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Κλήριγκ
- β. Οργανικός Νόμος του 1900
- γ. Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο των Ελλήνων της Ρωσίας

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Το 1864, με την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα, τα βόρεια σύνορα της χώρας άγγιξαν τον Όλυμπο και τη Μακεδονία.
- β. Ως θεμελιώδεις αρχές του πολιτικού συστήματος, το αγγλικό κόμμα θεωρούσε το κοινοβουλευτικό αντιπροσωπευτικό σύστημα και τη διάκριση των εξουσιών.
- γ. Με την ανταλλαγή των πληθυσμών του 1923 εξέλιπε η κυριότερη πηγή προστριβών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.
- δ. Την 1η Δεκεμβρίου 1913 κηρύχθηκε και επίσημα η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.
- ε. Με τη Συνθήκη της Λωζάννης, στις 24 Ιουλίου 1923, ορίστηκε ως σύνορο μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας η γραμμή Αμβρακικού-Παγασητικού.

ΘΕΜΑ Β1

Ποια μέσα διέθεσε η ελληνική Κυβέρνηση στην ΕΑΠ (Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων) για την αποκατάσταση των προσφύγων;

ΘΕΜΑ Β2

Πώς η αρμοστεία του Αλέξανδρου Ζαΐμη (1906-1908) επανέφερε την πολιτική ομαλότητα στην Κρήτη;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε στα πρώτα βήματα του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα μέχρι την έκρηξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ελάχιστα καινούρια εργοστάσια υπάρχουν. [...] Δίπλα σε αυτά τα σύγχρονα εργοστάσια συναντάμε ακόμα κλώστριες, υφαντουργούς και τεχνίτες με λίγα εργαλεία των οποίων η εργασία είναι περίπου αποκλειστικά χειρωνακτική. Εργάζονται για ατέλειωτες ώρες μέσα σε θλιβερά σκοτεινά κτίρια, όπου δεν βρίσκουν ούτε έστω θέση

για να κάτσουν, ή χώρους υγιεινής. Το βράδυ φεύγουν από την εργασία τους με τα χέρια βρώμικα για να ξαναέρθουν το επόμενο πρωί, στην ίδια ακριβώς κατάσταση, να ξαναρχίσουν τη δουλειά τους. [...]

Η εργάσιμη ημέρα στην Ελλάδα είναι μεγάλη, μακρύτερη από οπουδήποτε αλλού. [...] Δεν γνωρίζουν παρά την εργάσιμη των δέκα, το λιγότερο, ενώ συνήθως η εργασία τους διαρκεί 12 ή 14 ώρες, χωρίς κανενός είδους επίδομα ή επιπλέον αμοιβή. Οι απεργίες ήταν πρακτικά άγνωστες μέχρι το 1909. Οι μόνες αξιομνημόνευτες απεργιακές κινητοποιήσεις που έλαβαν χώρα από τότε ήταν τρεις και αφορούσαν την πρωτεύουσα. Αλλά το κοινό έδωσε ελάχιστη προσοχή σ' αυτές τις φασαρίες και οι απεργοί έκριναν ότι οι προσπάθειές τους τούς κόστιζαν ακριβά. Δεν ξαναδοκίμασαν από τότε. Τα σωματεία έκαναν αρκετές προόδους εδώ και μερικά χρόνια και σχεδόν όλες οι βιομηχανίες έχουν τις ενώσεις και τις αδελφότητες τους... Οι γυναίκες δεν γίνονται δεκτές ως μέλη των σωματείων.

Percy Martin, La Grèce nouvelle, Librairie orientale et americaine, Paris 1913, σ. 176-177.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η Σοσιαλιστική Εργατική Ομοσπονδία Θεσσαλονίκης (Φεντερασιόν), οργάνωση αποκλειστικά εβραϊκή, ξεκίνησε από τη μικρή πολιτική λέσχη που ίδρυσε ο Αβραάμ Μπεναρόγιας μαζί με λίγους συνεργάτες του κατά τη διάρκεια της επανάστασης των Νεοτούρκων, τον Ιούνιο του 1908. [...] Ο Μπεναρόγιας και οι συνεργάτες του έλπιζαν να διευρύνουν την Φεντερασιόν επί ομοσπονδιακής βάσεως, έτσι ώστε να περιλάβει στους κόλπους της σοσιαλιστές όλων των εθνικοτήτων. Ωστόσο οι διαφορές ανάμεσα στις διάφορες εθνικές ομάδες και η έντονη εχθρότητα που επικρατούσε ανάμεσα στις σοσιαλιστικές οργανώσεις εμπόδισε μια τέτοια συνεργασία. Παρ' όλα αυτά, τα πρώτα χρόνια η Φεντερασιόν ανέπτυξε αξιόλογη δραστηριότητα οργανώνοντας τους εργάτες της Μακεδονίας και συμβάλλοντας έτσι σημαντικά στην ανάπτυξη του ελληνικού σοσιαλιστικού και εργατικού κινήματος μετά τους βαλκανικούς πολέμους και την προσάρτηση της Μακεδονίας στην Ελλάδα.

Γ. Β. Λεονταρίτης, Το ελληνικό σοσιαλιστικό κίνημα κατά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, (μτφρ. Σ. Αντίοχος), Εξάντας, Αθήνα 1978, σ. 50-51 (διασκευή).

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε τις διαφορετικές απόψεις του Βενιζέλου και του βασιλιά Κωνσταντίνου για τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ο Βενιζέλος δεν έπαψε να επιζητεί τη συμπαράταξη της Ελλάδας με τη Μεγάλη Βρετανία και τους συμμάχους της. Εκτός από τη διαφύλαξη των κεκτημένων, η συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ πρόσφερε επίσης την καλύτερη (αλλά και τελευταία) ευκαιρία εδαφικής επέκτασης και ενσωμάτωσης των αλύτρωτων ακόμη ελληνικών πληθυσμών της Τουρκίας, που απειλούνταν με άμεση και οριστική εξαφάνιση.

Γιώργος Θ. Μαυρογορδάτος, 1915: Ο Εθνικός Διχασμός, Πατάκης, Αθήνα 2015, σ. 36-37.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Για τον Κωνσταντίνο, την ουδετερότητα επέβαλλε η βέβαιη επικράτηση, κατ' αυτόν, των Κεντρικών δυνάμεων (Γερμανία, Αυστροουγγαρία και αρχικά Ιταλία), με την κυριότερη από τις οποίες τον συνέδεαν, πέρα από τη στρατιωτική παιδεία που είχε πάρει στο Βερολίνο, και συγγενικοί δεσμοί, αφού η σύζυγός του –η βασίλισσα Σοφία– ήταν αδελφή του Κάιζερ Γουλιέλμου Β΄, δηλαδή του αυτοκράτορα της Γερμανίας. Για τον Βενιζέλο, αντίθετα, τη συμπαράταξη με τις δυνάμεις της Αντάντ υπαγόρευε κατ' αρχάς η εξυπηρέτηση των στόχων της Μεγάλης Ιδέας καθώς, με τη διαφαινόμενη συμπίεση της Τουρκίας και της Βουλγαρίας με τις Κεντρικές δυνάμεις, παρουσιαζόταν, κατ' αυτόν, μια μοναδική ευκαιρία για την πραγμάτωση των εθνικών διεκδικήσεων της χώρας αν, σε ένα πιθανό βαλκανικό μέτωπο, η Ελλάδα βρισκόταν στο στρατόπεδο των νικητών· και βέβαιοι νικητές θα ήταν, κατά την άποψή του, οι δυνάμεις της Αντάντ.

Νίκος Κ. Αλιβιζάτος, Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική ιστορία 1800-2010, Πόλις, Αθήνα 2011, σ. 223-224 (διασκευή).

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Μακεδονική Επιτροπή
- β. Συμφωνία Μουρνιών Κυδωνίας
- γ. «σκωρίες»

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Η αλλαγή των δεδομένων για την ελληνική βιομηχανία ήρθε μετά την προσάρτηση των Επτανήσων (1864) και της Θεσσαλίας (1881).
- β. Με το Σύνταγμα του 1844 κατοχυρώθηκε το πολίτευμα της βασιλευόμενης δημοκρατίας.
- γ. Στην Κρητική Επανάσταση του 1866-1869 η «Κεντρική Επιτροπή υπέρ των Κρητών» ανέλαβε την περίθαλψη 4.500 προσφύγων.
- δ. Το «Χάτι Σερίφ» και το «Χάτι Χουμαγιούν» προώθησαν ειδικά προνόμια για τους Έλληνες του Πόντου.
- ε. Η αποβίβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη σηματοδότησε τη δεύτερη φάση των διωγμών του ποντιακού ελληνισμού.

ΘΕΜΑ Β1

Ποιοι παράγοντες διαμόρφωσαν τη θετική οικονομική πορεία της Ελλάδας στην περίοδο του μεσοπολέμου;

ΘΕΜΑ Β2

Πώς διαμορφώθηκε η πολιτική κατάσταση στην Κρήτη μετά το πρώτο ενωτικό ψήφισμα των Κρητών έως και την παραίτηση της προσωρινής διακομματικής Κυβέρνησης;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις και τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφέρετε:

- α. πώς εξελίχθηκαν οι ελληνοτουρκικές σχέσεις μετά την υπογραφή της Σύμβασης ανταλλαγής πληθυσμών και της Συνθήκης ειρήνης της Λοζάνης
- β. ποιο ήταν το περιεχόμενο των ελληνοτουρκικών συμφωνιών που υπογράφηκαν το 1930.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Τον Δεκέμβριο του 1926, υπεγράφη στην Αθήνα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας η λεγόμενη Συμφωνία των Αθηνών. Βασικοί πρωταγωνιστές της συμφωνίας αυτής ήταν ο Έλληνας υπουργός των Εξωτερικών, Περικλής Αργυρόπουλος και ο Τούρκος αντιπρόσωπος στη Μικτή Επιτροπή, Σουκρή Σαράτσογλου. Είχε προηγηθεί η

Σύμβαση της Άγκυρας (γνωστότερη ως Συμφωνία Εξηντάρη-Χαμδή Βέη) τον Ιούνιο του 1925, η οποία όμως δεν εφαρμόστηκε. Η Συμφωνία των Αθηνών προέβλεπε την εξαγορά των μη ανταλλάξιμων κτημάτων και ακινήτων και από τις δύο χώρες. Από την εξαγορά εξαιρούνταν τα κτήματα των μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης και των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης. Τα δύο κράτη θα εξαγόραζαν το καθένα ίδιας συνολικής αξίας κτήματα, ενώ κάθε μία από τις δύο κυβερνήσεις αναλάμβανε να απαλλάξει τα εν λόγω κτήματα από οποιονδήποτε περιορισμό τα βάρυνε το προηγούμενο διάστημα, ώστε να αποδοθούν στους ιδιοκτήτες τους.

B. Κολλάρος, Η μειονοτική πολιτική του Ελευθερίου Βενιζέλου (1898-1933), Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία και Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος», Αθήνα και Χανιά 2022, σελ. 279-280.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Στις 30 Οκτωβρίου 1930 υπογραφόταν το Σύμφωνο Φιλίας, Ουδετερότητας και Διαιτησίας, τα όρια του οποίου έφθαναν ως την απαγόρευση της συμμετοχής σε κάθε πολιτικό ή οικονομικό συνασπισμό που θα στρεφόταν κατά του ενός από τα συμβαλλόμενα μέρη. Το σύμφωνο συνοδευόταν από εμπορική σύμβαση που περιελάμβανε προξενική σύμβαση και σύμβαση εγκαταστάσεως, αλλά και από ειδική συμφωνία για τους ναυτικούς εξοπλισμούς: οι δύο κυβερνήσεις υποχρεώνονταν να προβαίνουν σε έγκαιρη αμοιβαία ενημέρωση, πριν από την παραγγελία κάθε ναυτικής μονάδας, προκειμένου να προληφθεί ο ανταγωνισμός «διά φιλικής ανταλλαγής απόψεων».

K. Σβολόπουλος, Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1900-1945, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2005, σελ. 224.

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις και τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται να παρουσιάσετε:

- α. τις αντιδράσεις που προκλήθηκαν στην επαναστατημένη Πελοπόννησο από την κάθοδο του Δημητρίου Υψηλάντη έως και τη συγκρότηση των πρώτων παρατάξεων και
- β. πώς οι αντιδράσεις αυτές εκφράστηκαν στην Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ενώ οι πρόκριτοι σε σχέση με τη διάταξη των αξιωμάτων και τη θεσμική οργάνωση δεν έβλεπαν πέρα από τον ορίζοντα της πελοποννησιακής αυτοδιοίκησης, ο Υψηλάντης οραματιζόταν ήδη ένα ελληνικό κράτος που θα περιλάμβανε όλα τα απελευθερωμένα εδάφη και θα κυβερνιόταν από ένα κεντρικό κοινοβούλιο με πολύ ευρείες εξουσίες. Στην απαίτησή του να συγκεντρώσει την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία κατά μεγάλο μέρος και για απροσδιόριστο χρονικό διάστημα στα χέρια του και να στηριχτεί κυρίως στο αστικό στοιχείο προέβλεπαν σκληροτράχηλη αντίσταση οι γαιοκτήμονες, που απαιτούσαν να είναι ένα αυτοδιοικούμενο συλλογικό όργανο ίσων. [...] Ένα εθνικό κοινοβούλιο ή μια κεντρική κυβέρνηση δεν προβλεπόταν στο σχέδιό τους.

G. Hering, Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, 1821-1936, μτφρ. Θεόδωρος Παρασκευόπουλος, Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 2004, τόμος Α΄, σελ. 76 (διασκευή).

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Σκοπός του Υψηλάντη δεν ήταν να εξουδετερώσει τη δύναμη των προκρίτων. Εκείνο που τον ενδιέφερε ήταν να δημιουργηθεί συγκεντρωτική διοικητική οργάνωση, κρατικά έσοδα, στρατόπεδα με κανονική τροφοδοσία και στοιχειώδη πειθαρχία και σώματα τακτικού στρατού, χωρίς τα οποία πίστευε πως δεν θα πετύχαινε η Επανάσταση· γι' αυτό και ήλθε σε σύγκρουση με τους προκρίτους. Είχε διαπιστώσει ότι οι μικροί ιδιωτικοί στρατοί που υπήρχαν δεν επέτρεπαν την κατάστροφη πολεμικού σχεδίου σε παμελοποννησιακή κλίμακα, καθώς η δράση τους περιοριζόταν σχεδόν πάντα μέσα στα όρια της επαρχίας. Είχε ακόμα αντιληφθεί ότι το αποτέλεσμα μιας τέτοιας καταστάσεως θα ήταν να βασιλεύει η πολυαρχία, η αυθαιρεσία και ο τοπικισμός, και την πραγματική δύναμη να την έχουν οι πρόκριτοι και οι καπεταναίοι που θα γίνονταν ισχυροί με τα λάφυρα και τα πυρομαχικά, τα οποία θα αποκόμιζαν από τις νίκες εναντίον των Τούρκων, θα μπορούσαν να εισπράττουν οι ίδιοι φόρους, να μισθοδοτούν τα σώματά τους και να προσλαμβάνουν μικροκαπεταναίους.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΒ΄, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1978, σελ. 138-139 (διασκευή).

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Η Α' Εθνοσυνέλευση έδειξε για πρώτη φορά τους διαχωρισμούς που υπήρχαν μεταξύ των εξεγερμένων. Οι προεστοί της Πελοποννήσου, των νησιών, οι αρχιερείς και οι εκπρόσωποι της δυτικής και ανατολικής Στερεάς συνασπίστηκαν εναντίον των στρατιωτικών αρχηγών που θα μπορούσαν να αμφισβητήσουν την εξουσία τους. [...]

Το Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος που ψηφίστηκε προέβλεπε την αντιπροσωπευτική διακυβέρνηση και τη διάκριση των εξουσιών και συγκρότησε την Πολιτική Διοίκηση, που αποτελούνταν από δύο σώματα, το Βουλευτικό και το Εκτελεστικό, με ετήσια θητεία. [...]

Ο Δ. Υψηλάντης εκλέχθηκε πρόεδρος του Βουλευτικού και στην πραγματικότητα υποβαθμιζόταν πολιτικά. Ο παραγκωνισμός της Φιλικής Εταιρείας ήταν πλήρης και αυτό φάνηκε όχι μόνο από το γεγονός ότι πουθενά δεν μνημονευόταν το όνομά της, αλλά και από την υιοθέτηση από την Εθνική Συνέλευση ως συμβόλου της Αθηνάς, αντί του Φοίνικα, που ήταν το σήμα της Φιλικής Εταιρείας.

Κ. Κωστής, Τα «κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας»: Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους, 18ος-21ος αιώνας, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2013, σελ. 150-152 (διασκευή).

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. αγροτική μεταρρύθμιση
- β. Πεδινοί
- γ. Φροντιστήριο Τραπεζούντας

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Η βρετανική εταιρεία ΠΑΟΥΕΡ ανέλαβε τη δημιουργία σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών.
- β. Ο δεύτερος εμφύλιος πόλεμος κατά τη διάρκεια της ελληνικής επανάστασης τελείωσε με νίκη των Πελοποννησίων προκρίτων και στρατιωτικών.
- γ. Η αποτυχημένη επιχείρηση του Φαβιέρου (1827-1828) προετοιμάστηκε από Ψαριανούς πρόσφυγες για την ανακατάληψη του νησιού τους.
- δ. Η τουρκική σημαία διατηρήθηκε μόνο στο φρούριο του Φιρκά ως τελευταίο σύμβολο της τουρκικής επικυριαρχίας στην Κρήτη (1898).
- ε. Οι Έλληνες της Διασποράς αναδείχθηκαν πρωτεργάτες στους αγώνες για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας.

ΘΕΜΑ Β1

Πώς επιτεύχθηκε η οριστική λύση του Κρητικού Ζητήματος μετά το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων;

ΘΕΜΑ Β2

Πώς εκφράστηκε η διάσταση μεταξύ προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής και γηγενών στην οικονομική, πολιτική και κοινωνική ζωή;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α. στις συνθήκες ίδρυσης της Εθνικής Τράπεζας και στη δραστηριότητά της κατά τα πρώτα στάδια της λειτουργίας της.
- β. στο ζήτημα της δημιουργίας της Τράπεζας της Ελλάδος και στις αντιδράσεις που προκάλεσε.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Με βασιλικό διάταγμα της 30ης Μαρτίου 1841 ιδρύσαν η Εθνική Τράπεζα στην Αθήνα, ιδιοκτησίας μιας εταιρίας μετόχων. Το αρχικό της κεφάλαιο, 5.000.000 δρχ., θα διετίθετο σε 5.000 μετοχές των 1.000 δρχ.

Τουλάχιστον 1.000 μετοχές θα αγόραζε το κράτος. Την Τράπεζα θα διοικούσε επιτροπή που θα εκλεγόταν σε γενική συνέλευση των μετόχων, αλλά τις επιχειρήσεις της θα ήλεγχε βασιλικός επίτροπος. Τα 4/5 των κεφαλαίων της θα διατίθενταν για δάνεια υποθηκών ή καταθέσεων χρυσού ή αργύρου με τόκο ως 10%. Η Τράπεζα είχε το δικαίωμα να εκδώσει τραπεζογραμμάτια που δε θα ξεπερνούσαν τα 2/5 της αξίας των κεφαλαίων της. Το αρχικό της κεφάλαιο έφθασε σε 1.468.000 δρχ. και οι 1.500 μετοχές της αγοράστηκαν από το κράτος (600), από τον τραπεζικό οίκο του Εϋνάρδου (300), από τους αδελφούς Ζωσιμάδες (250), από το βασιλιά Λουδοβίκο Β΄ (200) και τον Κ. Βράνη (150). Πρώτος διοικητής της υπήρξε ο Γεώργιος Σταύρου.

Ιωάννης Πετρόπουλος και Αικατερίνη Κουμαριανού, «Περίοδος βασιλείας του Όθωνος», στο: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1977, τόμος ΙΓ΄, σ. 104. (διασκευή)

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η τραπεζική μεταρρύθμιση, κατά τους οικονομικούς κύκλους της Κ.Τ.Ε. (Κοινωνία των Εθνών), επεβάλλετο και διά να περιορισθή το κεντρικόν εκδοτικόν ίδρυμα εις την παροχήν δανείων βραχείας προθεσμίας και ευκόλου εκκαθάρισεως και διά να επέλθη διαρρύθμιση των σχέσεων Κράτους και Εκδοτικής Τραπεζής. Προετάθησαν διάφοροι λύσεις, αλλά προεκρίθη η λύσις της διχοτομήσεως της Εθνικής Τραπεζής και της ιδρύσεως νέας Εκδοτικής Τραπεζής υπό το όνομα Τράπεζα της Ελλάδος. Βάσει της προκριθείσης λύσεως, εις την νέαν Τράπεζαν θα μετεβιβάζοντο ωρισμένα στοιχεία του ενεργητικού και παθητικού της Εθνικής Τραπεζής. Το κύριον στοιχείον του παθητικού που μετεβιβάσθη εις την Τράπεζα της Ελλάδος ήτο το σύνολον του ποσού των κυκλοφορούντων τραπεζογραμμάτων.

Συγχρόνως, μετεβιβάσθησαν και τα στοιχεία του ενεργητικού που απετέλουν το αντίκρυσμα της κυκλοφορίας των τραπεζογραμμάτων. Τα στοιχεία ταύτα ήσαν τα δάνεια της Εθνικής Τραπεζής προς το Κράτος, ως και ειδικοί λογαριασμοί των βάσει ειδικών νόμων εκδοθέντων τραπεζογραμμάτων. [...] Αλλ' η Εθνική ηρνήθη να μεταβιβάση το εις χρυσόν αντίκρυσμα των εν κυκλοφορία τραπεζογραμμάτων. Ισχυρίσθη ότι το ποσόν του εις χρυσόν αντικρύσματος ή καλύμματος δεν το απέκτησε διά της ανανεώσεως του εκδοτικού προνομίου και ότι, κατά συνέπειαν, απετέλει τούτο ιδιοκτησίαν της. Εδέχετο δε να το μεταβιβάση αν ελάμβανεν ως αποζημίωσιν το ισόποσον εις δραχμάς.

Γρηγόριος Δαφνής, Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων, 1923-1940, Αθήνα: Κάκτος, 1997, τόμος Α΄, σ. 357-358. (διασκευή)

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α. στον τρόπο με τον οποίο το Σύνταγμα του 1844 κατοχύρωνε θεμελιώδη δικαιώματα και καθόριζε τις βασιλικές εξουσίες.
- β. στην κατοχύρωση του δικαιώματος της καθολικής ψηφοφορίας (1844) και τη σημασία του.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ο εκλογικός νόμος της 18ης Μαρτίου 1844 αναγνώριζε το δικαίωμα του εκλέγειν «εις όλους τους εντός του βασιλείου γεννηθέντας Έλληνας», που είχαν συμπληρώσει το 25ο έτος της ηλικίας τους και διέθεταν «διοκτησίαν

τινά εντός της επαρχίας». Η επαναστατικότητα του εκλογικού αυτού νόμου συνίστατο στο ότι, όπως διευκρινίσθηκε ρητά κατά τη σχετική συζήτηση, η «ιδιοκτησία» αυτή δεν χρειαζόταν να είναι ακίνητη· μπορούσε να είναι και κινητή: Αρκούσε να είναι «προσοδοφόρος» και «φοροτελής». Όμως, ακόμη και οι στερούμενοι ιδιοκτησίας είχαν δικαίωμα ψήφου: Όπως προβλεπόταν, αρκούσε να ασκούν «οιονδήποτε επάγγελμα ή ανεξάρτητον επιτήδευμα». [...]

Παρά ταύτα, η ανά τακτά διαστήματα προσέλευση των εκλογέων στις κάλπες για την ανάδειξη Βουλής ενέκλειε μια δυναμική, που έμελλε γρήγορα να δημιουργήσει μιαν αξιόλογη παράδοση, αυθεντικά δημοκρατική.

Νίκος Κ. Αλιβιζάτος, Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική Ιστορία, 1800-2010, Αθήνα: Πόλις, 2021, σ. 92-94.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η εκτελεστική εξουσία ανήκε στον βασιλιά και ασκούσαν από τους υπουργούς του, οι οποίοι ήταν υπεύθυνοι για τις πράξεις τους. Οι υπουργοί διορίζονταν και παύονταν «ελευθέρως» από τον ανώτατο άρχοντα. Η νομοθετική εξουσία ασκείται από κοινού από τον βασιλιά, τη Βουλή και τη Γερουσία. Αν και προβλεπόταν έλεγχος της κυβέρνησης από το νομοθετικό σώμα, η νομοθετική πρωτοβουλία και το δικαίωμα της κύρωσης των νόμων ανήκε στον βασιλιά. Ο τελευταίος επεξέτεινε τις αρμοδιότητες και την εξουσία του διατηρώντας το δικαίωμα διάλυσης, χωρίς περιορισμό της Βουλής, αλλά και διορισμού των μελών της Γερουσίας.

Κώστας Κωστής, «Τα κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας»: Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους, 18ος-21ος αιώνας, Αθήνα: Πόλις, 2015, σ. 277-278. (διασκευή)

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Το Σύνταγμα του 1844 αναγνώριζε την πρωτοκαθεδρία του βασιλιά, ο οποίος μεταξύ άλλων διατηρούσε το δικαίωμα διορισμού και απόλυσης των υπουργών και των δημοσίων υπαλλήλων, τη διοίκηση του στρατού, την αποκλειστική αρμοδιότητα συνομολόγησης διεθνών συνθηκών και το προνόμιο του διορισμού των μελών της νεοσυσταθείσας Γερουσίας, η θητεία των οποίων προβλεπόταν να είναι ισόβια. Από την άλλη πλευρά, το Σύνταγμα κατοχύρωνε σχεδόν το σύνολο των θεμελιωδών ανθρώπινων δικαιωμάτων, όπως εκείνα της ατομικής ελευθερίας, της ισότητας απέναντι στον νόμο, του απαραβίαστου της κατοικίας, του απόρρητου της αλληλογραφίας, της απαγόρευσης της δουλείας και των βασανιστηρίων, της ελευθερίας της γνώμης και του Τύπου.

Αντώνης Κλάψης, «Στο κλουβί της Ελλάδος της στενής μας κλεισμένου»: Πολιτική και διπλωματία της ελληνικής εθνικής ολοκλήρωσης, 1821-1923, Αθήνα: Πεδίο, 2019, σ. 97.

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ**ΘΕΜΑ Α1**

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Φεντερασιόν
- β. Εκλεκτικοί
- γ. Φροντιστήριο Τραπεζούντας

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Η βρετανική εταιρεία Πάουερ ανέλαβε τη δημιουργία σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών.
- β. Ο δεύτερος εμφύλιος πόλεμος κατά τη διάρκεια της ελληνικής επανάστασης τελείωσε με νίκη των Πελοποννησίων προκρίτων και στρατιωτικών.
- γ. Η αποτυχημένη επιχείρηση του Φαβιέρου (1827-1828) προετοιμάστηκε από Ψαριανούς πρόσφυγες για την ανακατάληψη του νησιού τους.
- δ. Η τουρκική σημαία διατηρήθηκε μόνο στο φρούριο του Φιρκά ως τελευταίο σύμβολο της τουρκικής επικυριαρχίας στην Κρήτη (1898).
- ε. Οι Έλληνες της Διασποράς αναδείχθηκαν πρωτεργάτες στους αγώνες για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας.

ΘΕΜΑ Β1

Πώς επιτεύχθηκε η οριστική λύση του Κρητικού Ζητήματος μετά το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων;

ΘΕΜΑ Β2

Πώς εκφράστηκε η διάσταση μεταξύ προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής και γηγενών στην οικονομική, πολιτική και κοινωνική ζωή;

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε στις συνθήκες ίδρυσης της Εθνικής Τράπεζας, στο έργο της και στα αποτελέσματα της λειτουργίας της.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Το τραπεζικό σκέλος της σταθεροποίησης προκαλούσε την αντίδραση της Εθνικής Τράπεζας, που δεν είχε καμία πρόθεση να εγκαταλείψει τις επικερδείς εμπορικές της δραστηριότητες για να μετατραπεί σε αμιγώς εκδοτικό ίδρυμα. [...]

Η συμβιβαστική λύση που επελέγη προέβλεπε την ίδρυση μιας νέας τράπεζας, στην οποία η Εθνική θα παραχωρούσε το εκδοτικό προνόμιο, μαζί με τα αντίστοιχα περιουσιακά στοιχεία και τις υποχρεώσεις. Κάπως έτσι, το καλοκαίρι του 1927, προέκυψε η ιδέα της δημιουργίας της Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία θα αναλάμβανε τον ρόλο της κεντρικής τράπεζας της χώρας, αφήνοντας την Εθνική να συνεχίσει απρόσκοπτα να ασκεί τις εμπορικές της δραστηριότητες, που αποτελούσαν και τη βασική πηγή της κερδοφορίας της.

Ανδρέας Κακριδής, «Από τη σταθεροποίηση στην κρίση», στο: Βασίλης Παναγιωτόπουλος, Γιάννης Βούλγαρης και Σωτήρης Ριζάς (επιμ.), *Η δύσκολη Δημοκρατία: Η Ελλάδα του Μεσοπολέμου 1924-1935*, Αθήνα: Το Βήμα, 2024, σ. 122.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η αποδοχή από τον Γ. Καφαντάρη της προτάσεως να ιδρυθεί ξεχωριστή Τράπεζα του Κράτους, που να αναλάβει το εκδοτικό προνόμιο και τη διαχείριση του χρήματος, δημιούργησε κυβερνητική κρίση τον Ιούλιο του 1927: το Λαϊκό κόμμα αποσύρθηκε από την «Οικουμενική». Παρόλα αυτά υπογράφηκε στις 15 Σεπτεμβρίου 1927 το πρωτόκολλο της Γενεύης, με το οποίο η Κ.Τ.Ε. (Κοινωνία των Εθνών) αναλάμβανε να εγγυηθεί για δάνειο 9 εκατομμυρίων λιρών προς την Ελλάδα, αλλά από την άλλη πλευρά επέβαλε σαν όρους την ίδρυση απαραίτητως της νέας Κεντρικής Τράπεζας στην Ελλάδα, τη σταθεροποίηση του νομίσματος και τη δημοσιονομική εξυγίανση. Ιδρύθηκε έτσι, παρά τις έντονες αντιδράσεις της Εθνικής, η Τράπεζα της Ελλάδος (14.5.1928) με διοικητή τον Αλέξανδρο Διομήδη.

Κωνσταντίνος Βεργόπουλος, «Η ελληνική οικονομία από το 1926 ως το 1935», στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1978, τόμος ΙΕ΄, σ. 333-334. (διασκευή)

ΘΕΜΑΔ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε στον τρόπο με τον οποίο το Σύνταγμα του 1844 κατοχύρωνε θεμελιώδη δικαιώματα και καθόριζε τις βασιλικές εξουσίες.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Η εκτελεστική εξουσία ανήκε στον βασιλιά και ασκούσαν από τους υπουργούς του, οι οποίοι ήταν υπεύθυνοι για τις πράξεις τους. Οι υπουργοί διορίζονταν και παύονταν «ελευθέρως» από τον ανώτατο άρχοντα. Η νομοθετική εξουσία ασκείται από κοινού από τον βασιλιά, τη Βουλή και τη Γερουσία. Αν και προβλεπόταν έλεγχος της κυβέρνησης από το νομοθετικό σώμα, η νομοθετική πρωτοβουλία και το δικαίωμα της κύρωσης των νόμων ανήκε στον βασιλιά. Ο τελευταίος επεξέτεινε τις αρμοδιότητες και την εξουσία του διατηρώντας το δικαίωμα διάλυσης, χωρίς περιορισμό της Βουλής, αλλά και διορισμού των μελών της Γερουσίας.

Κώστας Κωστής, «Τα κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας»: *Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους, 18ος-21ος αιώνας*, Αθήνα: Πόλις, 2015, σ. 277-278. (διασκευή)

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Το Σύνταγμα του 1844 αναγνώριζε την πρωτοκαθεδρία του βασιλιά, ο οποίος μεταξύ άλλων διατηρούσε το δικαίωμα διορισμού και απόλυσης των υπουργών και των δημοσίων υπαλλήλων, τη διοίκηση του στρατού, την αποκλειστική αρμοδιότητα συνομολόγησης διεθνών συνθηκών και το προνόμιο του διορισμού των μελών της νεοσυσταθείσας Γερουσίας, η θητεία των οποίων προβλεπόταν να είναι ισόβια. Από την άλλη πλευρά, το Σύνταγμα κατοχύρωνε σχεδόν το σύνολο των θεμελιωδών ανθρώπινων δικαιωμάτων, όπως εκείνα της ατομικής ελευθερίας, της ισότητας απέναντι στον νόμο, του απαραβίαστου της κατοικίας, του απόρρητου της αλληλογραφίας, της απαγόρευσης της δουλείας και των βασανιστηρίων, της ελευθερίας της γνώμης και του Τύπου.

Αντώνης Κλάψης, «Στο κλουβί της Ελλάδος της στενής μας κλεισμένοι»: Πολιτική και διπλωματία της ελληνικής εθνικής ολοκλήρωσης, 1821-1923, Αθήνα: Πεδίο, 2019, σ. 97.